

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Det här verket har digitaliserats i ett samarbete mellan Litteraturbanken och universitetsbiblioteken i Göteborg, Lund, Umeå och Uppsala.

Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den tolkade texten kan innehålla fel.

Därför bör du visuellt jämföra den tolkade texten med de scannade bilderna för att avgöra vad som är riktigt.

Om du anser dig ha upphovsrätt till detta material, ber vi dig vänligen kontakta Göteborgs universitetsbibliotek.

The digitisation of this work is a collaboration between The Literature Bank and the university libraries in Gothenburg, Lund, Umeå and Uppsala.

All printed text is OCR processed into machine readable text. This means that you can search the document and copy its text. Older documents with print in poor condition can be hard to process and may contain errors. Compare the interpreted text visually to the scanned image to determine what is correct.

If you believe you own the copyright to this work, please contact the Gothenburg University Library.

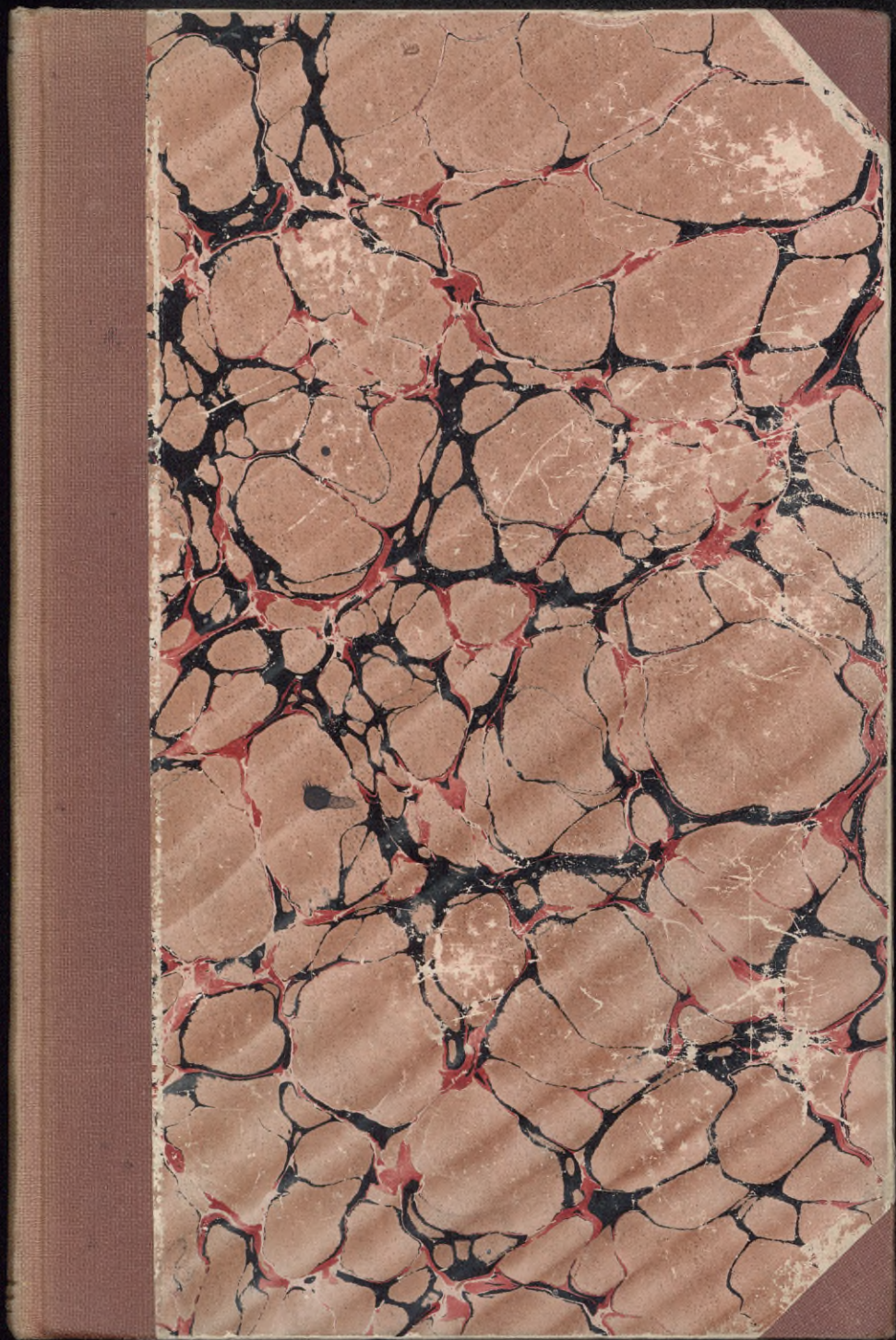
GÖTEBORGS
UNIVERSITET

LUNDS
UNIVERSITET

UPPSALA
UNIVERSITET

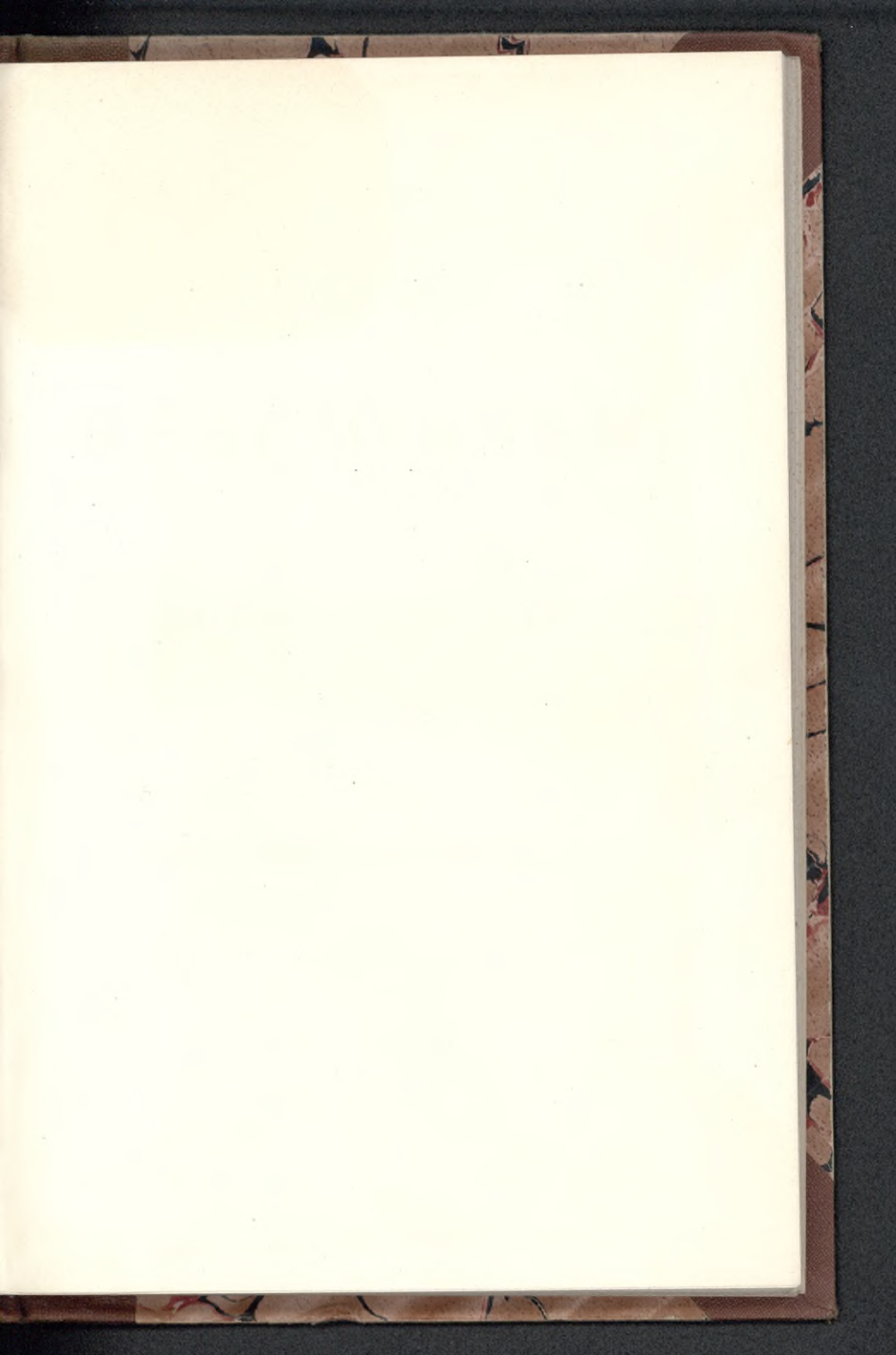

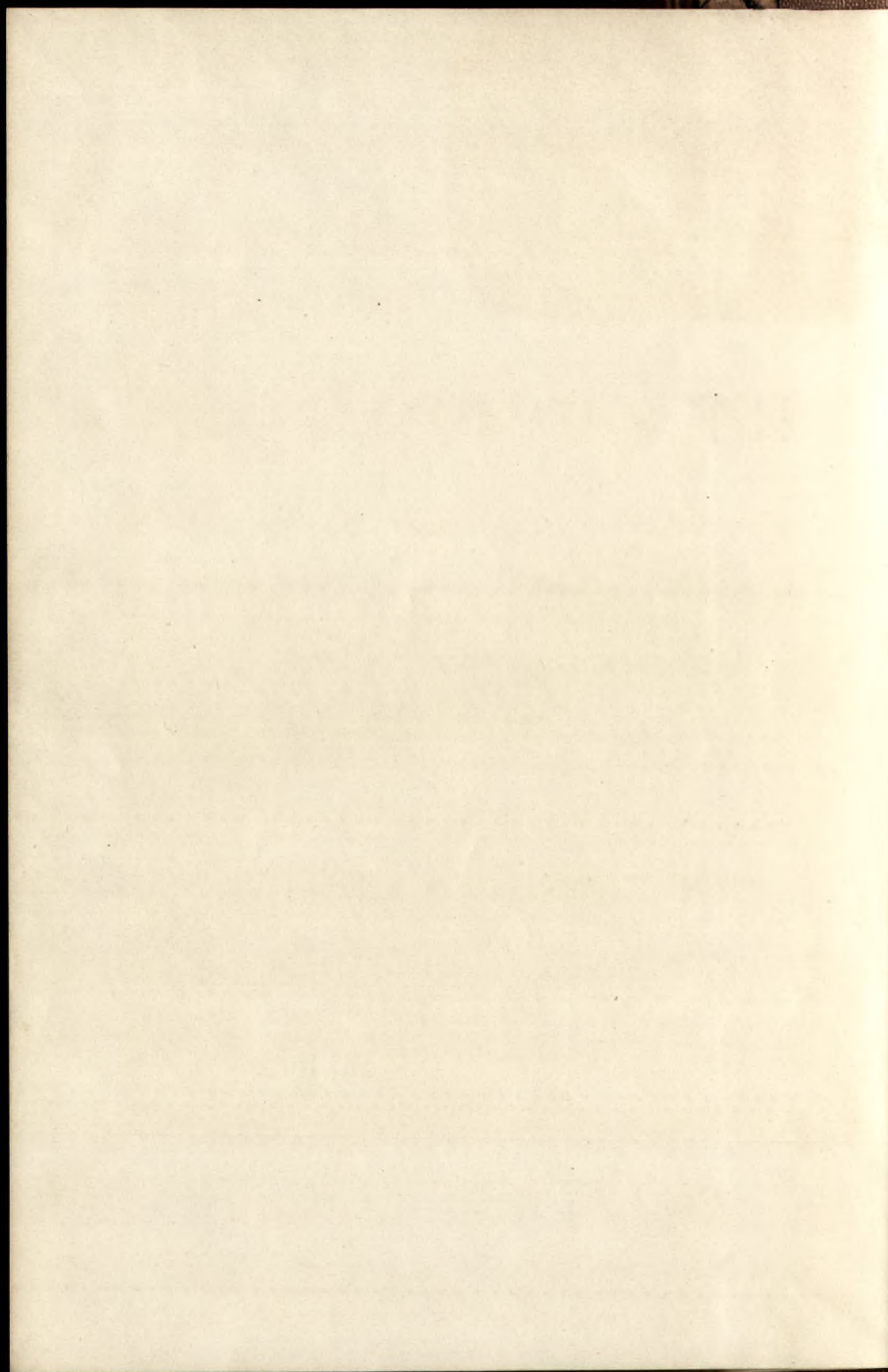
Upsala Univ. Bibliotek

Lu. and.

Resor.

Abbr.

NYA OCH GAMLA
RESEMINNEN

DAGBOKSANTECKNINGAR

UNDER RESOR

I

SPANIEN, NORRA AFRIKA OCH SICILIEN.

STOCKHOLM
TRYCKT I CENTRAL-TRYCKERIET
1880.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

PHYSICS DEPARTMENT

PHYSICS 311

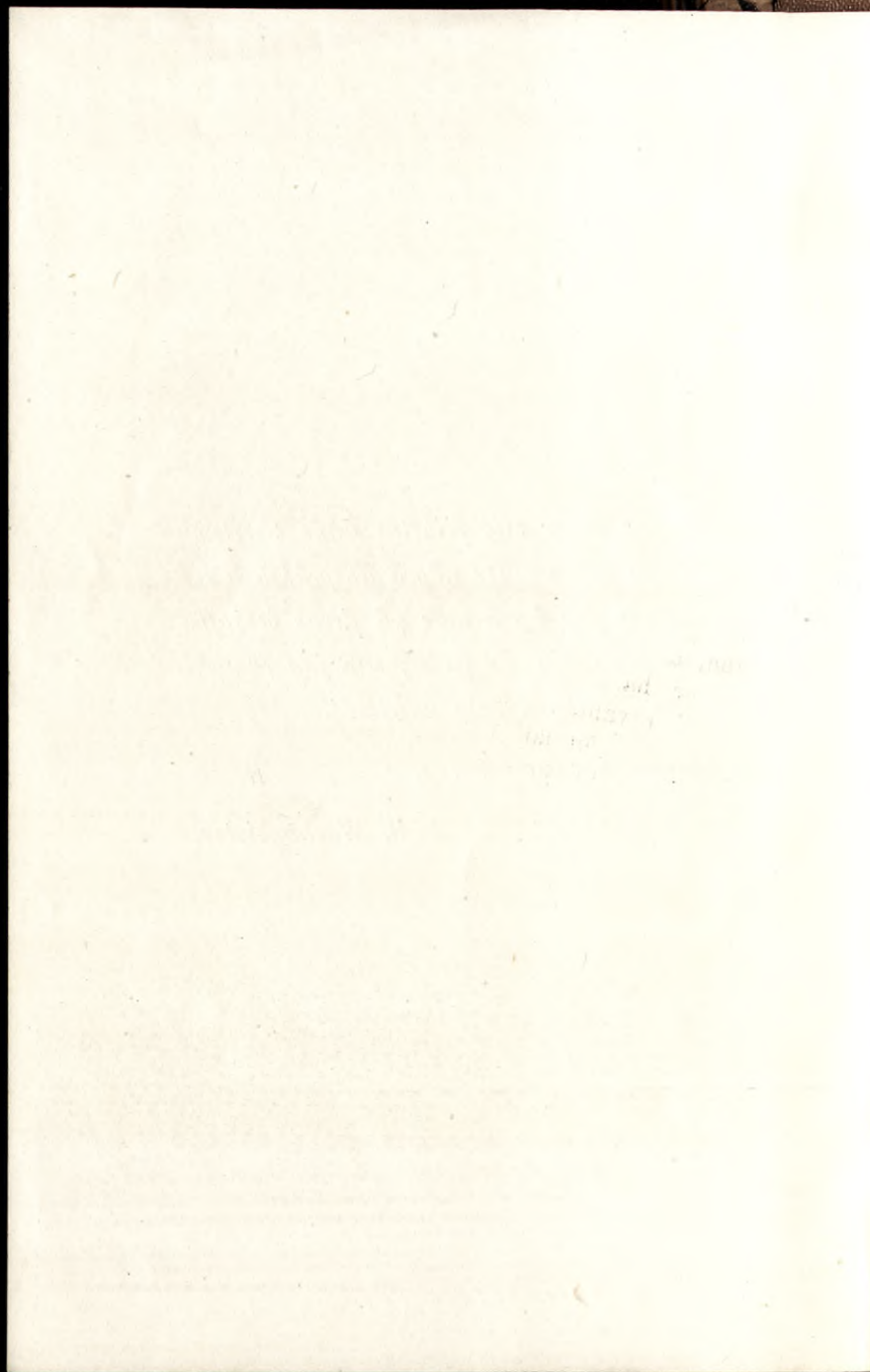
LECTURE 1

Da jag tager mig friheten ånyo öfverlemnna
till anhöriga och vänner några anspråkslösa rese=
minnen, torde jag i afseende på deras beskaffen=
het få hänvisa till de rader, som jag förutskic=
kade mina "Minnen från Afrika".

Skärfva i Augusti 1880.

H. Wachtmeister.

Dagbok under en resa i Spanien och Norra Afrika.

Januari—februari 1880.

Den 15 januari 1880.

I sällskap med en stor del af min familj lemnade jag i dag Karlskrona. Våra banor skulle emellertid redan vid Alfvestad skiljas. Under det de mina styra kosan norrut för att tillbringa ett par månader i Stockholm, utöfvar Södern sin vanliga dragningskraft på mig, denna gång förespeglande mig södra Spaniens romantiska och solbelysta nejder såsom ett önskvärdt afbrott från vår nordiska vinters gråa enformighet.

Sedan jag tagit farväl af de mina, som med nattåget fortsatte till Stockholm, och stämt möte med dem här i Alfvestad två månader härefter, inqvarterade jag mig helt enslig i jernvägshotellet.

Den 16 januari.

Morgonen dagades solig och klar med en beskedlig vinterköld af 7—8 grader och lätt snötäcke på marken.

I Malmö intog jag middag hos min dotter och måg samt fortsatte resan derefter på det gamla vanliga sättet öfver Köpenhamn, Korsör och Kiel, denna gången dock på en af de nya och beqväma ångbåtar, som nu aflöst de gamla skutor, hvilka till danskarnes skam så länge plågat arma resande.

Den 17 januari.

Klockan 5 börjades den vanliga kapplöpningen till den vid Kiels strand väntande jernvägsomnibusen. Derefter den gamla rese-routen öfver Hamburg till Köln, och föga saknade jag att i anseende till de isade jernvägsfönstren ingen skymt af landskapets nordtyska behag kunde uppfångas. Vagnarne voro väl eldade, hvilket var så mycket lyckligare, som kölden tilltog ju mer vi kommo söderut. Ett hvinande yrväder piskade in snö i vagnarne, så snart en dörr öppnades.

Gladt och trefligt ressällskap hade jag hela tiden uti Thorsten Nordenfelt, son till min företrädare i tjensten, och uti en ung Strokirch, båda etablerade såsom affärsmän uti London.

Nordenfelt, hvilken efter en lysande början i London måst göra cession, är nu åter på väg att blifva millionär, tack vare de Palmerantzska kul-sprutorna, för hvilkas spridande han såsom agent reser från land till land.

Strokirch fick, sedan han tagit en vacker magistergrad, håg för affärsverksamhet och slog sig ner i London, der han lär göra goda affärer.

En tredje landsman hade jag äfven till reskamrat, ehuru han reste i annan klass. Ända från

Alfvestad hade jag märkt en liten man uti en komisk kappa, som såg utomordentligt belåten ut med hela världen och i synnerhet med sin kappa. Han presenterade sig slutligen såsom man till »Mattis» och såsom varande stadd på resa till Paris, der han skulle hemta sin hustru för att föra henne till Spanien.

Sedan mina båda förstnämnda reskamrater lemnat mig i Köln, kröp jag till kojs i en bekväm sleeping-car och sof godt hela natten till dess franska tullen väckte mig klockan $\frac{1}{2}$ 6 på morgonen.

Paris den 18 januari.

Vid uppvaknandet kunde jag tro mig uti Sibirien. Rutorna i vagnsfönstren täckta af så tjock is, att den motstod alla försök att upptinas.

Ännu hade jag icke lemnat all skandinavisk omgifning, ty mina svenska reskamrater voro nu ersatta af en norsk herre och tvänne dito damer. Norrmannen var mycket elegant, men måtte varit för mycket norsk-norsk för att vilja visa sig förstå svenska, ty han envisades att endast tala fransyska med mig, ehuru jag alltid talade svenska med hans damer, med hvilka han å sin sida underhöll konversation på norska. Jag försökte många gånger att tilltala honom på svenska, men han svarade alltid på fransyska.

Jag fann emellertid under morgonens lopp, att vi alltmera försenades af snön och de isbelagda jernvägsskenorna, och till min stora harm ankommo vi till Paris först klockan $\frac{1}{2}$ 11 i stället för $\frac{1}{2}$ 10, hvilket gjorde för mig omöjligt att hinna med 11-

tåget afresa till Lyon enligt min uppgjorda plan. Jag måste emot min vilja besluta mig att stanna i Paris till aftonen och med nattåg resa antingen öfver Lyon eller öfver Bordeaux. Valet mellan dessa temligen divergerande, men till samma mål ledande riktningar skulle få bero på hvar jag kunde få sof-biljett. Kuskade alltså till sofkontoret på Rue Scribe, der likvist ingen sömn på Lyon-banan fans öfrig till salu, men väl sådan åt Bordeaux-hållet kunde bekommas. Nå, så mycket bättre! Jag kommer precis lika fort fram till Narbonne och får se de för mig nya trakterna mellan detta ställe, Toulouse och Bordeaux. Vägen mellan Bordeaux och Paris lär dock ej blifva mycket intressant för mig, enär jag hoppas få genomsofva hela sträckan.

För tillfället sitter jag emellertid uti ett litet rum på Grand Hôtel och skrifver i min dagbok, insvept i pels och med hatten på hufvudet, sedan några försök att göra upp en eldbrasa med tre runda maskiner, som liknade petrifikater, men skulle föreställa vedträd, fullkomligt misslyckats. De tre runda maskinerna komma således att i oskadadt skick öfvergå till min efterträdare, som troligen liksom jag får erlægga 1 franc stycket för hvar och en af dem.

Nej, nu blir det för kallt om fingrarne och jag måste ut och flanera på boulevarderne för att anställa betraktelser öfver deras fysiologi under kölden.

Narbonne den 19 januari.

Sedan i går afton har jag med expresstrain flugit hit den lilla nätta sträckan af omkring 100 sven-

ska mil. Jag sitter nu i Södern, men hvar är Söders värme?

Gårdagens vänttimmar använde jag till promenader på Paris' boulevarder, hvilka först föreföllo mig rätt glada, belysta af en strålande vintersök och kryddade af en skarp nordlig blåst, men snart blef mig skådespelet enformigt och med glädje inqvarterade jag mig klockan 7 på aftonen i en ytterst elegant sofakupé på Bordeaux-banan och innan vi nått Orléans låg jag försänkt i djup sömn, hvarur jag icke vaknade, förr än vi klockan 7 på morgonen körde in på bangården i Bordeaux. Under ett uppehåll af endast 1 timme hann jag af den stora staden ej göra bekantskap med annat än dess café au lait samt en smutsig gata uti en temligen ruskig förstad.

Redan klockan 8 bar det af vidare söderut.

Första ämnet för mina betraktelser var att efterforska, om några sydliga symptom kunde märkas. Jag hade i går afton somnat in i ett snölandskap. I dag syntes visserligen ingen snö, men luften var kylig och en tunn isskorpa syntes på vattensamlingarne. Trakten närmast Bordeaux syntes bördig och rik; dock utan framstående intresse. Oändliga vingårdar omgäfvade små, temligen ruskiga *chateaux*, hvilka, huru oansenliga de än se ut, dock hafva världshistoriska namn bland alla vin-connaisseurs. Landet är starkt kuperadt och ser rätt vänligt ut. Jag hade till konversationssällskap en vingårdsegare, som följde mig ända hit, men dessutom vexplade sällskapet oupphörligt; då vid hvarje station några lemnade och andra kommo i stället. Än var det myn-

diga vingårdsegare, än feta prester med breviärer under armen, än fruar med hushållskorgar, alla muntra, språksamma och ogenerade. Vid Toulouse fingo vi ett mindre behagligt ombyte af sällskap i form af en lång gammal engelsman med två misser. Nu blef det slut med cigarren, som helt snöpligt måste kastas ut genom fönstret, och mager var den ersättning man fick uti nöjet att sitta och se på huru flitigt de unga misserna med glasögon på de röda näsorna stickade sina strumpor äfvensom att få sina öron rådbråkade af pappas obegripliga fransyska. Vid alla stationer hade misserna mycket brådt att komma ut och gjorde sig vid återkomsten alltid stort besvär att låta medpassagerarne förstå, att de endast användt tiden att rita, hvilket bevisades af ett medföljande album.

Omgifningen af Toulouse hade ännu ingen syd-ländsk anstrykning. Trakten är slät, men Pyreneernes bergskedja — nu dock bortskymd af moln — begränsar slätten mot söder.

Invid *Carcassonne* reste sig på en brant kulle den gamla vestgöthiska, nu i ruiner liggande staden, som varit Attilas residens. Ytterst pittoresk är anblicken af denna gamla stad med sina murar, torn och borgruiner, hvilket allt under den sista tiden lärar blifvit någorlunda restaurerad såsom en historisk kuriositet.

Här inträder man nu i ett landskap af alldeles ny karakter. Det är Provences natur, som här börjar med röda kullar, beväxta med små oliver. Den starka koloriten och oliverna utvisa, att vi äro i Södern, och en blick på kartan säger, att *Narbonne*, dit jag

efter ytterligare ett par timmar anlände, till och med är sydligare beläget än Nizza, men luften är kall och otreflig och icke ett grönt grässtrå är synligt.

Jag tog in här på stadens hotell, hvilket har den vanliga, temligen snuskiga prägeln af ett syd-ländskt småstadshotell. Table d'hoten i matsal med stengolf var besökt af brokiga personnager — tydligen lokala personligheter — hvaraf några klädda i bluser. En ung skönhet med det korpsvarta håret nedkammadt öfver ögonen och med särdeles smutsiga fingrar begagnade dessa sednare mera än knif och gaffel.

Barcelona den 20 januari.

Nattqvarteret i Narbonne var ej trefligt. Rummet så kallt, att jag föredrog att lägga mig påklädd. Tidigt på morgonen intog jag min plats på jernvägen och begaf mig vidare på min jagt efter sommarluft och värme. Morgonluften var klar och herrlig, men hvass. Jernvägen går en sträcka af flera mil på en smal landtunga midt i hafvet, d. v. s. med hafvet på ena sidan och på den andra sidan vidsträckta laguner, som till min förvåning nu på morgonen voro betäckta af en tunn isskorpa — något i sanning ovanligt i dessa trakter, der en vinter sådan som i år sällan varit sedd.

Vid horisonten resa sig Pyreneernas snöbetäckta toppar. Frankrikes sydligaste stad *Perpignan* passerades och der började små aloer och cactéer visa sig utmed vägen, hvilken härefter börjar trassla in sig bland bergen, som sticka rätt ut i hafvet och genomskäras af otaliga tunnlar. Jag njöt af det alltid herrliga skådespelet af det blåa Medelhafvet,

som svallade in i djupt inskurna hafsvikar mellan de klippiga stränderna långt ner i djupet under den på höjden framgående jernvägen. Vid middagstiden nåddes den franska gränsstationen *Cerbère*, der det vanliga gränskrånget började. Det republikanska Frankrike fordrar att hvarje resande så väl vid inträdet i som utträdet ur landet noga deklinerar sitt namn för en vederbörande underofficer.

Ånyo genomförs en tunnel och tåget stannade vid första spanska station *Port-Bou*, der ordet »Entrada» öfver dörren var den första spanska, som mötte mig. Sedan jag under visitationen vexlat ett par spanska ord med tullherrarne, hvilka dessa till min stora stolthet begrepo, intogs frukost, hvarefter jag inqvarterade mig på det spanska tåget. Första klassens vagnar förvånade mig genom sin inredning, som var alldeles lika med våra Karlskrona-vagnar, d. v. s. med ingången från en plattform vid gafveln.

Sedan vi lemnat Pyreneernes kullar bakom oss började jag anställa betraktelser öfver det nya landskapet m. m. Luften var visserligen ännu oförsvarligt kall, men små blommor började visa sig utmed vägarne, liksom äfven gräset syntes grönska. Landskapet var ej pittoreskt, men bördigt och väl odladt. Vågformiga kullar buro välskötta sädesåkrar, på hvilka voro planterade i oändliga rader ett slags stora buskar, hvilka vid närmare granskning befunnos vara hasselbuskar af det slag, som kallas spanska nötter och utgöra en vigtig exportartikel här. Andra nejder voro planterade med omvexlande oliver och carouber. De sednare odlas för sina skidor, som i stor skala användas till kreatursfoder.

Oliverna äro här liksom i hela Spanien — äfven i den sydliga delen — fula, emedan de ej såsom i Italien få växa fritt, utan toppas och skäras på mångahanda sätt, så att de mera se ut som stora buskar; de anses genom denna behandling bära bättre frukter, men de förlora alldeles sitt pittoreska utseende.

Befolkningen har ett egendomligt utseende. Karlarne gå alla i eldröda toppmössor med rödt bälte kring lifvet samt med en ljusgrå eller ljusblå shawl öfver axlarne; de se ytterst allvarsamma och gravitetiska ut, ej företeende ett spår af sydländsk liflighet.

Vagnen närmast mig upptogs af beväpnade gendarmer eller *Guardia civile*, såsom de här kallas. Alla jernvägståg äro i Spanien numera eskorterade af dylika trupper, sedan rövareanfall på tågen under sednare tider blifvit moderna. Vår konduktör, som var mycket språksam, sedan jag bjudit honom en cigarr, berättade att detta tåg förliden höst blef öfverfallet en mil från Barcelona. Han, konduktören, blef med gevärsmynningen på nacken tvingad att ligga stilla på marken, medan tåget undersöktes. Lustigt nog kunde rövvarne ej hitta in uti de nymodiga första klassens vagnar, hvilkas konstruktion för dem var ny; de sökte nemligen dörrarne på sidorna der de ej funnos. Under detta sökande aflossade passagevarne i de eftersta vagnarne flera pistolskott, hvilka skrämde bort rövvarne; dessa hade fått tåget att stanna genom att bemäktiga sig en banvakt och tvinga honom att med sin lykta gifva stoppsignal till tåget. Att man ej är säker på sitt folk här synes äfven

deraf, att alla jernvägsstationer vi i dag passerat voro bevakade af militär. Tågets eskort ombytes vid hvarje station.

I mörker anlände jag till Barcelona och har ej sett deraf annat än »La Ramblas» långa rader af gaslyktor.

Jag går nu och hvilar mig ett par timmar, ty redan kl. $\frac{1}{2}$ 4 i morgon måste jag åter upp.

Valencia den 22 januari.

En lång dagsresa: lemnade Barcelona kl. 4 på morgonen och anlände hit 8 på aftonen. Med lykta i handen ledsagade mig min uppappare från hotellet genom de mörka gatorna till jernvägsstationen, der några enstaka dystra personer gingo af och an, insvepta upp öfver öronen i de korta spanska kapporna, väntande på biljettluckans öppnande. Vädret, kallt och otrefligt, kom mig att undra, om jag någonsin skulle träffa söderns luft.

Landskapet liknade gårdagens, men antog med hvarje ögonblick en mera sydlig karakter. Aflägsna berg begränsa slätten, men de sakna pittoreska former. Städer och byar ha ej heller det pittoreska utseende, hvarvid man är vand i Italien. *Tarragona* passerades på förmiddagen; det lär vara en serdeles intressant stad, äfven utmärkt för ett ovanligt mildt klimat. Jag hade ej tid att närmare betrakta stället.

Vid middagstiden intogs frukost i *Tortosa* med temligen frusna fingrar och strax derefter passerades *Ebro*, som flöt gul och grumlig mellan höga lerbankar. Från denna stund kunde man emellertid för hvarje ögonblick se, att vi flögo rätt in i sö-

derns famn. Med hvarje ögonblick blef luften ljummare, stora cactéer och aloer begränsade vägarne, vidsträckta hedar genomforos, beväxta med dvergpalmer och grant blommande gula genistor samt praktfulla röda ericor. Talrika palmer och oändliga orangelunder fägnade ögonen och då skymningen började var det så varmt, att jag kunde gå och promenera utan ytterrock under uppehållen, under det jag dagen förut i det sydliga Frankrike med behag svept plaiden utanpå vinteröfverrocken.

Ända sedan morgonen hade jag i vagnen sällskap af en spansk öfverste med adjutant, hvilkas åtgöranden intriguerade mig mycket. Vid hvarjestation stod en liten militärstyrka uppställd, hvars befälhafvare alltid inkom i vår vagn och aflemnade en rapport till öfversten; sedan detta fortgått hela dagen och jag ej kunde kommunicera mig med den endast spansktalande öfversten, fick jag slutligen genom en fransysk reskamrat, som inkom i vagnen vid Tortosa, reda på att en razzia efter röfvare pågick i nejden och att öfversten var ute på resa för att inspektera de jagande truppafdelningarne.

Det fransyska sällskapet, som förenade sig med oss i Tortosa, blef under några dagar mitt intimaste umgänge och måste jag därför presentera detsamma. En herre — rik kautschuk-fabrikant från Paris — med fru skulle ut på en lustresa i Spanien under ledning af deras rese-commis, en Monsieur, som tycktes utrustad med oinskränkt makt att bestämma öfver sitt herrskaps resplaner. Fabrikören förklarade för mig, att han var serdeles lycklig att kunna öfverlemna sig åt sin resvande commis ledning och

sade, att om han ej haft honom skulle han återvändt till Paris en timme sedan han passerat spanska gränsen, enär spanjorerne icke på honom gjorde något lugnande intryck. Nu skulle de emellertid förena det nöjsamma med det nyttiga och sjelfva förlusta sig under det commisen gjorde affärer för deras räkning.

För att slippa att i mörker komma till Valencias berömda »huertas» hade jag tagit biljett endast till *Castellon de la Plana*, der jag ämnade passera natten. Då jag emellertid framkom till stationen med detta namn, befans den vara ett ensligt hus midt på en stor slätt och staden Castellon syntes på $\frac{1}{2}$ mils afstånd, utan att något slags åkdon fans att tillgå; jag beslöt derföre att fortsätta resan, men svårigheten bestod uti att få biljett och att få mina saker ompoletterade; detta lyckades genom välvilligt biträde af en konduktör, som gjorde sig stort besvär med saken. Då jag ville erbjuda honom drickspenningar härför, tillbakavisade han dessa med en serdeles förnäm åtbörd, men mottog med nöje en cigarr och satte sig bredvid mig att språka; vi hade en lång konversation — å min sida förde på en högst märkvärdig spanska, men det gick dock som det kunde. Stolthet och begär att blifva behandlade såsom »caballeros» är ett genomgående drag hos alla spaniorer; det hindrar dem dock icke att gerna tillegna sig andras egodelar vid alla tillfällen, då de anse det kunna ske utan att såra deras caballeros-högfärd.

I skymningen inkommo vi på den rika Valenciasläkten. Fruktbarheten här är otrolig; egendomligt

för denna är att — i motsats till hvad jag hittills sett i Spanien — bondgårdarne ligga spridda på slätten; bestående af små, hvita lerhus med höga halmtak, nästan liknande de gamla skånska bondhusen, men skiljande sig från dessa deruti att de nästan alla äro öfverskyggade af några höga palmer. Bondfolket är mörkt till hyn, bära vida och korta, till knäna gående linnebyxor och hafva alltid hufvudet omviradt med en brokig duk; en dräkt som något påminner om deras mohriska förfäder.

I klart månsken höllo vi vårt intåg i Valencia. Den första märkvärdighet — dock af mindre angenäm beskaffenhet — som jag der gjorde bekantskap med, var stadens egendomliga åkdon eller s. k. »tartaner», det enda här brukliga fortskaffningsmedlet; dessa äro fyrkantiga lådor med starkt kullrigt tak, hvilande på 2 hjul, utan fjedrar och med kusken sittande på den ena skakeln. Att man i dessa barbariska åkdon omskakas på ett högst märkvärdigt sätt är naturligt. Då man reser från stationen måste man taga en tartan för sig sjelf och en annan för sakerna, enär det kullriga taket ej medgifver att placera en nattsäck derofvan. Man lär länge här hafva påtänkt den stora reformen att göra taken släta, men det lär befunnits omöjligt. I månskenet ruskade jag uti denna infernaliska maskin omkring stadens gator, och var det första föremål som frapperade mig den ståtliga tjurfäktnings-arenan; den syntes mig både till storlek och utseende nästan jämförlig med Coliseum i Rom och lär vara den största och praktfullaste i Spanien.

Skönt var att i »Fonda de Paris» för första

gången på hela resan få lägga mig afklädd uti ett rum, som var varmt och godt, ehuru fönstren vid min ankomst på sena qvällen stodo öppna.

Efter en förträfflig sömn och intaget kaffe anträdde jag med plankartan i handen en upptäcktsvandring, som räckte under flere timmar. Det är alltid för mig ett stort nöje att på egen hand och utan guide få genomvandra obekanta städer; intrycken bli friskare och mera lefvande än då de skolla framkallas af ciceronernes utanlexor. Nu var imtresset så mycket större, som det var första gången jag vid dagsljus befann mig uti en spansk stad och det till på köpet en sådan stad som Valencia, hvilken i allo bär pregeln af söderns rika lif. Se här en kortfattad framställning af stadens allmännaste drag: Smala gator, som alla tyckas gå i en cirkel, höga hus, ofta bjert färgade, ljusblå eller gula, med balkonger gående tvärt för alla våningarna, dessa balkonger alltid försedda med grönskande växter, ofta vackra slingerväxter, som gå från den ena våningens balkong till den andras och prunka med stora blå blommor — aristolochior; kyrkor på hvart 100:de steg, från hvilkas torn pinglar en döfvande klockmusik, processioner på gatorna; skaror af svartklädda »Senoras» med svarta slöjor öfver det bara, svarta håret svärma med bönböcker i händerna mellan grupper af dystert utseende landtfolk, som, der de gå draperade i sina schalar, se ut som om de ginge och rufvade på onda tankar. Stadens herrar gå alla i små, svarta kappor (capas), som äro kantade med en bred, eldröd bård, hvilken bildar ett rött streck öfver deras rygg då de såsom alltid kasta den ena

fliken först öfver näsan och sedan öfver axeln. Antingen äro spanjorerne otroligt rädda för frisk luft eller hör det till modet att draperas näsan, ty man ser sällan en spanjor som ej äfven i det varmaste väder låter den öfver axeln kastade kappfliken omsorgsfullt tilltäcka både mun och näsa.

Många ståtliga aristokratiska hus synas här och från deras inre prunka vackra lummiga trädgårdar. Allt emellanåt träffar man på öppna torg och platser, lummiga parker med en härlig vegetation; då jag emellertid, beredd på en storartad njutning, ville slå mig ner i den första af dessa som jag påträffade, fann jag snart att allt icke är rosor här i lifvet, ty jag blef ögonblickligen omringad af en skara tiggare af den mest envisa natur som jag hittills gjort bekantskap med, ehuru jag från Italien har temlig erfarenhet i ämnet. Att gifva hjälpte icke, ty otaliga nya infunno sig i de affärdades ställe; jag beslöt mig då att begagna en trollformel, som jag på uppmaning af erfarne reskamrater lärt mig utantill; formeln består uti att med lugn och allvarsam ton uttala dessa ord: »Perdone usted por Dios hermano!» (Förlåt mig för Guds skuld, min broder). Orden, isynnerhet sedan jag lärt mig att rätt uttala dem, hade en förunderlig verkan; tiggarna aflägsnade sig ögonblickligen utan att säga ett ord.

Ej långt från hotellet, då man går utefter gatan »Calle del Mar», påträffade jag en vacker park, kallad »La Glorieta», der en munter militärmusik skalade bland palmer, blommor och plaskande fontäner. Något längre bort fann jag en bro, Puente del Rey, ledande öfver den breda, men nästan torra flodbäd-

den af *Guadalaviar*. På andra sidan floden sträcka sig parker och planteringar i oändlighet. Först vände jag mina steg till »Jardin della Reina», en skön park med lummiga gångar och tropiska växter, der en punkt isynnerhet frapperade mig, nemligen en stor kulle, alldeles täckt af en lund, bestående af höga palmer och dito pinier i broderlig blandning. Under dessa jettestora träd täcktes marken med ett snår af bamburör, cactus och blommande pelargonier. I fortsättning af Jardin della Reina sträcker sig Alamedan utmed floden ända ned till hafvet, omkring $\frac{1}{2}$ mil. Skönt var det att i den ljumma, 12—14 grader varma luften vandra utefter denna härliga promenad, der under alléer af magnolior, lauriers-roses och andra kuriösa träd gångarne äro kantade med häckar af blommande törnrosor och gräsplanerna fulla af doftande luktvioler.

Jag återvände till staden öfver »Puente de Serranos», som slutar med »Puerta de Serranos», en gammal, högst pittoresk port från 1300-talet, flankerad af två väldiga torn. Äfven utmed denna gamla, dystra stadsport sträcka sig glada parker, och stadens barn och barnpigor ses lustvandra under palmer och mellan blommande rosenhäckar.

På hemvägen genom staden fann jag stor uppståndelse och prestspektakel. Stadens skyddspatron, S:t Vincent, firade sin födelsedag. Klockorna pinglade som om de blifvit kollriga, hvilket lockade mig in i den första kyrka jag passerade, som befanns vara sjelfva katedralen. Hundradetals tjocka, feta, osmakliga prester i vidunderliga kostymer sprungo om hvarandra, bärande bilder, taflor, krucifix m. m.;

detta virrvarr varade $\frac{1}{2}$ timme utan att jag kunde upptäcka någon plan uti all denna rörelse, men slutligen ankom en trupp rödklädda musikanter, blåsande af full hals, efterföljda af 12 herrar i svarta frackar och hvita handskar; dessa gingo upp i koret, der slutligen hela prestarmén efter många konstiga evolutioner samlades och affären slutades med att tit. Vincent i silfver och full Lebensgrösse lyftes på axlarna af 6 feta prester och sedan, efterföljd af så väl de 12 svarta herrarne som hela prestarmén och företrädd af en skallande musik, bars ut genom kyrkporten och vidare promenerades genom alla stadens gator.

Ännu i denna stund på sena qvällen fortfar promenaden och jag hör genom mitt fönster den skallande musiken än på närmare, än på fjärrare håll.

»Fonda de Paris» är ett ganska godt hotell för att vara i Spanien. Min middagsmåltid intager jag tillsammans med min kautschuk-familj, och betjeningen dukar alltid ett särskildt bord för oss, troende oss vara ett sällskap. Eget med dessa hastiga resebekantskaper, som under ett par dagar framkalla ett slags intimt kamratligt förhållande mellan personer, som troligen aldrig mera få se hvarandra.

Mina frukostar intager jag utom hus på ett café, der man begär »café con leche tostado y manteca» (kaffe med mjölk, rostadt bröd och smör).

Det torde här vara på sin plats att litet tala om huru sakerna i allmänhet gestalta sig för en resande som första gången kommer till Spanien, och kan jag då icke undgå att erkänna, det mycket fö-

refaller ovanligt och litet besvärligt för den som varit van att resa i det öfriga Europa — Italien inberäknadt —, der allt går som ett uppdraget urverk och allting är beräknadt för resandes bekvämlighet, hvilka, om de ha svårt att sjelfva reda sig, genast tagas om hand af en legion tjenstaktiga hjälpare. Här är ett annat förhållande. Föga är gjordt för de resandes bekvämlighet, och oordning råder i alla förhållanden, ej minst i dem som röra kommunikationerna. Här finnes en s. k. *Indicatore ufficiale* för jernvägarne, men det är nästan utan exempel att något tåg går efter dennas utsago, utan alltid på helt andra tider. Lika rasande är det med ångbåtskommunikationerna. Man har sett ståtliga annonser härom och derpå byggt sina planer, men när det kommer till kritan, får man höra att de annonserade ångbåtslinierna endast finnas på papperet och för tillfället icke äro i gång. De befintliga ångbåtarna sägas skola komma någon dag längre fram, som ej så noga kan bestämmas, men de som känna förhållandena afråda en från att anförtro sitt lif åt dem. Allt detta gör att nybörjaren blir litet yr i hufvudet, helst det är med största svårighet förenadt att få någon, som kan gifva pålitliga upplysningar. En så enkel sak som att afsända ett telegram var ej heller så lätt som man kunde föreställa sig. Se här hur det gick för mig, då jag ville telegrafera hem: Efter mycket besvär fick jag reda på hvar telegrafan var belägen; väl ditkommen fann jag att här uti Spaniens tredje stad förstod ingen af telegraftjenstemännen ett ord annat än spanska; att lyckas öfvertyga dem att ett sådant ställe som Stock-

holm fans, medtog en lång tid och jag måste sjelf uppsöka det i deras böcker. Sedan jag väl skrivit min depesch och ville betala den, förklarades att penningar ej emottagas, utan skulle betalningen erläggas med »seglios». Hvad ville nu seglios säga? Jag lyckades slutligen få klart för mig, att det var frimärken och bad att få sådana, hvarpå jag endast fick svaret *abakko!* Efter mycken fundering fick jag slutligen reda på att det var spanska uttalet på ordet »abajos», som betyder der nere, och ner gick jag således, frågande alla menniskor efter seglios, till dess jag blef påvisad en liten tobaksbod der sådana såldes. Nytt bekymmer! Här ville man hvarken emottaga eller vexla fransyska guldmynt, ehuru francräkningen under namn af »pesetas» är införd i Spanien, och jag måste således ut i staden och uppsöka en vaxlare innan jag kunde få den stora affären afslutad.

En annan antediluviansk egendomlighet här i Spanien, är att fullständig tullvisitation förrättas vid ankomsten till alla städer. Min koffert öppnades här i Valencia, liksom den lär komma att öppnas i alla städer jag hädanefter kommer att besöka.

Min plan var att härifrån med ångbåt, som enligt beräkning skulle afgå i morgon, begifva mig till Malaga, men jag har nu fått reda på att ingen ångbåt afgår förr än om 5 dagar. Min vän kautschukfabrikanten vill öfvertala mig att vänta till dess, hellre än att anförtro mig åt de osäkra spanska jernvägarne, hvilka dessutom icke gå direkt till Malaga, utan gå i en lång krok uppåt landet, så att man nödgas resa ända till närheten af Madrid innan

man åter får vända mot söder, och således nödgas göra en förskräcklig omväg, hvilken i förening med nattresa och hotande röfvare föreföll mina reskamrater högst afskräckande. Då jag emellertid anser högst osäkert, att ångbåten äfven på den utlofvade dagen kommer att afgå och dessutom — huru skönt här än är — längtar till ändå varmare trakter, har jag nu beslutat mig att i morgon eftermiddag afresa med jernvägen öfver det inre af Spanien till Malaga, en färd som fordrar 34 timmar; men vill man komma till målet, så måste man begagna medlen dertill.

Som min tid således nu under de närmaste 3 dagarne kommer att blifva strängt upptagen, lär jag icke kunna komma att återtaga min dagbok förr än i Malaga.

Malaga den 25 januari.

Här är jag nu i full söder och sommar, först här har jag funnit ett ställe som blifvit alldeles oberördt af detta års ovanliga vinterköld.

Jag återgår dock till Valencia. Sedan jag sist skref derifrån kom jag allt mera under fund med denna soliga och glada stads angenäma sidor, och jag skulle gerna stannat der ännu längre och njutit af dess lummiga parker och sköna luft, om ej min kort tilltagna tid manat mig att uppsöka ställen af ännu högre intresse och en luft, som vore ännu mera sommarvarm. Jag aftågade därför till stationen, företrädd af ett spanskt regemente med liflig musik och små, svartmuskiga soldater. De spanska soldaterna se dugtiga ut, men en stor del af dem

äro ytterst småväxta och unga; uniformen ej olik den fransyska, med röda byxor, men gräsgröna vantar, hvilket ser rätt lustigt ut.

Klockan 1 eftermiddagen bar det utaf. Mitt enda sällskap i vagnen var en ung italiensk commis-voyageur, munter, glad och hygglig, i intet afseende påminnande om sina obehagliga tyska embetsbröder. Vi blefvo snart goda vänner och delade ljuft och ledt under den långa resan, som jag just ej vill tillråda för svaga konstitutioner, ty liksom i Spanien i allmänhet intet är gjordt för resandes bekvämlighet, så äro äfven jernvägsvagnarne — så snart man kommer söder om Barcelona — infamt obeqväma och ej ens så inrättade att man kan luta hufvudet åt sidan.

Nu först fick jag tillfälle att vid fullt dagsljus beundra Valencias beryktade »Huertas», ty vid min ankomst var det så mörkt, att jag endast fick ett ofullständigt begrepp derom. Mycket har jag hört om Valencia-traktens fabulösa fruktbarhet, men hvad jag såg öfvergick mina föreställningar. Från Valencia till Jativa — en sträcka af flere mil — färdas man genom en orangepark af obeskriflig lum-mighet; träden äro de största i sitt slag, som jag sett, och grenarne voro så nedtyngda af de guld-gula frukterna, att de släpade ner mot marken. Ehuru träden växa så tätt att de nästan beröra hvarandra, är dock mellanrummet beväxt med yppig säd — företrädesvis med bönor, hvilka stodo i full blomning och spredo den skönaste doft; dungar af palmer reste sig här och der på fälten. Näst efter klimatet ligger orsaken till denna växtlighet uti det

beundransvärda bevattningssystem som, infördt af mohrerne, här ännu bibehålles. Vattnet ledes med dyrbara anläggningar från de aflägsna bergen och fördelas genom tusentals större kanaler och mindre rännilar öfver de vidsträckta fälten, der det användes på olika sätt för de olika växtarterna. Eget var att se hurusom hvetefälten, hvilka hos oss förses med fåror för vattnets afledande, här i stället voro indelade i tegar med upphöjda kanter för att kvarhålla vattnet.

Till min förvåning fann jag att dadelpalmen här odlas för sin frukt, hvilket ej ens i Afrika norr om Atlas är händelsen, då den ej der anses blifva fullt mogen. Saken blef mig emellertid förklarlig, då jag fick smaka på de spanska dadlarne; dessa äro sträfvä, torra och sakna alldeles den sötma och arom, som utmärka dadlarne söder om Atlas; de anses likväl födande och användas härstädes såsom födoämne.

Glanspunkten af denna yppiga nejd fann jag i *Jativa*. En hög bergsträcka i grann röd färgton och med djerft pittoreska spetsar afslutade här slätten. Staden *Jativa* reser sig i afsatser uppför det röda berget med sina hvita hus med terrassformiga, släta tak. Talrika smärta kyrktorn höja sig öfver husen, som äro inbäddade i täta orangelundar, öfver hvilka gruppvis palmernas höga kronor svaja. Tafelan var sådan, att jag snarare tänkte mig vara i Mexiko än i Europa.

Efter *Jativa* började vägen stiga och trassla in sig bland bergen. Den tropiska växtligheten upphörde snart och vi kommo in på högplatåer med

prosaisk åkerbruksnatur. Skymningen föll nu hastigt öfver oss och månen sken klar öfver nejder, som började blifva allt mer ödsliga allt efter som vi stego i höjden och nådde inre Spaniens högslätter. Vi passerade stationerna *Chinchilla* och *Almansa* samt derefter *Albacete*, der våra vagnar stormades af hemskt utseende personer med gördlarne fullsatta af långa dolkar. Det var dock ej så farligt som det såg ut, ty banditerne voro endast försäljare af Albacete-dolkar, hvilka åtnjuta ett slags verldsrykte; hos mig funno de ingen afsättning, men min kamrat tillhandlade sig ett par. Der funnos dolkar för hvilka begärdes 125 pesetas (francs) stycket. Detta utbudande af dolkar i Albacete lärer äfven hafva sin traditionela grund deruti, att man här inträder uti ett distrikt, som i alla tider varit ofredadt af röfvere, hvarför det sedan urgammalt varit vanligt att resande vid inträdet deri försett sig med vapen.

Mot midnattstiden vaknade jag af en högst obehaglig kyla, tittade ut och fann vagnsfönstren *isade!* Vi voro nu på Castiliens kalla högslätter, endast 3 timmars väg från Madrid. För en sådan köld voro ej de usla spanska vagnarne lämpade: fönstren träsiga och sidorna med sprickor genom hvilka jag kunde sticka ut handen. Sedan jag svept min schal bättre om mig somnade jag åter och vaknade klockan 1 i *Alcazar*, der vagnombyte skulle ske, i det man förflyttar sig in på det från Madrid till Andalusien gående tåget. En half timmes uppehåll medgaf en liten förfriskning, och jag blef här serverad med den nationella spanska chokoladen, som ej är att förakta. Anrättningen består i en liten kopp med chokolad,

som är så tjock som gröt; man får ingen sked att äta den med, utan i stället ett slags rund och tunn sockerkaka, gräddad och serverad på ett pappersark; kakan brytes i bitar, med hvilka chokoladen upphemtas ur koppen. Anrättningen gillades.

Nu bar det ändtligen söder ut i den månskensklara, kalla natten. Förfärligt ödsliga och kala syntes i månskenet *La Manchas* af Cervantes i hans Don Quixote förevigade slätter. Vid 4-tiden kommo vi in i bergen och passerade det för sina rövarehistorier beryktade *Despeñaperros*-passet. Spöklika och hemska visade sig klipporna i månskenet, der de, sönderrifna liksom spetsiga torn, reste sig på båda sidor om vägen, djupt under hvilken brusade en bergström. Detta pass bildar ingången till Andalusien, och i närheten af stationen *Menjibar* ligger Bailen, der under Napoleon I:s tid hela Duponts armé blef tillfångatagen af spanjorerne under Castañös, hvilket utgjorde första början till raden af Napoleons olyckor.

Ja, solen gick nu upp öfver Andalusien, men ovilkorligen var min första något förstämnda reflexion: mårne Andalusien ser ut på detta sätt? Ett enförmigt, nästan slätt landskap, genomflutet af en grågul flod — Guadalquivir —, omgifven af pilar. På afstånd syntes Sierra Morenas bergsträcka; här och der planteringar af småväxta, fula oliver; endast en del af den släta jorden uppodlad, der man ser rader af 20 à 30 par oxar spända för plogen; den andra delen — minst hälften — ligger obrukad och beväxt med en mager vegetation af diverse örter. All jord lär här tillhöra stora herregods, men hvar

dessa ligga vet jag icke, ty jag ser endast här och der någonting som liknar farmer, bestående af 4—5 långa ladugårdshus, byggda af löst på hvarandra lagda, kullriga stenar och med ruskiga halmtak. Midt bland dessa hus ligger vanligen ett litet boningshus af lerbruk — äfven med halmtak. Här och der ser man utmed vägarne några aloër, till och med en och annan palm synes i en grå by, men utan dessa antydningar skulle man snarare kunna tänka sig vara på den skånska slättbygghden än i det mångbesjungna Andalusien.

Ett stycke från vägen ser man grå och dyster till utseendet staden *Andujar*, der Bailen-kapitulationen undertecknades.

Efter några timmars färd genom dessa enformiga nejder, alltjemt följande Guadalquivir-floden, kommo vi till *Cordova*. Här gjorde jag något, som troligen ingen resande gjort före mig. Äfven med fara att blifva beskyld för att berätta otroliga händelser, måste jag dock omtala att jag reste från *Cordova* utan att hafva sett moskén! Förklaringen ligger uti det af mig förut antydda oeffterrettighetstillståndet här i landet med allt hvad som rör kommunikationerna. Den officiella indikatören utvisade att i *Cordova* skulle ske ett uppehåll på 4 timmar, hvilket äfven för mig bekräftades af en i *Cordova* bosatt person som medföljde tåget, hvilken sade mig att detta, som ankom klockan 10, ej förr än kl. 2 skulle afgå till *Malaga*. Genast efter ankomsten gick jag och köpte biljett samt poletterade mina saker till *Malaga*, hvarefter jag ämnade använda mina 4 timmar till att bese *Cordovas* märk-

värdigheter och begaf mig åstad i riktning åt staden, då jag fick se en af mina reskamrater komma springande efter mig med underrättelse att tågen blifvit ändrade och att Malaga-tåget afginge nu genast; alltså fans nu endast valet mellan att uppoffra antingen Cordova eller min koffert, ty att låta denna resa ensam till Malaga vore här i landet detsamma som att aldrig få återse den, hvilket jag deremot ansåg möjligare hvad Cordovas moské beträffade.

Resan fortsattes nu söder ut genom bördiga, half-uppodlade nejder och genom åtskilliga småstäder, som ej företedde något af intresse, ehuru de nästan alla, liksom *Montilla* och *Aguilar*, hade slott tillhörande hertigligen familjen *Medina-Coeli*, hvilken tycks ega större delen af landet här omkring. Vid *Montilla* växer ett beryktadt torrt vin, som står högt i anseende och pris på den engelska marknaden; den berömda *Amontillado-sherryn* har sitt namn af detta ställe, ehuru största delen af detta vin växer vid *Xeres*. Sjelfva *Montilla*-vinet anses dock såsom det förnämsta i denna klass.

Vid stationen *Bobadilla* grenar sig vägen till *Granada* och der intages måltid under några minuters uppehåll. Härefter inträder ett hastigt ombyte i naturen: höga, ståtliga bergskedjor möta nu den resande. Till venster ser man *Antequeras* och till höger *Rondas* höga bergstoppar, och efter det man passerat stationen *Gobantes* inträder man plötsligt bland de höga berg, som utgöra gränsen mellan *Andalusien* och provinsen *Malaga*. Djupt under vägen frambrusar bergsfloden *Guadalhorce* emellan tjocka neriumhäckar, och snart är man inne i så

vilda bergpass, utmed så svindlande bråddjup och emellan så skyhöga bergspetsar, att man tror sig förflyttad till de vildaste partierna af S:t Gotthard i Schweiz. Jernvägen går brant utföre och leder genom en oändlig rad af långa tunlar. Anblicken af bergsnaturen mellan hvarje sådan tunnel är i sanning öfverväldigande i majestätisk storhet och vildhet; ännu mera öfverraskande är den bjerta öfvergången då man utkommer från den sista tunneln; utan någon förberedelse finner man sig förflyttad från den kalla, vilda fjällnaturen till en af de mest paradisiska nejder jag någonsin vet mig hafva sett. Floden slingrar sig här glittrande, än öfver ljusgröna ängar, än emellan de härligaste mörka orangelundar, lysande af mogna frukter. På båda sidor sträcka sig höjder, täckta af skogar med mandel- och persikoträd i så rik blomning, att kullarne lysa hvita som snö. Bakom dessa blomstrande kullar resa sig djerfva bergspetsar, krönta af borgruiner och små städer; ännu längre bort lysa höga snöberg glittrande mot den blå himmelen. Den lilla staden *Allora* är hufvudorten i denna ljufliga trakt. Öfverallt ser man uppåt kullarne Malagaboarnes sommarställen inbäddade mellan grant blommande buskar, mellan palmer och bredbladiga bananer. Aloër och cactus växa i jettelika dimensioner såsom ogräs öfverallt; blommor lysa i hvarje vrå: här är Andalusien sådant jag tänkt mig det!

Landtbefolkningen är just nu ifrigt sysselsatt med skörden af apelsinerna, som ligga uppstaplade i stora högar under träden. Alloras apelsiner äro så högt värderade, att hela skörden är för flera år

framåt borttingad till London, hvilket har till följd att det nästan är omöjligt att här på platsen få köpa några af dem.

Skymning inträffade nu, hvarför jag ej kunnat göra mig fullt begrepp om de trakter vi genomreste mellan Allora och Malaga. Stationerna *Pizarra* och *Cartama* lågo på ett slättland, omgifna af höga eucalyptusskogar. Ju närmare jag kom Malaga, ju slätare blef nejden och öfvergick slutligen till en enda oafbruten plantage af sockerrör; höga bergskedjor syntes dock på afstånd. Jag är nyfiken att i morgon göra närmare bekantskap med denna natur.

I sällskap med en hygglig spanjor från Cadix vid namn José Salazar tog jag mitt kvarter på Fonda Alameda, stort och palatsartadt, men, såsom vanligt här i Spanien, af en typ som ingalunda liknar våra moderna hotell, utan fastmer torde motsvara dessa sådana de voro för cirka 50 år sedan. Ej minst antiqvariska voro dörrlåsen, som bestå af en klinka utvändigt och en regel invändigt; då man stänger dörren med denna senare, faller klinkan utvändigt igen och man finner sig inläst, hvilket särdeles förbryllade mig till en början, till dess jag fann att man för att slippa ut måste draga upp den regel, som fåster dubbeldörren i golfvät, då äfven klinkan gifver vika.

Jag gick emellertid i god tid till sängs, sedan jag stängt mina luckor, som liknade ett par massiva klosterportar. Efter 12 timmars sömn vaknade jag, men i hvilket tillstånd! Uppåten af myggor, som här kallas »muchichos», och med händerna uppsvällda till oformliga klumpar.

Det första jag på morgonen gjorde var att leta reda på svenska konsulatet för att efterhöra bref. Att finna detta konsulat var ej lätt sak; min värd skulle söka efter adressen i en gammal bok och fann att konsuln skulle bo uti »Calle del Gata» eller kattgatan; denna gata sade han sig aldrig hafva hört omtalas och fann namnet så löjligt att han brast ut i ett gapskratt, som aldrig ville taga slut. Emellertid skaffade han mig en vägvisare, med hvilken jag irrade genom stadens krokiga gator öfver 1 timme innan vi lyckades få rätt på kattgatan, der emellertid ingen visste om svenska konsulatet. Ytterligare irrfärder, under hvilka vi kommo till en liten plats, der min vägvisare berättade att i går afton 4 personer under ett stort slagsmål blifvit ihjälskjutna med revolverar. Slutligen påträffades konsulatet helt nära hotellet, men det var söndag och konsuln bodde i en annan stadsdel! Ny vandring, som kröntes med att jag slutligen introducerades i konsul Krauels salong, der jag ombads att sitta ner och vänta. Jag roade mig med att under tiden genom ett par glasdörrar betrakta fru Krauel, som helt ogeneradt uti morgon-déshabillé stod framför en spegel och kammade sitt långa svarta hår. Sedan jag fått göra bekantskap med konsuln, en liten artig mörk spanior af tysk extraktion, begaf jag mig hem och hade den glädjen att under vägen helt plötsligt befinna mig ansigte mot ansigte med lifmedikus Vincent Lundberg från Stockholm, hvars vistande här jag dock redan af konsuln hört omtalas.

Doktor Lundberg bodde med sin familj uti »Fonda de Londres» vid Alamedan, der äfven en

annan svensk familj, krigsrådet Dahlqvist med fru och en fröken Axelson, var etablerad. Då jag ej var öfverdrifvet nöjd med min bostad i Alamedahotellet beslöt jag att inflytta uti Fonda de Londres för att få utgöra en del af den der befintliga skandinaviska koloni, till hvilken äfven hör en serdeles hygglig dansk familj Karlsen. Det enda rum jag kunde erhålla var emellertid af anspråkslösaste sort, 3 trappor upp och utan annan möblering än två halmstolar och en säng.

Då jag tittar ut genom mitt fönster, har jag tvärt öfver en smal gränd, som lätt kunde öfverhoppas, utsigt af ett platt tak, på hvilket uti en liten koja bor en tvätterska med sin familj. Mellan upphängda våta kjortlar och andra plagg ser jag emellanåt ett serdeles vackert sydländskt ansigte titta fram, men vid närmare bekantskap med hela figuren finner jag att detta ansigte sitter på en oformligt tjock koloss, något ej ovanligt här, der de unga skönheterna hastigt försvinna genom en tidigt påkommande fetma.

Sedan jag i dag flyktigt orienterat mig uti staden och dess närmaste omgifningar, kan jag, utan fruktan att förhasta mig redan uttala ett omdöme angående åtskilligt, som genast faller uti ögonen. För att börja med det fördelaktigaste, så märker man genast att klimatet är af första ordningen. Snö och frost ha här i mannaminne aldrig förekommit och ingen plats i Europa lärer uti klimatiskt afseende kunna mäta sig med Malaga, der en evig vår är rådande. Hvad åter baksidan af medaljen beträffar, så måste man blifva förvånad öfver den här-

städes rådande ruskigheten. Under det att ett makalöst klimat skulle tillåta nästan hela världens växter att trivas här, har platt intet blifvit gjordt för att försköna staden genom planteringar och dylikt. Ej en enda anläggning finnes utom den breda framför vårt hotell liggande Alamedan, der ett par rader af små träd blifvit planterade, men dessa äro af vanskötsel nästan förstörda; ej ett försök till blomsterodling, ej ett grönt grässtrå synes någonstädes. Stadens gator äro uti ett märkvärdigt skick; en del äro alls icke stensatta och på dem, som äro det, är halfva stensättningen försvunnen; stora gropar och hålor förekomma, hvilka synas omöjliga att passera för åkdon utan vältning, hvarför man också ser stadens ekipager heldre köra uti den uttorkade flodbädden än på strandgatorna utmed densamma. Gatorna äro dessutom trånga och krokiga och hvad renligheten beträffar, så kan man döma derom af den omständigheten, att alla hushåll lägga sina sopor, köksafskräde m. m. helt ogeneradt utanför sina dörrar, der det får ligga till dess det kringsprides af blåsten åt alla håll eller ock bortsköljes af regn, hvilket dock sällan inträffar här.

Med doktor Lundberg gjorde jag på eftermiddagen en längre promenad utåt vägen, som leder genom slätten vesterut från staden. Man kommer strax ut i oändliga sockerrörsfält, som se rika ut men i längden bli något enformiga; de stå nu i mognad och skörden lärer komma att börja nästa månad. Hela södra spanska kuststräckan från *Marbella* i vester till *Almeria* i öster kan sägas vara ett nästan sammanhängande sockerrörsfält. Större

rikedom kan jorden ej lemna än genom denna odling, som är det bästa beviset på det märkvärdiga klimatet här, ty sockerröret, som ej ens kan med fördel odlas i Algier, fördrager ej att termometern faller $\frac{1}{2}$ grad under fryspunkten. Denna vext, som planteras genom rotafläggare, lemnar skörd under 3 år, hvaraf det sista ger den egentliga afkastningen. Den af sockerrören ljusgröna, något enformiga slätten begränsas rundtomkring af höga, alldeles kala berg, men hvilka just genom sin kalhet skimra uti en brokig färgprakt och förete de mest genomskinliga, lätta och luftiga dagar, ömsom skiftande i rosenrödt, ömsom uti ljusblå och gredelina färgtoner. Utmed vägen utgjordes gräsmattan af en sort fin ljusgrön oxalis med vackra gula blommor af samma släkte som vår harsyra. Här och der förekommo tätt utmed vägen hopgyttringar af risikojor, uti hvilka en ziguenarartad befolkning rörde sig i intimt sällskap med höns och svarta svin samt mindre, parasitartade djur. Öfverallt hvar jag tittade in mellan kojorna såg jag svartmuskiga qvinnor sysselsatta med att hjälpa hvarandra att ur deras långa svarta tofviga hår aflägsna ofvannämnda parasiter. Den ena låg då alltid helt förtroligt med hufvudet i den andras knä.

Malaga den 26 januari.

I dag råder här ett för denna ort ovanligt väder, nemligen storm och regn med kylig väderlek af 12 grader. Min enda promenad bestod uti att gå tvärs öfver alamedan ner till den strax bakom liggande hafsstranden för att beskåda de väldiga

bränningarne. Ett litet ångfartyg arbetade sig just in i hamnen genom den oerhörda sjögången. Det var den lilla »Adriano», med hvilken jag framdeles ämnar resa till Gibraltar. Efter hvad jag i afton hört lärer kaptenen låtit surra fast sig vid masten för att kunna qvarhålla sig på däck.

Godt att under detta väder hafva ett familjelif att tillgå. Hela den skandinaviska kolonien var på aftonen församlad hos Lundbergs, der tiden fördrefs med samtal och ett parti préférence.

Malaga den 27 januari.

Gårdagens oväder har efterträds af den ljufvigaste vårluft.

Efter frukusten företogo vi en vandring inåt landet för att ytterligare studera stadens omgifningar, denna gång gående norrut genom hela stadens längd. Genom »Calle de puerta del Mar», som tycks vara Malagas förnämsta handlungsgata, kommer man först till »Plaza de la Constitucion» och sedan till »Plaza de Riego», stadens båda förnämsta torg. Gatorna äro både trånga och krokiga samt såsom ofvan nämnts serdeles osnygga. Sedan man lemnat dessa, kommer man dock snart ut i landtliga nejder med vackra utsigter och med grönskande kullar, beväxta med en mängd blommor. Vi räknade öfver 40 olika sorter, som nu äro utslagna. Mandel- och persikoträden stå i sin skönaste blomsterskrud och de gröna bladen hålla äfven som bäst på att slå ut. Vackrast presenterade sig utsigten öfver Malagas omgifningar från toppen af det branta berg, hvarpå den gamla ruinerade fästningsborgen »Gibralfaro»

är belägen. Dess sluttningar äro betäckta med en vidunderlig vegetation af aloër och cactus. Stadens förstäder med små ruskiga hus sträcka sig ända upp mellan denna vegetation på bergets sidor. Från de gamla murarnes tinnar har man en imponerande utsigt öfver den rätt under åskådarens fötter liggande stora staden med sina ljusgröna omgifvande sockerfält och öfver de höga bergskedjorna, som både i öster och vester begränsa slätten och derefter stupar ner i det blåa hafvet. Bortom och öfver de rödgredelina bergskedjorna ser man »Sierra Jonequeras» snötäckta toppar resa sig. Malagas omgifningar äro onekligen vackra, men man saknar träd och lummighet, man saknar äfven omvexlande promenader, ty många äro ej de vägar på hvilka man kan företaga sig sådana. I båda dessa afseenden står Algier långt framför Malaga och jag vill ej tillråda detta sednare ställe såsom längre uppehållsort för andra än sjuklingar, som stillasittande vilja njuta af ett varmt och ljufligt klimat,

Hamnen stöter omedelbart till den östra ändan af alamedan. Här är rätta stället att se Malagas lazaroner, hvilka i stora skaror stå och hänga, vaktande på rof, d. v. s. på någon stackars resande, som skall begifva sig ut till en ångbåt. Heta duster får en sådan bereda sig på, då liqviden skall uppgöras och Malagas hamnbefolkning har med skäl fått namn af »landhajar». Bortom hamnen ligger på en i hafvet utskjutande udde tjur-arenan, en ny cirkelformig byggnad. Här lika litet som annorstädes i Spanien lærer jag få tillfälle att se någon

tjurfäktning, ty dessa nationalnöjen börja först i Maj månad.

Malaga den 28 januari.

Jag började dagen med att vandra till postkontoret för att efterhöra bref. Sättet på hvilket detta tillgick är rätt betecknande för den ordning, som är rådande i de spanska förhållandena: Postherrarne förstodo naturligtvis icke ett ord annat än spanska och då jag frågade efter bref räcktes mig genom luckan dagens hela post, en packe af öfver 100 bref, med tillsägelse att jag sjelf kunde se efter om der var något till mig. Jag tog packen och gick helt lugnt bort i en trädgård, der jag satte mig under ett par stora bananer och genomletade densamma. Jag hittade intet bref till mig sjelf men väl ett par till mina svenska bekanta, hvilka jag stoppade i fickan och sedan jag efter åtskilligt besvär ånyo fått reda på posttjenstemannen, återlemnade jag honom hans breflunta. Ingenting hade hindrat mig att spatsera bort med dagens hela post.

Vid hemkomsten fick jag mina kärkomna bref från konsulatet.

Här i hotellet finnes bland andra, för längre tid bosatta gäster en ung rysk furste med sin fru, en polska. Det tycks vara ett olyckligt par: båda mycket unga, men han negligerar henne på det mest i ögonen fallande sätt. Hon ser rätt betryckt ut, stackars liten, och är dertill i en belägenhet, som fordrade hans omvårdnad, men i stället uttalar han för alla, som vilja höra derpå, sin förtrytelse der-öfver att han skall hafva fått denna ledsamhet på halsen.

Mycket roligt ha vi åt vår uppappare *Pepe*, som specielt har det svenska bordet om hand. Han kan ej tala annat än spanska och är lustigt kär i sig sjelf, står och speglar sig långa stunder, har sin guitarr med ljusröda band hängande i salen bredvid vårt bord och lärer vara stor mästare i fandango. Han anser sig för en fullständig cabalero och talar till oss alla med en nedlåtande värdighet. Mot de unga damerna är han ytterst charmant och passar alltid på tillfälle att under serveringen bereda dem små angenäma surpriser.

Härligt väder i dag med 18 grader i skuggan! Den breda Alamedan framför våra fönster hvimlar af promenerande och är här tillfälle att betrakta stadens beau monde, som hvarje eftermiddag vid musikens toner visar sig på densamma. Damerna, vackra och eleganta, dels sitta på stolar i långa rader utefter alléerna, dels promenera i dessa, eskorterade af ungherrar. Jag anmärker en bestämd skillnad mellan de promenerande och de sittande damerna. De förra utgöras af helt unga flickor om 12—14 år, hvilka äro utstyrda i hattar efter fransyska modet och hvilka onekligen äro de vackraste, ty redan innan 20-talet börjar här i allmänhet en stark embonpoint som skadar figuren; de senare åter eller de sittande damerna, äldre och yngre, äro deremot klädda efter spanska bruket i svart, med bart hår och mantilla eller slöja. Ansigtet äro nästan allmänt vackra, skada blott att de till ytterlighet insmörjas med poudre de riz; det ser ut som om man doppade hela ansigtet deri, ty ofta synes åtskilligt deraf fastnadt på främre delen af håret.

Damerna här, liksom äfven herrarne, hafva nästan alls inga fötter; dessa äro till löjlighet små. Gamla herrars stöflar, som jag ser utställda till borstning utanför dörren i hotellet, förefalla mig som småbarns skodon. För resten behöfs här små fötter att klifva mellan smutshögarne på gatorna.

En bland de angenämaste promenader utanför staden är utåt »Caletan», vesterut längs hafsstranden, der man ser Malagas fiskare sysselsatta att draga i land sina garn genom de ståtliga brännin-garne, som stänka sitt skum högt upp emot de höga snår af aloër och cactus, som frodas på stranden. Inuti dessa snår ser man här och der små enkla restaurationer och förfriskningsställen, som utvisa att stället utgör ett mål för stadsboarnes prome-nader.

Jag tänker i morgon begifva mig härifrån för att besöka Gibraltar, Tanger, Sevilla och Granada. Efter återkomsten hit, stannar jag väl ytterligare några dagar här och reser derefter troligen öfver till det afrikanska landet.

Gibraltar den 29 jannari.

I vackert månsken gick jag kl. 6 i dag på morgonen ombord på den lilla ruskiga, spanska ån-garen »Adriano», som var annonserad att afgå kl. $\frac{1}{2}$ 7, men som dock icke lyftade ankar förr än kl. 9. Bland reskamrater om bord återfann jag Don Salazar, i hvars sällskap jag ankommit till Malaga. Han är typen för en spanjor, hvad utseendet beträffar, bildad karl och talar något fransyska; är nu på återresa till sitt hem i Cadix. Vi ha under resan blifvit

särdeles goda vänner och då han fick höra att jag ämnade besöka Tanger, beslöt han äfven att göra sällskap dit. Äfven funnos bland passagerarna 2:ne danskar, nämligen borgmästaren i Svendborg på Fyen och en matematisk professor.

Lyckligtvis förblef sjön alldeles lugn och man vet hvad under sådant förhållande en färd på södra Medelhafvet, helst utmed en pittoresk kust vill säga. Vår väg gick hela dagen tätt under land. Små hvita städer *Torre Molinas*, *Marbella* och *Estepona* ligga utmed hafvet inbäddade i en ljusgrön vegetation af sockerrör, skyddade mot nordanvinden genom en hög bergskedja, hvars toppar voro lätt pudrade af snö. Vår gamle kapten såg med förundran på denna snö och sade sig under de många år han gått denna väg aldrig hafva sett snö på dessa berg, hvilket dock icke föreföll mig underligt i anseende till deras betydliga höjd. Vädret var i dag ljufligt och min termometer visade 19 grader i skuggan. Mot middagstiden såg jag i vester framför oss höga dimmiga bergskonturer och frågade rorgångaren hvad det var: »Pais moro, barbaro» svarade han. Det var således Afrika, men strax derefter upptäckte jag mera till höger Gibraltars besynnerliga höga klippa, hvilken skymtade såsom en molnbild i fjerran. I den mån man närmar sig Gibraltar, byter klippan oupphörligt om form, allt efter som man hinner längre fram, och visar sig i de mest pittoreska och omvexlande gestalter. Klockan 2 svängde vi om »Europas udde» och ankrade framför staden. Stadsporten ligger ett litet stycke innanför landstigningsstället och innan man passerar denna, går

man förbi ett öfverbyggdt salutorg, öfverflödande af grönsaker och frukter, isynnerhet oranger och bananer. Den på den lilla stadens gator hvimlande folkmängden är särdeles brokig; de mest anslående elementerna äro mohrerna och de skotska höglands-soldaterna. Dessa sednare äro ståtliga figurer, klädda i hjälm af hvitt tyg, röda jackor med skört, bara ben, grönrutiga kjolar nående till knät och med flere hästsvansar fästade uti på magen hängande små klockor. Antalet hästsvansar, hvarmed deras magar äro prydda, varierar för de olika regementena mellan 3 och 5. Huru bizarr än denna kostym må synas, är det dock en imponerande syn att se ett hög-ländareregemente marschera förbi med sin kattmusik i spetsen. Här ligga ej mindre än tre sådane regementen förlagde.

Jag tog in på Kings Arms Hotel, då jag ej lyckades få plats på det modernare Royal Hotel och begaf mig sedan genast ut på vandring. Sedan jag gått en stund genom de trånga gatorna, leddes jag af aflägsna musiktoner och kom till Gibraltars alameda, som är något annat än alamedan i Malaga. Af en öppen sandslätt rätt under det lodräta spöklika berget hafva engelsmännen gjort en förtjusande promenadplats. Uppåt bergets sluttningar slingra sig vägar genom sköna pinielunder; öfverallt möter blomsterprakt af underliga sydländska växter. Ut-sigten mellan piniernas lummiga kronor är rent af förtjusande. Algesirasviken ligger blå såsom en italiensk insjö, omgifven på ena sidan af Gibraltars väldiga klippmassa, i vester och norr af spanska landet och i söder af Marockos höga bergiga kust. Ta-

rifas udde på europeiska sidan skjuter så långt fram att inloppet till sundet är alldeles doldt för åskådaren, hvarför hela den cirkelrunda viken liknar en insjö, hvimlande af ångbåtar och seglare. Snötopparne på spanska sidan höja effekten i den granna kolo-riten.

Engelska damer syntes öfver allt ridande och körande bland den promenerande folkmassan, som åhörde tvänne musikkorpsor, hvilka alternerande läto höra sig. Den ena af dessa var af vanligt slag, den andra deremot, tillhörande ett högländareregemente, bestod af ett tjugotal barbenta säckpipsblåsare, som under oupphörlig fram- och återmarsch utförde sitt kuriösa surrande charivari, hvilket man skulle finna löjligt om man ej måste tänka på de storartade hjelte-dater högländarne utfört vid ljudet af dessa toner, som förmå entusiasmera dem mera än något annat.

Totalintrycket af hvad jag i dag sett är, att Gibraltar kanske är det ställe, som hittills mest slagit an på mig under denna resa och att jag godt skulle trifvas här någon tid. De många här garnisonerade engelsmännen och deras fruar dela nog ej denna åsigt, sedan de fått vistas här ett eller annat år, efter hvilken tid jag nog kan föreställa mig att stället skulle blifva trångt nog.

Middagen intogs i hotellet klockan 7 på aftonen vid ljus och öppna fönster.

Gibraltar den 30 januari.

Skön morgonpromenad vid soluppgången under pinierna ofvanför alamedan. Ända till långt

fram på förmiddagen ligger hela denna trakt uti djup skugga, enär solen först sent hinner komma fram bakom den väldiga klippan.

Efter frukosten börjades bergbestigningen på åsnor i sällskap med borgmästaren och professorn. Genom åtskilliga branta gator bar det uppåt och vi nådde slutligen ingången till de långa i klippan insprängda gallerierne. Dessa smyga sig i bergets inre utefter dess sidor, utgörande mörka af fukt drypande katakomber, här och der upplysta af hvalf uti bergväggen med deruti placerade väldiga kanoner, hvilkas gap egentligen äro riktade emot landsidan, d. v. s. åt Spanien. Utsigten genom dessa bergsgluggar är hänförande. Hafvet och de aflägsna bergen få ett förtrolladt utseende då de, belysta af en strålande solglans, beskådas genom dessa dystra portar. Då man nerifrån ser den höga klippan anar man icke tillvaron af dessa gallerier, hvilkas öppningar se ut som små svarta prickar uppe bland de skrofliga klipporna.

Sedan vi lemnat vår i fästningsverken vägvisande engelske soldat, började vi på i zig-zag gående stigar bestiga sjelfva toppen eller rättare sagdt den mellersta toppen af Gibraltars klippa, ty denna har trenne sådana af ungefär samma höjd, hvaraf den mellersta krönes af »the Flagstafftower». Morgonen var härlig och den rika blomsterskruden på bergets sidor lyste daggbestänkt i solen. Lavendel, gul oxalis, blåa vincor och röd origanum täckte marken mellan de skrofliga klipporna under en tät vegetation af *palmitos* (dvergpalmer), som här växa med 4—5 alnars höga stammar. Ju närmare man

kommer höjden, ju vildare och mera sönderrifna blifva klippspetsarne. Borgmästaren ryckte mig i armen visande på ett par spetsiga klippor rätt öfver våra hufvud och sade: »Nei, se der tror jeg sidde nogle Englændere og tegne, de have valgt en sældsom plads!» Efter något närmare betraktande yttrade professorn gravitetiskt: »Nei, det er s'Gu inge Englændere, det er to Abekatte!» Mycket riktigt befans det vara två stora apor, som sutto och gjorde sin morgontoilett med mycket lustiga gester; de aflägsnade sig först, när vi stigit så långt att vi voro nästan alldeles inpå dem. Som bekant är Gibraltar det enda ställe i Europa, der apor förekomma i vildt tillstånd. Huru de kommit hit vet man icke, men man vet att de funnos här redan under Julius Cæsars tid. Då bergen midt emot på Afrikalandet svärma af apor, går bland folket den sägen att en underjordisk förbindelse skulle finnas mellan de båda landen.

Från klippans spets var utsigten imponerande och hör till de mera storartade man någonstädes får skåda. Man ser här Europa och Afrika — civilisation och barbari — räcka hvarandra handen öfver ett smalt blått glittrande sund; man ser på ena sidan Medelhafvet och på den andra Atlantiska oceanen i det ändlösa fjerran; man ser de spanska fjällsträckornas djerfva konturer torna upp sig till snöhöljda massor, under det små krithvita städer lysa vänligt på den grönskande stranden utmed det blåa hafvet. Långt ner i bråddjupet såg jag en mängd apor förlusta sig och göra sina lustiga krumsprång bland klipporna och palmitobuskarne. De voro syn-

nerligen artiga mot oss i dag, ty enligt hvad man sade oss, lära de ingalunda ofta visa sig och de flesta besökande på klippan måste resa utan hafva sett en skymt af dem; många envisas till och med att tro det aporna här endast äro en fabel.

Under nedstigandet ville vår vågvisare föra oss in i några stalaktitgrottor, som lära vara mycket märkvärdiga. Då jag emellertid fruktade att förkyla mig i de kalla grottorna, upphettad som jag var af den starka solvärmen, nöjde jag mig med att endast titta in i öppningarne.

Efter att hafva nedstigit till staden mötte vi en stor begravningsprocession. Chefen för ett högländareregemente fördes till grafven, åtföljd af hela truppen. En vacker militärmusik gick före tåget under det regementets egen säckpiparekorps öfersam följde med sina instrument på ryggen. Deras musik förefaller i sanning ej passande till en sorgmarsch.

Det sköna vädret hotar i afton att taga slut; tjocka moln draga med en tung vind genom sundet österifrån, hotande med en »Levanter» (östanvind) som kallas Gibraltars tyrann. Få se hur det går med min öfverresa till Tanger i morgon.

Tanger den 31 januari.

En hvinande Levanter infann sig riktigt i dag på morgonen. Som den emellertid var gynsam för öfverresan, beslöto vi — min spanske kamrat Don Josè Salazar och jag — att ej låta afskräcka oss, utan embarkerade klockan 9 på den lilla ångbåten »Herkules». Såsom vanligt här i Spanien fingo vi

i fulla tre timmar vänta på afgangen. Slutligen bar det dock af; det gick med god fart, men sjögången och rullningen i sundet voro oerhörda, isynnerhet när vi passerade Tarifas udde. En haj visade sig här, än på den ena än på den andra sidan af fartyget, uppstickande sina ryggfenor öfver vattnet. Sjögången gjorde det emellertid kinkigt att hålla sig uppe för att betrakta honom. Vi föredrogo att röka våra cigarrer liggande på däck under det vi fasthöllo oss uti närmaste föremål. Till oss båda hade sällat sig den ende passageraren af någon respektabilitet, nemligen en mohrisk hönshandlande från Marocko, klädd i en stor hvit turban, en smutsig blå mantel, gula tofflor samt med bara ben och stort vitt skägg. Gubben var mycket jovialisk och fastän han ej kunde tala mer än 5 eller 6 ord spanska ville han nödvändigt underhålla konversation med oss, ersättande hvad som brast i ord med gester och grimacer. En sådan jovialitet hos en mohr var något ovanligt, men som hans yrke är att ständigt fara öfver sundet och sälja mohriska höns till den engelska garnisonen i Gibraltar torde han hafva blifvit smittad af sin kacklande handelsvara.

Vi närmade oss emellertid allt mera det marockanska landet. Eget var att jämföra skilnaden i utseende med den spanska kusten. Under det att man på denna sednare ser bergens sluttningar klädda med vingårdar och planteringar och små hvita byar och städer samt spridda hus öfverallt lysa utmed stranden och uppåt höjderna, synes den marockanska kusten alldeles utdöd. Berg och strand förete öfverallt samma dystra gröngrå färgton, ej en enda

odling, ej ett hus eller en by synes under miltal på de ödsliga sluttningarne af de höga bergen eller utmed stranden, der bränningarne svalla emot en alldeles öde kust. Endast en och annan rökpelare, som man ser här och der uppstiga från småskogen, antyder att människor — troligen kabyliska herdar — här finnas, men en människoboning ser man ej förr än man kommer in i den stora Tangerviken, i hvars fond den hvita staden reser sig uppåt en sakta sluttande höjd med sina brokiga minareter och terrasstak, erbjudande en ganska pittoresk anblick.

Vi kastade ankar temligen långt från land och sjögången ute på redde var ganska stark. Små båtar med mohriska roddare kommo ut för att afhämta oss, men det var just ingen lätt sak att komma ner i de små nötskalen, som af den svallande sjön ömsom häfdes högt upp i luften, ömsom nedsjönko liksom i en afgrund. Omsider kommo vi med tillhjälp af skrikande mohrer lyckligt i land.

Troligen finnes intet annat ställe i verlden, der ett så litet afstånd, som det öfver Gibraltars sund, gör en så oerhörd skillnad mellan land och folk. På ena sidan en visserligen förfallen, men dock uråldrig europeisk civilisation och på den andra ett fullständigt barbari med så olika språk, seder och dragter, som om hundradetals mil i stället för två eller tre åtskilde de båda länderna. Då man efter en lång sjöresa landar i Algier eller Egypten finner man sig visserligen förvånad öfver allt det nya och underliga, man der får se, men detta är dock der uppblandadt med så många europeiska elementer, att man ej känner sig alldeles aflägsnad från all civili-

sation, under det att man här, så nära Europa, finner sig försatt i en omgifning af rent och oblandadt barbari.

Vi togos emellertid om hand af en arabisk dragoman med ståtligt utseende och bärande namnet Muhammed, hvilken förde oss till Martins hotell, äfven prydt med det klingande namnet Royal Victoria hôtel. Herr Martin (nu mera afliden) var en neger, eller såsom det här mera artigt benämnes en »gentleman of colour», hvilken en gång varit anställd såsom hofmästare eller uppappare hos hertigen af Edinburgh ombord på någon af hans sjöexpeditioner. Martins enka, en skotska, håller nu värdshuset jemte sina tvenne pojkar, ett par mulatter om 15—17 år. Man är rätt väl logerad här, ehuru rummen endast äro skilda från hvarandra genom en låg, halfvägs till taket gående skiljovägg.

Don Salazar och jag inqvarterade oss i samma rum och gingo derefter omedelbart ut för att taga staden i betraktande. Den har alldeles samma karakter som den mohriska delen af Algier, samma trånga labyrintartade gator, samma hvita, fyrkantiga tärningsartade hus med flata terrasser i stället för tak. Några europeiska hus synas alls icke med undantag af konsulaterna, hvilka dock för det mesta ligga utanför staden. Moskées med vackra fyrkantiga minareter förekomma här och der, men vår Muhammed varnade oss för att försöka titta in i dessa. Ett sådant tilltag skulle här medföra de farligaste följder; eljest tyckes man icke hafva något obehag att befara af att vandra omkring på gatorna här bland ett hvimmel infödingar med smutsiga bruna,

hvita eller grå burnuser samt med vildare och hemskare uppsyn än hos Algiers araber. Man ser ej här det för dessa sednare utmärkande kamelhårssnöret kring hufvudet, hvilket anses höra till den äkta arabkostymen. Också är det rena arabelementet här mindre rådande, enär största massan af befolkningen utgöres af berber eller kabyler, som tala shellahspråket. Talrika judar finnas här äfven, och som det i dag är lördag, ser man deras fruntimmer uti sina granna nationaldrägter sitta på trösklarne af sina hus, i allmänhet beundransvärdt vackra liksom i Constantine. Min spanjor var utom sig af förtjusning och sade sig ej kunna begripa, huru han kunnat lefva 35 år så nära härtill som i Cadix utan att hafva fallit på den idén att resa hit för att få se någonting så originelt.

Äfven efter middagen begåfvo vi oss på upptäcktsfärd lysta af vår vägvisare, som bar framför oss en lykta, ty Tangers gator äro höljda af ogenomträngligt mörker om aftnarne, ett mörker som är så mycket intensivare, som icke en ljusstråle framskymtar från något fönster. Efter en stund hörde vi ljudet af den välbekanta arabiska sången, ackompanjerad af något slags instrument, och sågo ett matt ljussken framtränga genom en låg dörr. Vi gingo in och befunno oss i ett mohriskt kaffehus, d. v. s. ett litet fyrkantigt rum utan annan möblering än en halmmatta på golvet; på denna satt ett tjug mohrer och negrer med korslagda ben kring väggarne och i ett hörn sysslade en neger med en kaffekittel på ett fyrfat. Sången tystnade då vi trädde in, men vi gjorde oss hemmastadda, och sedan vi

funnit ett par tomma platser, satte vi oss ner i orientalisk ställning på golvet, mellan de temligen ruskiga grannarne, ej utan en viss farhåga för de följer, som kunde uppstå genom den nära beröringen med deras klädesplagg. Genast framburos kaffekoppar åt oss och sången samt musiken började ånyo. Ingen låtsade om oss det ringaste, utan de svarta bestarne sjöngo med största ifver i horribel nasalton och klappade takten med händerna, allt emellanåt afbrytande sig för att smutta på kaffekoppen eller draga några drag ur de långa piporna. Allt som oftast inkommo nya personligheter, deribland en tjock och fet neger i grann utstyrsel. Denne presenterades för mig af Muhammed såsom en betydande man, nemligen favoritslaf hos »Hadji-Mohammed Abd-es Salaam», storsheriff af Marocko och här åtnjutande samma dyrkan som påfven hos katolikerna. Storsheriffen, som af Gerard Rohlf, hvilken besökte honom i *Uesan*, mycket omtalas, har nu inflyttat till Tanger. Oaktadt han på sednare tid begått den skandalen att gifta sig med en engelska, anses han dock fortfarande såsom ett helgon, och hela norra Afrikas muhammedaner göra vallfärder till honom, dervid bringande honom offer; också är han nu den rikaste man i Marocko. Hans feta slaf satte sig emellertid bredvid mig och hjälpte mig sedermera på benen, då dessa, grundligt afdomnade, vägrade att göra mig tjänst för att åter resa mig upp efter det långa sittandet i orientalisk ställning.

Tanger den 1 februari.

I dag är söndag, den lifligaste dagen härstädes, enär då torgdag hålles på Sokko eller platsen utanför stadens murar. En egendomlig, genuint afrikansk bild företedde denna plats i dag. Så snart man gått igenom stadsporten kommer man ut på ett temligen stort fält, som sluttar uppåt några höjder, hvilka äro öfverväxta af ogenomträngliga snår af cactus och aloë. Hvita grafstenar lysa öfver allt fram genom grönskan, ty alla dessa till staden angränsande backar nyttjas såsom mohrernes begravningsplats. Detta fält, som ingalunda är någon jemn slätt, utan ömsom genomfäradt af djupa bäckrännilar, ömsom kulligt, var i dag uppfyllt af den brokigaste rörelse. Helt säkert öfver ett tusental infödingar rörde sig här om hvarandra, köpande och säljande. Hela flockar af kameler, dels stodo lastade i långa rader, dels gingo och betade på de angränsande kullarne. De längre ifrån kommande araberne hade uppslagit sina tält på fältet, och gruppvis lågo deras kameler och hvilade sig framför dessa. En flock araber fann jag sittande i en vidlyftig ring, under det en sagoberättare för dem uppdukade sina intressanta historier. Han gick af och an inuti ringen och talade med lifliga gester och liflig pantomim såsom en aktör på en teater. Sagoberättaren är en oundviklig företeelse vid alla arabiska folksamlingar, och en sådan, omgifven af sin åhörarekrets, utgör alltid en serdeles pittoresk och egendomlig österländsk bild. Sedan jag länge vandrat bland folkmassan, roade jag mig att uppifrån grafbackarna betrakta hvimlet nedanför mig. Under det

jag promenerade bland alla de hvita grafstenarne, mötte jag flere infödingar, som förvånade sågo på mig, utan att dock yttra någonting. Sednare fick jag höra att det ej är tillåtet för kristna att beträda dessa backar.

De varor, som utgjorde föremål för handel här, voro egentligen säd, förträffliga oranger och magra kreatur, hvilka sednare öfversändas till Europa. Orangerna voro de bästa jag någonsin smakat, nästan bättre än de egyptiska.

Från marknadsplatsen gick jag upp till »Kasbahn» eller paschans residens. Paschan var för tillfället med stadens hela garnison ute på krigståg emot några upproriska stammar i närheten. Endast några få soldater syntes utanför Kasbahn; de hade den mest oregelbundna uniform man kan tänka sig; somliga barbenta och med tofflor, andra med höga stöflar — alla trasiga och smutsiga.

Från Kasbahn har man den bästa utsigten öfver staden. Man ser deraf endast dess flata terrasstak, hvilka i afsatser utbreda sig under åskådaren. Grön- och rödmålade resa sig ur denna hvita massa 3:ne moskéminareter, omgifna hvar och en af några palmer. Den hvita staden sticker effekfullt af emot den blå hafsviken, bortom hvilken man ser höga gröna höjder resa sig, och bortom dessa ytterligare bergskonturer, som sträcka sig långt inåt landet.

Stormen fortfar allt jemt och hafvet ser ej inbjudande ut. Min reskamrat beslöt emellertid att det oaktadt i dag återvända till Gibraltar för att ej försumma en i morgon derifrån till Cadix gående ångbåt. Jag föredrog att qvarstanna här och af-

vakta stormens upphörande, men känner mig till en början förunderligt ensam, utan någon civiliserad människa att tala med, utom min värdinna och hennes båda gossar, som hvarje gång jag passerar gården vänligt bjuda mig in i deras rum, der de alltid framsätta någon förfriskning. Då jag någon gång undanbedjer mig att smaka på deras brandy and water, säger alltid den äldste gossen med befallande ton: »you must!» Jag har emellertid mycket svårt att förstå deras engelska, som är af en halfbarbarisk sort.

För att på bästa sätt använda min tid beslöt jag i dag att emancipera mig från Muhammed, som aldrig lemnade mig i fred för sina handelsanbud; än tillbjöd han mig alla möjliga mohriska kuriositeter, än hästar, och med min spanska kamrat gick han så långt att han envisades truga på honom en svart slafvinna, som han menade att han kunde medtaga till Cadix. Jag förklarade därför att jag ej behöfde hans tjänst för dagen och begaf mig alldeles ensam ut på ströftåg för att under några timmar genomvandra landet i Tangers omgifning. Jag gick timtals genom backar och dälдер, ömsom bevuxna med ogenomträngliga snår af cactus och aloë, ömsom bestående af hvit flygsand beväxt med en i hög grad vacker växt »*Retina Retam.*» Denna liknar en tårpil, men de hängande grenarne bestå af rankor af vackra hvita blommor med den finaste aromatiska doft. På stora sträckor är denna vegetation så rik, att landskapet ser ut som betäckt af snö eller rimfrost. Denna buskväxt lär vara alldeles egendomlig för Marocko. Man kan säga, att

hela växten består af blommor, blad synas icke. Stundom gick min väg utesfater smala stigar, på båda sidor infattade af jettelika cactussnår, hvilka voro alldeles genomslingrade af mångahanda grant blommande slingerväxter, bland hvilka jag äfven igenkände den från våra trädgårdar bekanta indiska kras-sen med sina eldröda blommor. Blå liljor betäckte äfven här och der marken. Det var en egen känsla, som ej saknade intresse, att så der alldeles ensam vandra inåt en obekant nejd i ett barbariskt land. På de trånga stigarna mötte jag ständigt infödingar, af hvilka de flesta hade ett utseende, som var långt ifrån att ingifva förtroende och det var ej utan be-tänksamhet jag först passerade dessa figurer, som till en del sågo ut som vildar från Söderhafsöarne. Jag vande mig emellertid snart vid dessa möten och fann ett stort intresse i att betrakta alla de mångfaldiga typerna. De som hade det hemskaste utseendet, voro de vilda Riffboerne (från det bergiga kustlandet öster om Tanger), igenkänliga på deras kala rakade hufvud, från hvilket endast en lång hår-tofs hänger ned långt på ryggen, och på deras vilda trotsiga uppsyn. Vanligen endast klädda i en skjorta, med de långa, seniga bruna benen och armarne af en vidunderlig magerhet, äro de alltid på ett eller annat sätt beväpnade, oftast med den långa maroc-kanska bössan med flintlås, samt med ett slags egen-domligt vapen, som allmänt bäres af landtfolket här och som tjenar både såsom käpp och såsom strids-yxa. Stundom mötte jag stora flockar af obeslöjade landtqvinnor, alla af en afskräckande fulhet med gulbrun, skrynklig och vissnad hy. En och annan

ståtligare arab till häst passerades emellanåt. Sådane besvarade alltid artigt min helsning, hvilket deremot ej var händelsen med förstnämnda vilda personligheter, hvilka icke låtsade se mig. Här och der bland de taggiga snåren hittade jag väl förborgade stigar, som ledde till små byar med kojor af ris, hvilka voro så väl skyddade af cactushäckar att de nästan voro omöjliga att upptäcka.

Då jag trött och varm efter en flera timmars vandring återvände till staden, passerade jag förbi f. d. svenska, nu mera tyska konsulatet med dess berömda park. Här inne var en verklig prakt af blommor, lysande i alla färger under lummiga träd af ovanliga sorter. Jag fann här min gamla vän från Algier, »Bougainvillean», i fullt flor. Denna park är en verklig oas i öknen, ty träd finnas eljest nästan alls icke här omkring.

Jag har tillbragt resten af dagen med att gå och flanera kring gatorna och betrakta den underliga befolkningen. Luften är varm och sommarlik, men stormen fortfar med motvind till Gibraltar och jag börjar fundera på huru och när jag skall komma härifrån. Ett längre uppehåll här skulle blifva temligen långtrådigt, ty jag har alls ingen annan att tala vid än mitt värdfolk. I hotellet finnes utom mig, ingen mer än en gammal ondskefull engelska, syster till Sir Drummond Hay, engelsk minister här och den mäktigaste mannen i Tanger. Nämnda fru lär ej få bo hos sin broder i anseende till hennes elaka och gräliga lynne, och är därför jemte sin dotter etablerad på värdshuset. I dag har jag haft ett stort gräl med henne angående tobakslukt, som

hon påstod sig känna i salongen. Då hon ej ville taga reson med goda ord, föranlätts jag att gifva henne en i temligen skarp ton hållen upptuktelse, som slutligen förstummade hennes outröttliga tunga. Då jag sedermera berättade för värdinnan den tillrättavisning jag gifvit henne, fick jag en ordentlig tacksamhetsadress af henne och hennes söner; de sade sig nämligen vara alldeles upptröttade vid frun, som gjorde dem ständig förtret, och till och med brukade slå deras tjänstefolk, utan att de, af fruktan för hennes broder, vågade göra några invändningar.

En ångbåt är nyss anländ från Gibraltar. Den ligger till ankars utanför mina fönster och annonseras att afgå klockan 10 i morgon f. m.

Tanger den 2 februari.

De spanska ångbåtarna äro sig lika: då jag i morse öppnade mitt fönster, var den i går ankomna ångbåten försvunnen och ingen visste hvart den under nattens lopp tagit vägen. Detta börjar se konstigt ut! Ingen vet om någon ångbåt nu kommer hit förr än om 3 eller 4 dagar. Jag måste taga mitt parti och vänta. Ofta promenerar jag på hotellets flata tak, hvarifrån viken företer en vacker tafla. Hotellet ligger midt uppe uti gamla fästningsverk och en hop stora rostiga kanoner stå tätt utanför fönstren. Hvarje gång sultanen vinner någon seger öfver sina upproriska undersåtar, affyras dessa kanoner, till stor förskräckelse för de resande i hotellet.

Muhammed infann sig på förmiddagen och frågade om jag hade något att säga honom. För att

få något sällskap, tog jag honom med på en promenad till landet. Vi gingo denna gång utåt den enda stora väg som leder från Tanger, nämligen vägen till *Fez*. Man må dock ej tro att det är någon landsväg i europeisk bemärkelse, sådana finnas ej här i landet, der åkdon är en okänd sak; den består af en massa om hvarandra slingrande gångstigar, upptrampade af fotgängare och kameler. Luftens var genomträngd af doft från de vackra »retama»-buskarne, men solen brände obarmhertigt öfver den skugglösa vägen. Muhammed lofvade att föra mig hem i skugga och på vägar, som icke många europeer förut hade gått. Efter att ha vandrat en stund på smala stigar mellan täta snår och kommit genom några byar, märkte jag att jag föregående dag ensam gått just denna väg, hvilket Muhammed ej ville tro förr än jag lyckades bevisa det genom att på förhand beskrifva de ställen, till hvilka vi skulle komma.

Vid återkomsten till Tanger möttes jag af den välkomna anblicken af en liten ångbåt på reddens, hvilken vid efterfrågan sades skola gå i afton klockan 5 till Cadix. Visserligen hade jag ej betalt min räkning på hotellet i Gibraltar, der jag ock kvarlemnade en del af mina saker; jag beslöt dock att begagna mig af lägenheten och skref till vår konsul i Gibraltar med anmodan att göra upp mina affärer och skicka mina saker till Malaga.

Innan jag lemnar Tanger vill jag nämna några ord om dess klimat, dervid grundande mig på en uppgift om mångåriga observationer, som jag fann i en engelsk bok. Den lägsta värmegrad, som blifvit

observerad är + 10° Celsius och den högsta 28. Häraf framgår att detta klimat är i hög grad tempererad med en skillnad af endast 18 grader mellan den lägsta och högsta temperaturen, under det att i det ej så långt bort liggande Sevilla, denna skillnad kan uppgå till 45 grader. Det är läget invid Atlantiska oceanen, som mildrar den starka sommarvärmen.

Cadix den 3 februari.

Jag är nu lyckligen här efter många, jag vill icke säga äfventyr, men temligen tragi-komiska vedermodor, hvilka jag i korthet går att omtala.

Ångfartyget tillkännagafs skola afgå från Tanger klockan 5 i går eftermiddag. Jag begaf mig i båt ut till fartyget, som låg långt ute på redde. Sjön gick hög och det var ej lätt att komma om bord. Den första underrättelse, som här mötte mig, var att båten ej skulle afgå förr än klockan 12 på natten. Det var ett allt annat än angenämt perspektiv att ligga och rulla 7 timmar på det lilla snuskiga fartyget, hvars däck — äfven akterut — var alldeles till trängsel packadt med oxar och i hvars lilla kajuta ej kunde erhållas den minsta ljusdank. Någon annan liggplats fans der ej heller, utom en hård träbänk. Tillståndet blef efter en stund outhärdligt, hvarför jag signalerade till en förbiseglande båt att taga mig i land.

I god ro intog jag min middag i mitt gamla värdshus, men derefter kom värdinnan och frågade mig huru jag ämnade bete mig för att komma ut till fartyget, enär stadsportarne stängas redan klockan 8, hvarefter ingen kan slippa ut från staden

utan särskildt tillstånd af pachan; detta skulle kosta mycket penningar och vore dessutom för sent att nu anskaffa. Denna oförmodade situation var ej behaglig, helst alla mina saker voro qvarlemnade på ångbåten. Muhammed uppträdde nu emellertid såsom min räddare och underrättade mig om den verkligen utomordentliga tillfälligheten, att en italiensk prins, som bodde på ett annat världshus, skulle resa med samma ångbåt och att han genom italienska konsuln utverkat tillstånd att få stadsporten öppnad klöckan 11 på natten. Detta var då en allt för lycklig slump! Utan dröjsmål uppsökte jag och presenterade mig för den italienske prinsen, som befans vara furst Odescalchi från Rom, en mäktiga förnäm magnat, resande med sekreterare och kurir samt återkommande från en tillämnad resa i det inre af landet, från hvilken han dock hastigt afstått till följd af de många obehag, som dermed voro förenade. Fursten emottog mig mycket artigt och under rökande och pratande afvaktade vi 11-tiden, då ett par mohriskasoldater infunno sig och, gående framför oss med lyktor, ledsagade oss till hamnporten, som mycket riktigt utan svårighet öppnades. Väl anlända ombord mötte oss ingen tröstande syn. Icke möjligt att taga ett steg på däck utan att krypa under eller emellan oxar, som stodo så tätt utrymmet tillät, äfven på 1:sta platsens däck. Fursten hade mot en orimlig afgift fått kaptensens hytt på däck, hans sekreterare rullade sig i en filt och lade sig på kommandobryggan. Kuriren och jag, som voro de enda öfriga passagerarne, utom några mohrer, arbetade oss med oändlig möda genom

oxhopen ner uti den lilla trånga och kolmörka kajutan, der vi utsträckte oss på hvar sin träbänk. Sedan vi vid midnatt lyftat ankar och båten började rulla, uppstod det ohyggligaste oväsen öfver våra hufvud, till följd af de kullramlande och sparkande oxarna. Detta gick väl an, men snart flögo skylightfönstren i tusen bitar, hvilka alldeles öfversällade oss med glaskärfvor. Sedan denna enda återstående gränsskilnad mellan oss och oxarne var försvunnen, började snart desse att till oss nedsända föräringar både i en och annan form, hvarmed de fortforo hela natten och hade jag den största möda att skydda mig från allt detta genom att draga min resfilt öfver hufvudet. Situationen var så löjlig att vi, utan att ens kunna tänka på någon sömn, lågo och skrattade hela natten. Hufvudsaken var dock att vädret förbättrade sig, hafvet blef lugnt och vår färd gick med rask fart, så att vi klockan 8 på morgonen lågo utanför Cadix.

Jag har hört Cadix liknas vid en hvit svan simmande på hafvet, och mera träffande liknelse torde ej kunna finnas. Bländande krithvit reser den sig omedelbart ur det blå hafvet, der den ligger på en smal och låg, långt utskjutande landtunga. Äfven det inre af staden är krithvitt med undantag af balkong-gallerierna, som äro grannt ljusgröna; detta ger åt densamma ett festligt och i hög grad gladt utseende. Alla de höga palatsartade husen hafva flata terrasstak (azoteas), på hvilka alltid resa sig tornartade byggnader med glasväggar (miradores), ett slags belvederer, hvilka gifva ett högst eget och karakteristiskt utseende åt stadens husmassor.

Katedralen besökte jag som hastigast. Stortadt prestspektakel pågick som bäst, under hvilket en lifslevfande kardinal utgjorde föremålet för en ordentlig dyrkan.

Sevilla den 4 Februari.

Cadix lemnade jag i går afton klockan 3. Jernvägen går i en lång bukt rundt omkring den stora Cadix-viken, så att man efter en timmes fart åter har Cadix alldeles midt emot sig, då man är vid den lilla staden *Puerto di Santa Maria*. Nejden är slät, men vegetationen yppig på högra sidan, under det man på den venstra endast har uttorkade laguner, ur hvilka salt hemtas. Så långt ögat når utåt fälten, ser man salt upplagdt i höga hvita pyramider, hvilka se ut såsom tält. Efter en stund höjer sig vägen, marken blir sandig och man inkommer bland de beryktade vinkullarne vid Xeres. Sjelfva staden af detta namn ser lika hvitskinande ut som alla andalusiska städer; hvita hus, gröna balkonger, flata tak, palmer på torg och gator karakterisera den samma. Här kunde hafva varit mycket att bese för en vinamatör, men jag hade ingen tid att egna åt de verldsberömda vinkällarne.

Ända hittills hade jag sällskap i vagnen af en dam och en herre; den senare förhöll sig ganska tyst under det konversationen fördes af damen på en serdeles vacker spanska, men på ett sätt som väckte min häpnad. Gestikulerande med båda händerna talade hon i en oafbruten ström, endast då och då afbruten af en grymtande approbation från sin interlokutör. Huru hon hemtade anden begriper jag icke; det hela var ett verkligt konststykke.

Då herrn vid Xeres lemnade tåget kommo vi båda i tète á tète, men jag vågade knappast se åt hennes sida än mindre yttra något ord af fruktan att öppna en sluss, som jag sedan ej skulle kunna stänga; jag satt således i äkta engelsk tillbakadragenhet i min vrå, men reparerade min oartighet vid framkomsten genom att utbära min talföra grannes saker ur vagnen. Jag begaf mig till »Fonda de Madrid», som mina svenska vänner i Malaga rekommenderat, ett stort hotell med vacker grönskande patio. Det tyckes dock vara alldeles öde nu, och jag tror med säkerhet att jag är den enda människa, som bebor denna våning, åtminstone hvarken ser eller hör jag någon lefvande varelse i de stora marmorbelagda korridorerna och trapporna. Vid table d'hoten synes en del folk, men de tyckas ej bo i hotellet, utan vara stadsbor, som komma hit för att äta sin middag.

Tidigt på morgonen började jag mina upptäcktsfärder i staden. Jag afskyr ciceroner och vägvisare och tog därför endast min plankarta i handen, hvilket sätt är det bästa att snart lära sig blifva hemmastadd, ty då man följer en ledares steg blir man icke så lätt sjelfständig.

Sevillas fysionomi är glad och egendomlig. De flesta torg och öppna platser äro planterade med flerdubbla alléer af orangeträd, i hvilkas skugga hvita marmorbänkar inbjuda till hvila; husen, som vanligt med flata tak, äro krithvita; alla fönster försedda med balkonger eller utbyggnader, omslutna af gröna jerngaller. Hvad som dock ger den egendomligaste prägeln åt staden är dess *patios* eller gårdar. Detta

är en lemning af den mohriska byggnadsstilen; alla mohriska hus hafva ännu dessa inbyggda gårdar, kring hvilka löpa pelargallerier med ingångar till rummen. I Spanien och i synnerhet här i Sevilla hafva dessa patjos uppnått en i hög grad elegant och graciös fulländning. Midt på den med svarta och hvita marmorrutor belagda gården finnes nästan alltid en plaskande fontän omgifven af lummiga växter, hvaribland de bredbladiga ljusgröna bananerna alltid spela största rollen. Rundt omkring gården gå i alla våningarne gallerier, uppburna af lätta pelare och hvalfbågar, från hvilka ingången är till husets olika rum. Sjelfva pation begagnas dock alltid såsom det förnämsta rummet och utgör det enda sällskapsrummet, isynnerhet under den varma årstiden; dessa förtjusande gårdar äro därför möblerade med stolar och soffor, med piano och bord och rätt ofta ser man deras väggar prydda med tafvelsamlingar. De äro endast afstängda från gatan genom en hög jerngrind af fint genomskinligt gallerverk, hvilken är anbragt midt uti de höga, hvälfda portgångarne. Man kan stående i dessa portgångar helt ogeneradt betrakta familjernas hvardagliga hemlif.

Det går ej fort att promenera på gatorna här, ty man nödgas att hvarje ögonblick stanna framför en ny patio och jmföra den med de nyss förut beskådade. Den ena öfvergår den andra i smak och elegans; de saknas aldrig, ej ens i hus belägna vid de mest oansenliga gator. Öfverraskande är här gatornas folklöshet; man vandrar långa sträckor på dessa fina, putsade men krokiga gator, utan att möta

någon människa; på torg och promenader ser man deremot stora samlingar af folk, sittande på bänkar eller stående i stora konverserande grupper. Regelbundna gator finnas nästan icke, de svänga och snurra åt alla möjliga håll, hvarför man vore alldeles rådlös, om man ej allt som oftast finge sigte på *la Giralda*s höga spira och derefter kunde styra sin kurs. Ditåt styrde jag också först mina steg. Utkommen från en trång gata hade jag framför mig detta Sevillas lejon, jemte den uråldriga katedralen. Denna är ett egendomligt oregelbundet byggnadsverk, bestående af de mest olikartade elementer; ursprungligen en mohrisk moské, qvarstå deraf på ena sidan moskéns fästningsartade murar, under det de andra sidorna förete prof af olika byggnadsstilar. Det hela är jettelikt och imponerande. Blicken drages dock mest till *la Giralda*, denna gamla på 1100-talet byggda mohrisk minaret med sin brokiga kolorit och sina eleganta former. Nedanföör detta torn ligger »Patio de los Naranjos», en förgård planterad med en orangelund, uti hvilken de gamle mohrerne verkstälde sina reglementerade tvättningar innan de inträdde i moskén. Det inre af domkyrkan är storartadt, men en så dunkel skymning var der rådande, att jag hade svårt urskilja alla taflor och andra detaljer. Sådana lära finnas af stor märkvärdighet, men min tid tillät mig icke någon noggrannare besigtning deraf; jag måste nöja mig med totalintrycket, åtminstone i dag. Jag fortsatte därför min vandring, lemnande till venster *Alcazarens*, det gamla mohrisk palatsets gråa murar och nådde snart en öppen plats vid Guadalquivirs strand. Jag såg här det

ståtliga palatset *San Telmo*, inbäddadt i sina orange- och palmlunder; framför mig låg ett fristående rundt torn, *Torre de Oro*, der det amerikanska guldets i gamla tider förvarades, och öfver floden ledde en bro, som förde mig till förstaden *la Triana*, bekant såsom tillhåll för Sevillas tjurfäktare, ziguenare och annat löst folk. Längre vandrade jag på dess ruskiga gator och tittade in på de små husens gårdar, utan att dock kunna upptäcka något synnerligen anmärkningsvärdt eller pittoreskt. Jag vet, det är oförsvarligt att ej här komma med beskrifning öfver några poetiska scener, uti hvilka fandango eller bolero, guitarrspel och svartögda skönheter ingå såsom elementer; troligen var det mitt fel, att jag ej hittade på något sådant; den prosaiska verkligheten är, att de enda någorlunda pittoreska folkscener, som jag såg, bestodo uti de till enformighet ofta upprepade offentliga toilettscenerne, der man ser de svartögda damerna, sittande på huströsklarna, anställa jagt uti hvarandras svarta lockar.

Jag mötte här helt oförmodadt furst Odescalchi, liksom jag, sökande efter någonting märkvärdigt. Han var i vagn och åtföljd af sin suite.

Under en gassande middagshetta vände jag mina steg åter till staden och företog mig att bese hertigen af Montpensiers berömda palats *San Telmo*. Slottet är långt och lågt, af rödartad färgton, mycket orneradt, uti s. k. »churrigueresk» stil. Dess våningar innehålla ett verkligt målningssgalleri med dyrbara taflor af Murillo och Zurbaran. I ena ändan af ett långt galleri äro uppsatta porträtter i full storlek af kung Alfonso och hans nyligen af-

lidna drottning Mercedes, dotter till hertigen af Montpensier. Hennes porträtt ser högst behagligt ut. Jag frågade den mig åtföljande slottsbetjenten om den nya drottningen vore lika vacker. »No conozco la nueva Reyna, pero no lo creo», svarade han. Hertigen och hans folk äro förbittrade öfver att kungen så snart kunnat glömma drottning Mercedes och man säger att hertigen därför nu lemnat Spanien och valt sin bostad i Bologna. I sanning ett dåligt utbyte mot Sevilla!

Slottets park är ståtlig. Den är snarare en verklig skog af orangeträd, hvilka lära inbringa hertigen en årlig inkomst af 12,000 kronor.

Jag vände härifrån mina steg till den helt nära här intill belägna stora kungliga tobaksfabriken, som är en af Sevillas märkvärdigheter. Den har utseende af ett stort fyrkantigt slott inbäddadt i orangeskog. Egendomlig är vandringen genom fabriakens stora salar, till antalet endast 3, då hvarje våning utgöres af en enda stor sådan. Uti hvarje af dessa salar sitta ej mindre än 2000 fruntimmer, eller tillsammans 6000, sysselsatta med tillverkning af cigarrer och cigaretter. Här syntes inga af fabrikslifvets mörka sidor; allmän glädtighet rådde bland dessa fruntimmer, af hvilka de flesta voro unga. Många af dem hade sina barn med sig; dessa sprungo omkring och lekte under uppsigt af äldre fruntimmer. Jag såg äfven lindebarn i vaggan bredvid mödrarne. Då flertalet inom denna fruntimmersarmé äro unga, erbjuder sig här naturligtvis det bästa tillfälle att studera den berömda sevillanska skönhetstypen. Jag kommer nu in på ett kapitel der jag

fruktar att uttala kätterska åsigter, ty jag måste erkänna att jag ännu ej sett någon framstående företeelse deraf. Bland fabriken's mångtusende unga qvinnor, sågo en del bra nog ut, men jag åtminstone fann knappast någon, som jag kunde kalla vacker. Lifliga ögon, svart hår och gulaktig hy äro de framstående dragen, men af den bekanta Egron Lundgrenska typen såg jag icke ett spår och jag erkänner att jag ej vet hvar han tagit den ifrån, ty ehuru jag i dag ej så litet sett mig omkring, serskildt på salutorgen bland den tjenande befolkningen, har jag dock icke varit i stånd att upptäcka någon genomgående skönhetstyp hos härvarande qvinliga slägte. Återstår att i morgon göra studier i detta afseende bland de högre samhällsklasserna på den berömda promenaden *las Delicias*.

Bland den till staden inkommande landtbefolkningen har jag ej kunnat upptäcka någon egentlig nationaldrägt. Karlarne bära grå bredbrämde filt-hattar samt korta jackor liknande våra bondjackor; ett rödt bälte kring lifvet upplyser vanligen något drägten. Den granna spanska nationaldrägten, som man ser på taflor, förekommer aldrig i verkligheten utom bland tjurfäktarne. Hos stadsbefolkningen anmärker man dock här, liksom i alla spanska städer, den lilla rödbrämde kappan på herrarne och damernas bara hår samt solfjädern.

Jag har här, liksom öfver allt i Spanien, blifvit förvånad öfver den genomgående allvarliga prägeln uti folkets lynne. Jag hade tänkt mig att i Andalusien få se mera sydländsk liflighet och glädtyghet men finner äfven här samma frånvaro deraf, som

jag öfver allt anmärkt, ehuru folket ej ser så dystert ut som t. ex. i Valencia. Man mötes dock alltid af godmodighet och höflighet äfven bland den lägre befolkningen.

Den 5 februari.

Ödsligheten i mitt palatsartade hotell förvånar mig i hög grad; det är som vore jag ensam innehafvare deraf — isynnerhet om förmiddagarna. Mina steg ljuda ensliga i de tomma korridorerna, ensam intager jag min frukost i matsalen och ensam sitter jag derefter och läser tidningarne ute på den vackra pation bland dess grönskande växter. De resande äro underkastade vissa moder och det är icke modernt att komma hit förr än till den heliga veckan. Sevilla är par préférence de kyrkliga ceremoniernas och tjurfäktingarnes klassiska land. Den heliga veckans ceremonier lära här i fantastisk grannlåt och, man kan gerna säga, galna tillställningar vida öfverträffa allt hvad man i den vägen får se uti Rom. Tjurfäktingarne börja ej förr än samtidigt dermed och fortfara sedan, en gång i veckan, ända till hösten. För tillfället är det således »saison morte.»

Jag använde i dag förmiddagen att uppleta diverse märkvärdigheter, som måste beskådas innan man lemnar Sevilla. Således besåg jag hertigen af Medina Sidonias palats vid Plaza del Duque, hertigens af Alba ruinerade dito med dess stora orangelundar och slutligen *Casa del Pilatos*, tillhörigt hertigen af Medina Coeli. Detta hus är enligt uppgift inredt efter förebilden af Pilati bostad i Jerusalem och är ytterst smakfullt och ståtligt med sina många

patios, hvilkas väggar äro inlagda med »azulejos». Den historiska likheten med förebilden torde vara tvifvelaktig och svår att kontrollera, men detta lilla palats är i sig sjelft ett konststycke.

Rolig och underhållande är vandringen på Seviljas gator; betraktandet af dess vackra patios gifver ständig sysselsättning och vid hvarje steg stöter man på kyrkor med fantastiska torn, som mera erinra om mohriska minareter än om vanliga kyrktorn. De äro höga och smärta, utsirade med kolonner och grannlåt samt lysa i alla möjliga färger. På en liten oansenlig plats såg jag en staty af Murillo, hvars födelsestad Sevilla är. Framför statyn låg ett lågt stenhus med öfverskrift »Museo». Uti detsamma fann jag en stor samling af Murillos mästerverk. Ej mindre än 21 stora taflor af denne mästare upp- togo, jemte några af Zurbaran, en ansenlig sal. En »conception» anses vara bland Murillos bästa taflor. Madonnan är hufvudfiguren i nästan alla, och alla hafva de ett visst slägttycke med Murillos berömda madonna i Louvren. Det är någonting hos Murillo, som ovilkorligen måste anslå äfven den som, lika med mig, icke alltid är i stånd att blifva tilltalad af gamla mästerverk.

Utmed stranden af Guadalquivir, förbi den temligen förfallna tjur-arenan, förbi Torre de Oro och med la Giralda såsom fyrbåk, letade jag mig der- efter till *Alcazar*, den gamla mohriska kungaborgen, nu restaurerad och använd till bostad för konunga- familjen vid dess besök i Sevilla. Den nedra våningen är fullständigt bibehållen i sin gamla mohri- ska stil och är verkligen öfverraskande med sin följd

af praktfulla salar, sina smärta kolonner, uppbärande mohriska hästskoarkader, allt utarbetadt i det finaste filigranarbete och lysande i bjerta färger. De vidlyftiga trädgårdarne, anlagda af Carl V, äro ännu strängt hållna uti 1500-talets s. k. »cinque centostil», (af hvilken orsak den så kallas vet jag ej rätt, om ej möjligen derföre, attde stelt klippta och i alla möjliga kuriösa figurer formade häckarne bilda minst 500 olika façonerade figurer). Det hela är ytterst stelt, men omgifningarne ståtliga. Ingenting i Alcazar slog så mycket an på mig, som den utsigt man — med dess gamla murar till förgrund — har öfver la Giralda och domkyrkan, hvilka, sedda härifrån, presentera sig i all sin egendomligt anslående storhet. Bjert afstickande mot den djupblå himmelen, lyser la Giraldas höga torn i sina brokiga färger, dominerande den väldiga domkyrkan, som här synes såsom en oregelbunden, men imponant hoppyttring af mohriska krenelerade murar och oändliga småtorn, förenade med hvarandra medelst bryggor och hvalfbågar.

För att afvakta den moderna promenadtiden på las Delicias, slog jag mig ner i »paseo de Christina», en vacker park i närheten af San Telmo. Den är, liksom alla trädgårdar och parker här i Sevilla, hållen uti rococostil med klippta häckar och stelt façonerade figurer. Rosor och jasminer spredo dock sin ljufliga doft och jag hade stort nöje af att sitta och se på alla de svartlockiga och svartögda eleganta barnen, som här hade sin tummelplats. Lufden var ljuflig och vårlig. Solen något för varm, men i skuggan höll sig temperaturen omkring 17

å 18 grader — rätt hyggligt för början af februari! Mot aftnarne svalkas alltid luften betydligt af och min termometer visar efter solnedgången, liksom tidigt om morgnarne, endast 10—12 grader.

Sevilla är under sommaren Europas hetaste stad och en temperatur af 45 grader i skuggan lär ofta inträffa. Folket är också mycket begifvet på svalkande drycker och i hvarje gathörn finnas snygga stånd, der sådana af alla slag säljas.

Eleganta ekipager började nu allt tätare defilera förbi mig, utvisande att det var tid att begifva sig till »las Delicias», hvarför jag följde efter deras spår. För att komma till denna promenad, går man förbi San Telmo, der vägen nära utmed floden fortlöper i en oafbruten orangeskog. Till venster har man San Telmos täta park, der ståtliga palmer resa sig bland orangeträden, till höger sluttar den grönskande marken, äfven bevuxen med orangeträd, ner till flodens strand, genomkorsad af slingrande vägar, med bänkar och förfriskningsställen. Huru långt den oändliga raka körvägen uti orangelundarne sträcker sig, vet jag icke, ty jag orkade ej gå den till slut, men vid en »rondpoint» höllo de flesta ekipager och herskapen stego ur för att promenera. Egendomligt att bland de många eleganta ekipagerne se flera sådane förspände med mulåsnor. De ytterst eleganta vagnarne och livréerne tycktes antyda, att dessa dragare ej här stå i någon underordnad rang.

Jag måste nu återtaga hvad jag yttrat om damerna här, och erkänna, att jag i dag på promenaden sett en ovanlig mängd sådana med sydländskt vackra ansigten, ehuru af en typ, som ej särdeles

slår an på mig. Alla de åkande damerna sutto barhufvade och begagnade icke det fula redskap, hvar med våra nordiska damer försvara sig mot vår bleka sol, nemligen parasollen; de manövrerade i stället endast med solfjädern.

Jag mötte äfven erkebiskopen af Sevilla, åkande i ett lysande ekipage, utstyrd i sin röda sidenkåpa. Med leende min kastade han med sina feta hvita fingrar välsignelsen åt de förbiåkande damerna.

Man har ofta hört talas om andalusiskornas ögon och deras sätt att kasta blickar med desamma. Detta är något, som tyckes höra till deras uppfostran och frapperar genast nykomlingen. Man går aldrig förbi unga damer utan att de manövrera med ögonen och då de göra sig detta besvär med prosaiska gråhårs män såsom undertecknad kan man föreställa sig huru stark denna vanas makt är och huru mordiska dessa blickar skola vara då de riktas på värdiga föremål.

Någon Egron Lundgrens-typ har jag dock ej ännu lyckats upptäcka. Jag fruktar, att han haft någon flamma, som fått tjena såsom typ för alla hans andalusiska skönheter, ty i mitt tycke äro alla hans spanska damer sig förunderligt lika, ända till enformighet.

Den 6 februari.

Då jag under de föregående dagarne besett det viktigaste af det, som en resande är förpligtad att se i Sevilla, har jag uteslutande använt denna dag att flanera i staden och dess omgifningar.

Började tidigt på morgonen med att besöka salutorget, dess hvimlande folkliif och präktiga grönsaker, frukter m. m. Gjorde derefter en lång tur utåt lan-

det. Morgonen var frisk och härlig, en mängd foglar qvittrade uti orangelundarne utmed floden. Då jag hörde detta qvitter och såg marken betäckt med våra gamla smörblommor, tyckte jag mig erfara känslan af en svensk vårdag.

Under hemvägen kom jag öfver en oändligt stor ödslig äng eller rättare hed, som sträcker sig in till stadens murar. Den kallas San Sebastians äng och utgjorde scenen för de högtidliga autodaféer, som i gamla tider spelade en så stor och så hemsk roll i spanska inquisitionens historia. Jag visste att å denna äng ännu skulle finnas kvar lemningar af den platform, på hvilken bålen uppfördes, och efter åtskilligt sökande fann jag denna plats, en fyrkantig murad upphöjning. År 1780 brändes här det sista offret, en skön qvinna, beskylld för att hafva förhexat presterna. Då jag stod på den ödsliga stora heden, der ingen lefvande varelse var synlig, men derifrån katedralens imponerande massa och »la Giraldas» höga torn utgjorde en ståtlig dekoration fjerran i bakgrunden, framkallade min inbillning lifligt taflan af en procession, utkommande från katedralen och framskridande öfver heden emot det bål, på hvars plats jag nu stod, en procession bestående af inquisitionens dystra prester, under sång och den katolska kyrkoståtens pomp ledsagande de beslöjade offer som här skulle lefvande brännas »ad majorem Dei gloriam» och till folkets förlustelse. Grymma skådespel hafva alltid varit ett behof för spanjorerna. Då de nu ej få fröjda sig åt inquisitionens bål, återstår dem dock tjurfäktningarne.

Återkommen till staden företog jag mig att bestiga Giraldataret. Svårt var det att hitta ingången dertill och först efter åtskilligt frågande utrönte jag, att densamma befann sig uti en liten stuga, som låg bredvid tornet. Jag inträdde i stugan och såg der i ett litet mörkt rum en familj, sysselsatt att äta middag, under det att ett par flickor sutto på en bänk och spelade på sina gitarrer. Man visade mig en låg dörr i en vrå, genom hvilken jag kröp in i en mörk håla. Så snart jag kom dit in, föll dörren tungt igen bakom mig och jag befann mig alldeles ensam med en temligen bred uppstigande gång framför mig. Uti öfver 100 svängningar leder denna gång till tornets spets, derifrån jag hade en storartad utsigt, i främsta rummet öfver den nedanför mina fötter liggande katedralens orediga massa, dernäst äfver staden med dess oändliga torn och öfver den kringliggande släta landsbygden, som ligger såsom ett smaragdgrönt täcke, fullströdd med hvita landt gårdar. På afstånd resa sig i norr Sierra Morenas höjder.

Under eftermiddagen uppehöll jag mig åter ett par timmar på las Delicias och besåg corson, som var ännu briljantare än i går; lysande ekipager och onekligen godt om vackra andalusiskor. Ej minst skön var den ljufliga luften.

Då jag slutligen skulle lemna Guadalquivirs strand, hade jag verkligen svårt att skilja mig från detta ställe; jag vände om ett par gånger för att ännu en gång få betrakta San Telmos palm- och orangelunder, fullt säker att aldrig få återse dem mera. Det är sällan jag rest från något vackert

ställe med den öfvertygelsen att aldrig dit återkomma; tvärtom har då alltid hoppet, att en gång få återse det varit lifligt, men Spanien *i sin helhet* har ej slagit an på mig så mycket, att jag tror jag frivilligt kommer att återvända dit.

Nu går jag till sängs för sista gången i Sevilla och hoppas i morgon anträda resan till det mångbesjungna Granada.

Granada den 7 februari.

Efter en 13 timmars jernvägsresa sitter jag nu här i sjelfva Allhambra, ty hoteller hafva trängt ända in i denna helgedom. Mörkt var det dock då jag kom fram, hvarför jag i afton inskränker mig att nämna några ord om resan från Sevilla. Klockan 6 på morgonen satt jag i jernvägsvagnen vid Sevillas station, men öfver 2 timmar dröjde det innan tåget afgick. Anledningen dertill kunde ingen af passagerarne lyckas få förklarad. Spanska egendomligheter!

Färden går först genom slättland, ett enformigt åkerbruksdistrikt, hvars prosa dock här och der afbrytes af en orangeplantering, några palmer eller höga aloëhäckar.

Vid *Utrera* byttes om tåg. Der antog landskapet en mera kuperad och vild natur. Man genomreser stora sträckor af fullkomligt ouppodladt land öfverväxt med en förfärlig vegetation af palmitos, under hvilka marken stundom lyste alldeles blå af en sort små vackra liljor med luktviolartad doft. Dessa ödsliga hedar voro för mig oändligt intressantare än de bördiga åkerbruksdistrikten. Jag längtade endast att kunna få ströfva omkring och

undersöka deras botaniska rikedomar. En för mig obekant grant röd blomma förekom här äfven ymnigt, men jag fick ty värr ej tillfälle att stilla min botaniska nyfikenhet.

Vägen stiger allt mera och vi passerade de små pittoreska städerna *Marchenas* och *Pedrera*. Höga bergskedjor med snöfläckar på spetsarne började synas när vi kommo till *Roda*, der vi åter bytte om vagnar för att strax derefter vid *Bobadilla* åter gå på ett nytt tåg. Det gäller att hålla tungan rätt i munnen vid alla dessa ombyten, ty här gör sig ingen konduktör besvär att underrätta passagerarne när de skola byta om tåg.

Bobadilla är en mat-station. Jag var redan bekant med dess matsal sedan min resa från Cordova till Malaga och intog nu åter här en välsmakande middag. Man äter ej illa på de spanska stationerna och får der alltid det ganska goda röda *Val de peñas*-vinet. Jag råder dock alla, som resa i Spanien, att med stor försigtighet äta af vissa rätter, som äro lagade med olja. De äro ej illasmakande, men den spanska oljan har egenskaper, som till sina verkningar äro förunderligt lika en viss olja, som hemma hos oss brukar af läkare ordineras.

Vid Bobadilla lemnar man jernvägslinien, som går till Malaga och böjer in på Granadalinién. Bland de många små städer med pittoreskt läge som passerades, nämner jag endast *Antequera* och *Archidona*; den sednare ligger liksom upphängd på sluttningen af ett högt berg. Oändligt praktfull visade sig omgifningen i det ögonblick jag passerade der förbi. Den höga bergskedjan, som skiljer Gra-

nada-dalen från hafvet, var af den nedgående solens strålar färgad i den grannaste purpur, under det dess snötappar lyste som eld. I den mån solen sänkte sig insveptes bergens fötter i djupblå skuggor, men topparnes snöfält fortforo ännu länge att skimra i praktfull glöd.

Natten sänkte sig nu hastigt öfver landskapet och jag såg ingenting deraf intilldess vi stannade vid Granadas station.

En skakande omnibus förde mig derifrån en oändligt lång väg genom stadens dåliga gator; efter nära en halftimmes åkning började vi stiga starkt uppföre. Jag märkte att vi passerade en stor port och att vi derefter kommo in bland höga träd. En stunds brant stigning uppför och vi stannade utanför hotellet »Siete Suelos», som ligger inom Alhambras område.

Jag har fått ett litet otrefligt rum der temperaturen endast är 10 grader. Vi äro också här uppe i alpnatur på 3000 fots höjd, men eldstäder synas dock lika litet till här som annorstädes i Spanien. Denna kyla kännes ovanlig efter den sommarluft jag hittills haft.

Palmer och oranger synas visserligen i hotellets trädgård, men Granadas klimat är mycket kallare än Seville och Malagas.

Den 8 februari.

Otålig att få göra bekantskap med Alhambra, begaf jag mig ut tidigt på morgonen, men möttes af åsynen af en mulen himmel och fint duggregn. Litande på att Spaniens sol snart skulle taga ut sin rätt, företog jag mig att innan besöket på Alhambra

gå ner till staden och återvända hit samma väg jag i går kommit. Jag kan således nu något närmare beskrifva densamma:

Mot slutet af staden börja gatorna stiga brant uppåt och man kommer slutligen till en stor, gammal, mohrisk port, som utgör ingången till Alhambras område. Man befinner sig derefter i en park med jettelika — nu ty värr aflöfvade nordiska löfträd, hvilka bilda en tät skog, erinrande om Drottningholms eller Carlbergsparkerne, endast med ännu högre träd. Marken under dessa är täckt med den frodigaste gräsväxt, luktvioler i profusion samt en mängd andra blommor. Vattenbäckar brusa och plaska till höger och venster. Högst uppe i luften, mellan trädens kronor, ser man en hög gulröd mur, här och der försedd med fyrkantiga torn, hvilken kröner hela höjden, smyger sig efter dess alla böjningar och vinklar samt tyckes sträcka sig ganska långt bort. Detta är sjelfva Alhambra-borgen, dit vägen till venster leder brant uppför. Den rätt fram gående allén förer till de båda hotellen »Siete Suelos» och »Washington Irving», hvilka äro bekväma bostäder för den, som vill grundligt besöka Alhambra, ty man är här midt uti dess område.

Då jag återkom till mitt hotell, hade solen fördrifvit molnen och den grannaste blå himmel lyste öfver trädtopparne i den lummiga parken.

Framför dörren till hotellet fann jag en kuriös figur, promenerande af och an, klädd uti en fullständig opera-röfwarekostym. Han presenterade sig såsom »Principe de los gitanos» eller furste för ziguenarne och bjöd mig på sitt porträtt.

Fursten lärer göra mycket goda affärer med att sälja sina fotografier, under det han går som en påfågel och låter beundra sig af de resande.

Efter att hafva styrkt mig med en vederbörlig lunch, begaf jag mig uppåt Alhambra. En ståtlig mohrisk port förde mig in i borgen. Ofvanför porten såg jag en målad hand, liksom man ännu ser öfver nästan hvarje mohrisk dörr i Algier. Den skall vara en amulett för afvändande af olyckor. Innan jag vände mina steg till sjelfva slottet, besteg jag ett af de högsta tornen å muren, nemligen *Torre della Vela*, för att få en öfverblick af det hela. Den utsigt, som här utbreder sig för den häpnande åskådaren, är en af dem, som tillhöra världens förnämsta.

Om man börjar med att kasta blicken åt vester, ser man Granadas lifligt grönskande slätt sträcka sig så långt ögat når, på båda sidor omgifven af höga bergskedjor, hvilka åt motsatta hållet — åt öster — som det vill synas strax framför åskådaren, sluta ihop sig uti *Sierra Nevadas* ofantliga snöfjäll, hvilkas jetteskepnader dominera hela landskapet. Rätt under sig ser man på ena sidan nere i djupet Granadas stad, med sina många torn och kupoler, utbreda sig uppåt höga kullar, hvilka äro genom en djup ravin, i hvars botten Darrofloden slingrar sig, skilda från Alhambras höjder, som här alldeles lodrätt som en ättestupa, falla ner emot floden. På den andra sidan ser man vid sina fötter den orediga massan af Alhambras byggnader, krönande toppen af en vidsträckt kulle, öfver hvilken, skild derifrån genom Darros ravin, reser sig Generalifes

höjd med sitt mohriska lustslott och rätt öfver allt detta Sierra Nevadas oändliga snöfält, hvilka rent af blända ögat genom sin glittrande hvita färg, som längre ner öfvergår till den vanliga ljusröda koloriten, till dess denna åter försvinner under ett sammanhängande blågrått snår af cactusväxter, hvarmed alla berg här äro till en betydlig höjd betäckta. Elementerna i denna tafla äro så mångfaldiga, att det är omöjligt gifva ett begrepp om det hela. Emellertid är verkan på åskådaren förunderlig af detta storartade panorama, uti hvilket den grönskande slätten med sin sydländska vegetation, den stora staden med sina många torn och kupoler, sina ziguenar-förstäder, som sträcka sig likt armar in i bergen och försvinna bland cactus- och aloësnår, Darros och Genils glittrande floder, som slingra sig nere i djupet, den jettelika hela landskapet såsom en ram omslutande bergskedjan, de liksom högt upp i luften öfver åskådarens hufvud hängande snöfälten, Alhambras och Generalifes midt emot hvarandra stående, genom en djup ravin skilda höjder och slutligen den sig öfver alltsammans hvälfvande blå himmelen; allt detta sammansluter sig till en bild, som alltid måste kvarstå för den, som en gång varit lycklig nog att få skåda densamma. Såsom en musik till denna tafa njuter man af det uppfriskande bruset af vattenforsar både under och omkring sig. Vattnet kommer, jag vet ej hvarifrån, men rundt kring alla stigar forsa små bäckar med brusande fart, vattenfall nerbrusa ur ruinerna, bland stenarne, öfverallt.

En inskription på en gammal stentafla i tornets bröstvärn förmäler, att den 2 januari 1492 Ferdinand och Isabella — efter att denna dag hafva eröfrat Granada, som 777 år innehafts af mohrerne — på denna terass, omgifna af sina förnämsta här-förare, planterade den castilianska fanan.

Innan jag lemnade tornet fästes min uppmärksamhet på ett hak eller en fördjupning, som synes uti den bergskedja, som åt söder begränsar Granada-dalen. Det är en sänkning, uti hvilken vägen till Alhambra framgår och är det ställe, som är bekant under namnet »El ultimo suspiro del Moro», der Boabdil stannade för att kasta en sista afskedsblick på Granada.

Nedkommen från tornet befinner man sig på en borggård, hvars ena sida stupar lodrätt ned till Darrofloden, som synes slingra sig nere i ett svindlande djup — den andra sidan upptages af ett af Carl V bygdtt modernt palats, som dock nu är en ruin. För att bygga detta palats nedref han en stor del af Alhambras slott — kanske den förnämsta delen — och hvad deraf återstår ligger nu gömdt bakom denna olycksaliga moderna byggnad. Bredvid denna är en liten dörr i ett oansenligt hus, men då man inträder derigenom befinner man sig omedelbart i det gamla Alhambras förtrollade verld. Man må icke tro att man här har framför sig ett med häpnad slående storartadt palats. Man kan nästan säga att Alhambra icke har något yttre och det liknar deruti de flesta mohriska större byggnader, som under ett oansenligt yttre dölja det inres glans. Jag erinrar mig att detta förhållande i hög grad förvä-

nade mig då jag besökte det praktfulla ny-mohriska palatset i Constantine, hvars yttre synliga sida nästan ser ut som ett lågt bondhus.

Alhambra — åtminstone den del deraf som nu finnes kvar — består af en hopgyttring af särskilda, sins emellan förenade byggnader, hvar och en med sin patio eller öppna pelargård, hvarifrån ingångar leda till rummen. Hvar och en af dessa byggnader är täckt med vanliga simpla tegeltak och se de till det yttre högst oansenliga ut. Men dessa gårdar, dessa pelargångar och hvalf, dessa underbara rum med de verldsbekanta namnen »Cortile de Leones», »Sala de los Embajadores», »Sala de Justicia», »Gabinete de la Lindaraja», »Sala de dos Hermanas» m. fl. innefatta så mycken elegans och smak i stil, så mycken underbar finess i detaljerna, så mycken poesi i det hela, att jag ej ens vill försöka att göra en beskrifning deraf, utan endast inskränker mig till att säga, att det är *Alhambra* och att detta, hurudan än den föreställning är, man derom gjort sig, dock ovilkorligen måste göra ett underbart intryck.

Om de mångbesjungna Alhambra-salarnes luftiga och lätta arkitektur, om deras rika ornamentation af spetsartad finhet, derom kunna fotografierna afgifva vittnesbörd, men hvad de ej kunna återgifva, är den njutning man erfar, att mellan alla dessa lätta bågar och arkader vid hvarje steg skåda ut i den omgifvande härliga och storartade naturen; ej heller kunna de frammana de historiska minnena, vålnaderna af forntidens gestalter, som inom denna trolska verlds fantastiska ram med oemotståndlig kraft framtråda för besökarens blick, ifrån de gamla

mohriska konungarne och deras glänsande omgifning till Isabella, som man uti ambassadörernas sal tyckes se framför sig, då hon på detta rum ger audiens åt Kolumbus, som här för henne framställer sin plan till Amerikas upptäckt.

Uti en suterrängvåning äro badrummen serdeles väl bibehållna och skulle än i dag kunna till sitt ändamål användas. Praktiga serskilda marmorbassiner för sultan, sultaninnor och barnen, serskilda rum med djupa nicher, der man hvilade sig efter badet. Väggarne i dessa rum äro klädda med azulejos i klara färger.

På alla dörrar i Alhambra läser man i stora bokstäfver orden: »Non se paga nada» — man betalar intet — utgörande en underrättelse, att man icke har att betala några drickspenningar till stället väktare och förevisare, men denna välbetänkta anordning eluderas här lika behändigt som vid Pompej i Italien genom mångahanda påhitt, hvaribland försäljning af fotografier är det förnämsta.

Hade det varit något sednare på året skulle jag gerna stannat längre tid i Granada, ty för att rätt njuta deraf bör man välja den varma årstiden, då den här varande ogenomträngliga skuggan och de sorlande bäckarne förhöja stället behag. Vid nuvarande årstid kan man visserligen fullt fatta allt det stora och härliga, men då man direkt kommer från södra Spaniens varma nejder, verkar den kyliga luften i dessa höga byggder och i närheten af Sierra Nevadas snöfält litet störande, isynnerhet inomhus, der liksom öfver allt i södra Spanien eldstäder saknas. I morgon tidigt ämnar jag därför lemna

tierra fria och åter begifva mig till *tierra caliente* — det varma landet.

Malaga den 9 februari.

Klockan $\frac{1}{2}$ 3 i dag på morgonen lemnade jag »Siete Suelos» i Granada under kolsvart mörker.

Då solen uppgick, lyste den öfver *Archidonas* höjder. Vid Bobadilla, der jag nu börjar bli hemmastadd, intog jag åter frukost och fick derefter vid fullt dagsljus njuta af den härliga färden först genom den vilda Sierran vid Gobantes och sedan genom de rent af paradisiska nejderna mellan Allora och Malaga. Jag har sällan om någonsin annorstädes sett en sådan idealisk växtlighet. Skogar af de yppigaste orangeträd på de nedra bergssluttningarne aflösas upptill af mandelskogar, som stå i rikaste blomning såsom pudrade af snö; palmer, bananer och sockerrör mellan allt detta, borgruiner på bergens spetsar och byar lysande hvita mellan de mörka oranglundarne på bergssluttningarne. Detta är utan all fråga det vackraste landskap jag sett i Spanien, skada blott att det närmare Malaga öfvergår till väl enformiga, men så mycket mera inbringande sockerrörsfält.

Skönt är det emellertid att nu åter vara i full sommar. I afton är det minst 18 grader varmt ute på alamedan, der karnevalen rör sig i galen yrsel.

Doktor Lundbergs fann jag afresta; de hade med en fransysk ångbåt direkt begifvit sig till Oran. Vårt skandinaviska bord består nu af Dahlqvistska familjen och danskarne Karlsten; de sednare resa i morgon till Sevilla och Granada.

Dahlqvists resa om torsdag landvägen till Italien öfver Madrid. Äfven en annan bekant, en

kosmopolitisk ung amerikanare, reser nu också härifrån åter till Amerika. Jag har därför beslutat mig att äfven lemna Malaga och reser alltså i öfvermorgon sjövägen öfver Almeria till Cartagena och derifrån med den fransyska från Marseille kommande postbåten till Oran. Den lägenhet, som jag ämnar begagna, är en spansk ångbåt, som genom stora affischer på väggarne tillkännagifves komma att afgå i öfvermorgon. La Numancia heter fartyget och kallas på affischen »Nuevo y magnifico vapor», men som jag sett dessa egenskaper på alla ångbåtsaffischer, litar jag ej mycket derpå, helst min bankir, på min derom framställda fråga, svarade, att alla de spanska ångbåtarne hade utmärkta kaptener, så att blott ej ångpannan exploderar hade jag intet att frukta, men sådana händelser, erkände han, brukade alltemellanåt inträffa.

Den 11 februari.

Sedan i förgår är den goda staden Malaga i ett tillstånd af fullkomlig förryckthet, ty karnevalen pågår nu som bäst och har i dag — fettisdagen — nått sin kulminationspunkt. Här finnes ingen corso med vagnar, utan karnevalen är uteslutande ett nöje för folket och för ungdomen, hvilket betraktas af stadens damer, som på stolar sitta i långa rader utefter alamedan. De uppträdande maskerna äro af serdeles omvexlande beskaffenhet, än groteska, än hemska. En favoritfigur är »döden» och skaror af dödskallar väpnade med liar stryka genom gatorna, huggande till höger och venster på de förbigående.

Äfven likprocessioner med likkistor och sjungande munkar draga fram mellan harlequiner och

upptågsmakare. De flesta upptågen äro dock af den glada sorten och de vackra unga damerna, som i hundradetal promenera på alamedan, anfallas oupphörligt af putslustiga figurer, som taga dem under armen och föra spektakel med dem. En större samling af vackra unga damer än här på Malagas alameda, har jag aldrig sett och öfverträffa de i mitt tycke vida seviljanskorna. De vackraste äro de knappt, eller nyss, fullvuxna.

De unga flickorna här lära ofta gifta sig vid 12 års ålder med män, som äro 14 à 15; som dessa vanligen icke kunna försörja sina hustrur, är det ett allmänt bruk, att det unga hushållet hyr sig ett eller två rum, men för resten går hvar och en för sig hem till sina föräldrar för att äta sina måltider, i afvaktan på den tid, då de sjelfva kunna försörja sig.

Sedan jag återkommit hit har jag fått ett trefligt rum i entresolvåningen med en stor balkong rätt öfver alamedan, der jag tillbringar en stor del af dagen med att betrakta hvimlet nedanför.

En egendomlig företeelse midt ibland detta galna lif utgöres af fem stycken kabylhöfdingar, som nyss kommit hit öfver från Afrika för att bönfälla hos den spanska regeringen att den måtte öfvertaga deras land och befria dem från den marockanska regeringens grymheter och utpressningar. De påstå sig föra 20,000 kabylers talan och säga, att om Spanien ville gå in på deras önsknningar skulle ett mångdubbelt antal snart följa deras exempel. De ha redan flera dagar varit här och underhandlat med guvernören, uttryckande sin önskan att få resa till Madrid för att kunna vända sig direkt till regerin-

gen. Denna tyckes dock icke vilja inlåta sig på detta företag, och ser jag i dagens tidning att den förbjudit dem att resa till Madrid. Under tiden lära de stackars kabylerne fått underrättelse från deras hem, att sultanens soldater uppbrändt deras hus och dödat deras barn. De flesta af deras hustrur hade hunnit rädda sig in i den under Spanien lydande staden Melilla.

De sitta emellertid hela dagen på kanten af en fontän midt framför mina fönster och betrakta med dyster och förvånad min alla karnevalsuptågen. Jag undrar just hvilket intryck de deraf erfara; förmodligen förakt för människor, som kunna öfverlemna sig åt dylika narruptåg, hvilka för den muselmanska verldsåskådningen måste vara alldeles ofattliga.

Jag var i går afton bjuden på kaffekalas i en spansk familj Castillo, som är beslägtad med krigsrådet Dahlqvist. Herrskapet Castillo har inga egna barn, men har upptagit såsom sådana ett par brorsöner, unga eleganta herrar med äkta spanskt utseende.

Vi trakterades med ypperligt kaffe, förträffliga viner och inlagda frukter, och jag hade nöjet att på nära håll få se ett spanskt borgerligt hem. Hvad som i hög grad förvånade mig, var den ytterliga finhet och elegans som rådde uti hushållsdepartementet. Köket hade marmorgolf, porslinsspisel, taflor på väggarne och allt var der fint och putsadt som uti ett förmak. Samma förhållande med brygg- och tvättstugan, der midt på marmorgolfvet fans en brunn omgifven med brunnskar, likaledes af marmor.

Våningen bestod af 16 rum utom kök och därför erlågges i hyra endast 1000 francs.

Herr Castillo har varit sjökapten, men har nu slagit sig i ro på gamla dagar.

Då vi under hemvägen från Castillos, som bodde i andra ändan af staden, promenerade genom dess oändliga, krokiga och krångliga gator, kunde man tro sig vandra bland en befolkning af galningar. Gatorna voro till trängsel uppfyllda af figurer, utklädda på det sällsammaste sätt; bullret och skrattsalvorna voro döfvande och dock gick allting ordentligt och hyggligt till. Intet skräål, intet fylleri kunde förnimmas, endast en bullrande glädtighet, genom hvilken spanjorerne tyckas under karnevalsdagarne taga sin skada igen för deras gravitetiska allvar under resten af året.

Den finare societeten roar sig äfven grundligt med baler under dessa dagar. I förgår var stor maskeradbal i »Circolo Liceo», der krigsrådet Dahlqvists och fröken Axelson voro inbjudna. Damerernas toiletter lära icke varit särdeles briljanta; deras enda lyx bestod uti dyrbara shawlar, hvarmed de draperade hufvudet och betäckte ansigtet i stället för att begagna mask.

I går var bal i »Circolo Mercantile», dit herrarne Castillo anmodade oss komma, men vi nöjde oss med att innan balen, som började först klockan 12 på natten, bese lokalen, som var ganska elegant. Balsalen var möblerad med divaner, klädda med tjockt brokigt siden, hvilket jemte gardiner och draperier m. m. blifvit inköpt från Paris för 35,000 francs, enligt uppgift af de unga herrarne Castillo, af hvilka den ene är klubbens skattmästare.

Man kan ej promenera här på gatorna utan att komma att tänka på, huru det månne stå till med de kommunala myndigheterna, hvilka kunna tillåta att stadens mest trafikerade gator äro nästan ofarbara för vagnar genom stendläggningens beskaffenhet. Då jag uttalade min förundran häröfver för gamle herr Castillo, erkände han fullkomligt det berättigade i min förvåning, men gaf en ganska egendommelig belysning öfver förhållandena härstädes genom att omtala, hurusom han, liksom alla andra Malagas innevånare, i många år betalat betydliga skatter just för gatornas iordningsättande, men att dessa medel, i stället för att användas till det bestämda ändamålet, ginge uti alkaldens fickor. Denne herre, som för några år sedan kom till embetet alldeles fattig, är nu millionär, och på min fråga huru en sådan personage, om hvars oredlighet allmänna opinionen vore ense, kunde få stanna kvar på sin plats, fick jag endast det svaret, att han gjort regeringen för stora tjänster för att kunna afsättas.

Efter beräkning skulle jag i dag klockan 4 på eftermiddagen hafva gått ombord på det väntade ångfartyget, men detta har naturligtvis uteblifvit. Få se om det kommer i morgon, annars blir jag strandsatt med afseende på min plan att om lördag träffa det franska fartyget i Cartagena.

Jag har emellertid i dag företagit långa promenader utåt landet och derunder besökt en och annan trädgård, der jag sett hvad här i detta klimat kan åstadkommas. Jag fann på ett ställe stora *Hibiscus*-växter, öfversållade med sina grannt eldröda blommor, nästan så stora som en hand; äfven Bou-

gainvillean såg jag i en annan trädgård uti ståtlig växtlighet. Malagaboerne skulle kunna göra sin stad till ett paradiset i stället för att den nu är en smutshåla; jag kan dock ej förstå att ej deras egennyttiga visar dem vägen dertill, ty om de endast ville göra sig hälften af det besvär, man gör sig i Nizza och Mentona med planteringar och anordningar för de resandes bekvämlighet, skulle sådana ofelbart i massor strömma till Malaga, som med ett lika godt klimat som Algier, har det företrädet framför detta, att man ej behöfver underkasta sig den långa sjöresan för att komma dit.

En omständighet här, som ej litet förvånar mig, är att jag ej ännu lyckats få smaka Malagavin, d. v. s. sådant vin, som vi kalla Malaga. Jag har fått profva en mångfald förträffliga vinsorter, hvaribland det förut nämnda Montilla-vinet intager främsta rummet, äfvenså ett mörkt och sött vin kalladt »Lagrimas»; men vårt vanliga Malaga har jag ej sett, och då jag beskriver detsamma svarar man mig, att jag troligen menar »Malaga muscatel», hvilket vin icke mycket drickes här.

Jag är nyss hemkommen från en promenad i stadens aflägsnare delar i sällskap med min kosmopolitiska amerikanare, hvilken är väl bevandrad härstädes. Vi besökte derunder ett slags café chantant af en art, som lär vara egendomlig för Malaga och kallas »Busi-Bamba». Uti en vrå af den stora salen fans en liten teaterscen, der kuriösa pjäser gäfvos, hvaraf jag icke förstod ett ord, äfvensom ännu kuriösare balletter utfördes. Det egendomligaste var dock den talrika publiken, som uteslutande

bestod af folk ur de lägsta klasserna. De sutto, karlar och fruntimmer, kring små bord förtärande endast ett slags thé uti glas. Denna oskyldiga dryck, som dracks utan socker och mjölk och endast tycktes vara en svag infusion på någon slags ört, måtte ej varit lifvande, ty bland det till öfver 100 personer uppgående sällskapet hördes intet sorl — endast hviskande samtal.

Jag undrar hvad vår krogbesökande publik skulle tycka om att blifva trakterad med ett glas svag soppa, kokt på någon ört! Jag smakade på drycken och fann den hafva någon slags likhet med fläderthé.

Cordova den 12 februari.

Icke trodde jag i går så här dags, att jag skulle sitta här i dag, i stället för att gunga på sjön å väg till Cartagena, men, såsom ofta nämnts, är Spanien ett oberäkneligt land. Första dagen uteblef ångbåten och i går fick jag veta att dess ankomst ej så noga kunde bestämmas samt att jag måste underkasta mig risken att få vara 6 dagar på vägen till Cartagena. En person berättade att han med Numanzia använt 13 dagar emellan Malaga och Valencia; en annan att han med samma båt fått ligga 8 dagar stilla i Almerias hamn, emedan den ej vågar sig ut i minsta blåst m. m. Alla dessa historier gjorde, att jag beslöt mig för att resa landvägen ehuru afståndet på detta sätt blir omkring 4 gånger den raka vägen. Jag ångrar emellertid icke mitt beslut, ty jag har nu fått se Cordovas märkvärdigheter, hvilka öfverträffade min förväntan.

I mörker aftågade jag tidigt på morgonen till Malagas bangård och passerade för tredje gången Alloras sköna nejder, denna gång i sjelfva soluppgången. Bobadillas matsal anlidade jag nu för fjerdagången under en månad; jag börjar känna mig rätt hemmastadd der.

Vägen till Cordova erbjöd sedan intet af intresse, förr än Sierra Morenas bergskedja började visa sig norr om Guadalquivirdalen och Cordovas torn vid middagstiden höjde sig ur denna dal.

»Fonda Suiza», der jag för tillfället residerar, är ett serdeles godt hotell med treflig patio.

Staden är en miniatyr af Sevilla. Hvita hus med gröna fönster och balkonger, vackra patios och krokiga gator; men allt här är smått. Husen äro merendels endast en våning höga och gatorna se lika tomma ut som i Sevilla samt gå i så besynnerliga krokar, att till och med jag, som smickrar mig med betydlig förmåga att hitta min väg på fremmande orter, här alldeles kommer till korta.

Cordovas lejon är emellertid den gamla beryktade moskéen, nu mera använd såsom katedral. Denna märkvärdiga byggnad uppfördes af araberne på 700-talet och är således nära 1,200 år gammal, men fullkomligt konserverad. Inträdet till moskéen — eller såsom den här kallas »la Mezquita», sker genom en med pelargångar omgifven orangelund. Sjelfva moskéen ser utvändigt ut såsom en fästning; dess gulbruna yttermurar äro ej serdeles höga och krenelerade såsom fästningsmurar. Något tak är knappast synligt ofvanför dessa murar, hvilka omsluta en ofantlig både bredd och längd. Vid in-

trädet häpnar man verkligen och svårt är det att gifva en föreställning om denna vidunderliga byggnad. Man befinner sig uti en öfverskådlig *skog* af kolonner, hvilande på eleganta mohriskä hästskobågar, dessa sednare bjert målade i röda och hvita färger. Denna pelarskog bildar ej mindre än 36 pelargångar på ena och 18 på andra leden, tillsammans innehållande öfver 1000 kolonner, de flesta af olika marmorsorter. Anblicken häraf är onekligen förvirrande: på hvilken punkt man befinner sig ser man långa alléer af kolonner, så väl rätt fram och tvärs öfver kyrkan, som äfven på sned öfver densamma.

Midt i pelarskogen gjorde Carl V en uthuggning af omkring 100 kolonner och inredde denna plats till en götisk katedral, som ser rätt försvarligt stor ut, ehuru endast en liten försvinnande del af det hela. Det inre af moskéen (såsom den ännu kallas, ehuru den är en invigd kyrka) ser lågt ut, emedan den verkliga lågheten ytterligare ökas genom den oerhörda bredden; liksom de götiska kyrkorna se högre ut än de i sjelfva verket äro, genom deras oproportionerliga smalhet.

Under mohrernas tid ansågs denna moské för den heligaste i Islam, näst Mekkas, och vallfärder dit räknades lika tillfyllestgörande som till sistnämnda ställe.

Från moskéen gick jag förbi erkebiskopens palats ner till floden, öfver hvilken leder en gammal, högst pittoresk bro, anlagd redan under romaretiden. Guadalquivir forsar här fram med frisk fart och anblicken från bron öfver staden med dess

gamla byggnader är högst egendomlig. Man märker att man befinner sig på ett ställe der allting är stationärt, ty allt synes här gammalt och förfallet, men just därför pittoreskt. Alldeles som staden ser ut från denna bro i närvarande ögonblick, måste den hafva sett ut för 3 eller 400 år sedan.

Temligen trött af mina långa upptäcktsfärder i dag, går jag nu att lägga mig, i hopp om en mera muskitofri natt, än som kommit på min lott i Malaga, der någon ostörd sömn sällan vankades, enär större delen af natten måste användas till strid med de små plågoandarne.

Cartagena den 14 februari.

Jag har nu för andra gången fullbordat en slängpolska rundt omkring halfva Spanien, denna gång endast för att förflytta mig det lilla stycket från Malaga till Cartagena.

Lyckligt var att jag beslöt mig för landresan, ty ännu i denna stund är det gamla Numancia ej afhördt här, och hade således eljest min resa till Oran blifvit förfelad. Äfven i andra afseenden är jag mycket nöjd med denna resa, som gifvit mig tillfälle att, förutom Cordova, äfven få se provinsen Murcia, som är högst egendomlig.

Jag lemnade Cordova i går vid middagstiden. Vagnen var fullsatt af spanjorer, som ej förstodo ett ord utom sitt modersmål; jag försökte mig dock på en haltande konversation med dem så godt jag kunde. De spanjorer af de bättre klasserna, som man kommer i beröring med, äro alltid ytterst raffi-

nerade i sin klädsel och artiga i sitt uppförande, men förstå sällan fremmande språk.

Vid Andujar förökades sällskapet med en prest, som medförde åtskilliga påsar och paketer, hvilka sedan befunnos innehålla hans matsäck. Då vi andra vid *Menjibar* gingo ut för att äta middag, qvar-satt presten och dukade upp för sig en måltid, bestående uteslutande af oranger, torra fikon och bröd.

Guadalquivir-dalen föreföll mig i dag vänligare än förra gången. Vädret var skönt och sommarlikt och dagarne vackra. Sierra Morenas bergskedja följer alltjemt på andra sidan floden, men är här ännu ej serdeles hög. Efter *Menjibar* höjer den sig betydligt och drager sig åt öster alldeles afstängande vägen åt norr; vid solnedgången sågo vi dess snötäckta höga spetsar torna sig vid horisonten och vi skulle under natten genomfara dess vilda pass.

Vid stationen *Santa Elena* fästes min uppmärksamhet derpå, att den vanliga eskorten fördubblades och att 6 väl beväpnade gensdarmar instego i vagnen bakom min. Mina reskamrater sade att detta vore ett vanligt försigtighetsmått vid passerandet af bergstrakter.

Dessa spanska gensdarmar eller »*guarde civile*» äro ett ståtligt folk, som ingifver förtroende; deras uniform liknar något de fransyska gensdarmernes och de äro beväpnade med ett slags lätta och korta revolver-karabiner.

Såsom jag förut nämnt, äro alla jernvägståg i Spanien, utan undantag, eskorterade af dylika gensdarmar, ehuru på slättlandet och under dagen eskorten vanligen endast utgöres af 2:ne, hvilka vid hvarje

station ombytas. Deras uppgift är ingen sinekur, hvilket bevisas af de talrika öfverfallen på jernvägarne, hvilka till och med deras närvaro ej kunnat alldeles förebygga.

Vi passerade emellertid det vilda Despeñaperros-passet utan att blifva på något sätt oroade. Jag kände mig nästan frestad att önska något litet pikant röfvere-äventyr, hvilket jag tyckte skulle höra till »la couleur locale».*

Under natten passerade vi stationerna *Venta di Cardenas* och det vinberömda *Val de Peñas* äfvensom *Argamasilla*; här stannade vi öfver en timme, jag vet ej af hvilken orsak. Under det jag, rökande min cigarr, gick och promenerade af och an bredvid tåget, såg jag huru mina medpassagerare intogo förfriskningar uti ett litet restaurationsstånd, men mitt försök att följa deras exempel misslyckades alldeles, enär allt hvad man här hade att bjuda på, var till den grad parfymradt af hvitlök, att jag fick mer än nog af blotta lukten.

En mäkta förnäm man, general Primo di Rivera var äfven bland passagerarne; han hade en reserverad vagn för sig sjelf, men gick här liksom

---

*) Jag anade ej då, huru nära denna fantasi var att blifva uppfylld. Några dagar efteråt fick jag läsa i tidningarne, att det tåg, som, näst efter det hvarmed jag reste, afgick från Cordova, blef anfallet af ett 20 man starkt röfvereband strax norr om stationen Argamasilla. Rövvarne hade upprifvit skenorna, men blefvo efter en het strid med eskorten tillbakaslagna. Ingen annan olycka skedde, än att 2 soldater af eskorten blefvo blesserade och en passagerare fick sin arm vrickad genom stöten vid tågets stannande.

Markalk Serrano åtföljde tåget såsom resande.

jag, rökande och väntande, af och an på perrongen utan att gå in uti hvitlöksståndet.

Slutligen bar det af i den kolmörka natten och klockan 1 voro vi vid Alcazar, der banan grenar sig på ena hållet till Madrid och på det andra till ostkusten, Valencia och Cartagena, äfvensom vester ut till Ciudad Real och till Portugal. Här var alltså stor villervalla och trängsel. Natten var iskall här uppe på la Manchos högslätt och det var godt att få värma sig med en kopp förträfflig chokolad. Ingen kunde upplysa mig när tåget till Cartagena skulle afgå, men jag fick slutligen tag uti en karl, som mot kontant erkänsla, förde mig långt bort i kolmärket till en ensam för sig stående vagn, hvilken han försäkrade mig skulle komma att åtfölja tåget till Cartagena. Ehuru jag hvarken såg lokomotiv eller tillstymmelse till något tåg, tog jag dock plats uti denna vagn och beslöt att afvakta händelserna. Då mina ögon blefvo vanda vid märket upptäckte jag uti motsatta hörnet af vagnen en mörk figur, som till min glädje på fransyska besvarade mina frågor och bekräftade, att denna vagn, förr eller senare, skulle gå till Cartagena.

Efter en timmes väntan, funno vi oss verkligen inmanövrerade i ett tåg, som omkring klockan $\frac{1}{2}$ 3 på morgonen satte sig i rörelse öster ut.

Min kamrat befans vara en fransysk ingenjör, anställd vid ett stort grufbolag, som eger grufvor, så väl i Sierra Morena, som vid Cartagena, hvarför han oupphörligt reser mellan Ciudad Real och detta sednare ställe. Ehuru vi i märket ej kunde se hvarandra, voro vi snart inbegripna i en så liflig

konversation, att natten förgick utan tanke på sömn och morgongryningen fann mig med bästa aptit frukosterande på en ypperlig matsäck, som min reskamrat uppdukat i vagnen. Då han såg mig i god fart härmed, frågade han mig skrattande, om jag kunde gissa hvad det vore för en frukost, som jag höll på med att förtära och upplyste mig att det var les beaux restes af ett kalas, med hvilket han dagen förut trakterat ett rövareband uti Sierra Morena. Då han såsom grufingeniör dagligen måste färdas i de vildaste bergstrakter för att besöka de olika grufvorna, är detta för honom möjligt endast genom att hålla sig på god fot med rövvarne. När han för ett par år sedan kom hit, lät han introducera sig hos dem genom en f. d. bandit, nu mera »honnête homme,» och ett aftal uppgjordes, till följd hvaraf han månatligen betalar dem en bestämd afgift och dessutom allt emellanåt besöker dem, medförande traktering af bästa slag utaf mat och vin. På detta sätt säger han sig sköta sin syssla helt lugnt, då deremot helt nyligen en engelsk agent för ett annat grufbelag blef af rövvarne sequestrerad och måste utlösas med en betydlig penningssumma.

Ett förhållande, som låter otroligt, men som af min reskamrat uppgafs såsom ett obestriddt faktum, är, att större delen af denna lösesumma lärer hafva stannat i alkaldens i Ciudad Real ficka. Denne embetsman skulle hafva uppgjort hela planen tillsammans med banditerne. Detta var endast en af de många vidunderliga historier, som han berättade rörande de abnorma förhållandena härstädes, den korruption, som är rådande bland embetsmännen och

den oordning i alla förhållanden, som deraf är en följd. Denna oordning spåras ifrån det högsta till det lägsta, och ej minst uti hvad de resande erfara af bristande arrangementer, såsom t. ex. att det hör till det ovanliga, att ett jernvägståg eller en ångbåt afgår på utsatt tid.

Spanjorerne sjelfva erkänna dessa förhållanden; de skylla på regeringen och på embetsmännen, men efter min åsigt måste de äfven skylla på sig sjelfva och sina egna nationallyten, ty om ej till deras karakter hörde den största indolens, skulle dylika saker icke kunna passera.

Ett bevis på denna indolens och liknöjdhet är det försummade tillstånd, hvaruti alla Spaniens stora rikedomskällor befinna sig. Intet land i Europa eger en så oerhörd mineralrikedom som Spanien; nästan alla dess bergskedjor innehålla idel oafbrutna malm-lager af jern, koppar, bly och silfver. Hela bergssträckan utmed kusten, från Cartagena till Marbella nära Gibraltar sades mig nästan endast bestå af silfverhaltig blymalm. Vid Rio Tinto och vid Huelva äro de oerhördaste rikedomar af kopparmalm, liksom de norra bergsträckorna innehålla magnetiskt jern af lika god beskaffenhet, som det svenska. Endast på få ställen äro dessa rikedomar bearbetade och der endast af utlänningar, engelsmän och fransoser, hvilka bildat bolag, som lära göra högst betydlig vinst. Spanjorerne nöja sig med att se på, samt att beskatta dessa bolag.

Efter denna lilla digression återkommer jag till min resa.

Vid dagningen kommo vi till *Chinchilla*, ännu liggande på den inre högslätten. Man kan ej gerna tänka sig ett bedröfligare och otrefligare land, än denna spanska högslätt. Så småningom, allt efter som vi kommo längre söderut, bytte dock landskapet om karakter och vid *Hellin* visade sig redan olivskogar och bördiga åkrar, hvarjemte värmen började återkomma.

I provinsen Murcia börjar åter en ny natur, som är egendomlig för sydöstra hörnet af Spanien hvilket med anledning deraf blifvit kalladt »Europas Afrika». Man må ej tro, att detta land är en trädgård, det är tvärtom en öken, uti hvilken här och der härliga oaser förekomma, men det är en öken med poetisk natur och full af intresse. Bergen resa sig i de mest djerfva och pittoreska former och äro nästan krithvita, liksom de slätter, från hvilka de höja sig; detta gör, att de i den skarpa belysningen af söderns sol antaga de förunderligaste, lätta och genomskinliga färgskiftningar, erinrande i allt om de trakter i Afrika, som bilda öfvergången till Saharaöknen. Här och der, såsom vid *Calasparra*, ser man oaser i denna brännande öken, men först vid *Alcantarilla* kommer man in i den rika Murcia-dalen, utgörande den största af dessa oaser, vattnad af Seguras flod, hvilken sistlidne höst genom sin öfversvämning anställt de stora förödelser, till hvilkas afhjelpande insamlingar i vinter blifvit gjorda i hela Europa. Jag fann dock spåren af dessa förödelser vida mindre än jag väntat mig. Orange- och mullbärsträden tycktes vara oskadade; till och med hvetefälten stodo på många ställen vackra un-

der det dock här och der slamm-strömmar utgjutit sig öfver dem och förstört allt i deras väg. Bondkojorna voro deremot bortsopade och man var som bäst sysselsatt med deras återuppflåtande; jag begagnar med flit detta ord, som till en del kan förklara att de så lätt blifvit förstörda. Husen bestå nemligen af smala källor, som på några alnars afstånd från hvarandra nedstötas i jorden, och emellan dessa källor flätas väggar af en slags vass, hvarefter det hela öfversmetas med lera och ett halmtak uppföres deröfver. Der händelsevis ett eller annat solidare hus funnits, är det oskadadt.

Förloppet af denna katastrof, sådant det berättades mig på stället, är serdeles märkligt och betydande för förhållandena här i landet. Ut i de hårdast hemsökta distrikten, nemligen Murcia och Orihuela, föll ej en droppe regn, utan floden kom från en liten, högre belägen stad som heter *Lorca*, der klockan 10 förmiddagen ett oerhördt skyfall urladdade sig. Det våldsamt frambrytande vattnet hann dock ej fram till Murcia-dalen för än 12 timmar derefter, mellan klockan 10—11 på aftonen, och öfverraskade allt landtfolket, som låg försänkt i sömn, så hastigt, att deras hus sammanstörtade öfver dem, innan de anade faran, och hundradetals drunknade under försöket att nå högre ställen.

Fastän 12 timmar förgått sedan floden började rusa ner emot slätten, hade ingen varning derom blifvit meddelad af auktoriteterna, som dock voro underrättade om faran.

Guvernören, som hade sin familj boende i en villa ute på slätten, skickade nemligen under dagens

lopp och hemtade in de sina till staden, utan att dock vidtaga en enda åtgärd för att varna landtbe-folkningen emot den annalkande faran!

Staden Murcia och dess omgifningar äro egen-domliga och pittoreska. En starkt sydländsk kolo-rit hvilar öfver det hela och den mängd af ståtliga palmdungar, man ser öfver allt, ökar landskapets afrikanska karakter. Oranger odlas ej här så myc-ket som i trakten af Valencia; mullbärsträd tyckes vara hufvudsakliga föremålet för odling äfvensom ris. Söder om Murcia passerade vi på något af-stånd den vackra palmbeskuggade staden *Orihuela* och inträdde derefter åter i ökennatur, som först upphörde i närheten af Cartagena. Från sidorna af de höga berg, som omgifva denna stad, syntes öfver allt rökpelare uppstiga; min reskamrat underrättade mig att dessa rökpelare uppstego från smältugnar vid de tätt invid hvarandra belägna bly- och silfver-grufvorna, som tillhörde det bolag, i hvars tjänst han var. Visande på fortsättningen af det höga berget, som utmed kusten syntes sträcka sig vesterut och försvinna i det blånande fjerran bortåt Almeria, sade han, att hela denna bergmassa så godt som bestod af gedigna metaller, hvilka ligga och vänta på att blifva uppdragna ur djupet! Endast här vid Cartagena har man gjort en början dermed.

Klockan 1 på middagen framkom jag hit efter en 26 timmars jernvägsresa från Cordova och skall i afton gå ombord på den fransyska ångbåten, som hitkommer från Marseille på väg till Afrika.

Innan jag lemnade Spaniens jord var det mig dock förbehållet, att få göra bekantskap med ett nytt

eller rättare sagdt gammalt, bidrag till dess kulturhistoria.

Jag hade i Cordova köpt några paketer cigarrer, hvilka jag omsorgsfullt invirat i klädesplagg och nedlagt i min kappsäck. Då jag nu nyss skulle framtaga dem och öppnade kappsäcken, hvars lås var i fullkomlig ordning, fann jag cigarrpaketen försvunna och jemte dem åtskilliga skjortor och strumpor. Jag fick derigenom bekräftelse på min resehandboks påstående, att de spanska jernvägstjenstemännen, väl försedda med dyrkar etc., bruka fördrifva ledsnaden under de långa nattresorna med att undersöka de resandes koffertar, för att efterse huruvida de innehålla något för dem passande. Jag måste dock rättvisligen vara dem mycket tacksam derför att de ej borttogo mera än de gjorde.

Relizane den 15 februari.

Man torde undrande fråga, hvad Relizane är för en ort och hvar den finnes på kartan. Jag får då upplysa, att det är en liten by, som är belägen på Afrikas norra kust någonstades mellan Oran och Algier, och som jag med min, på gammal erfarenhet grundade, förkärlek för små afrikanska byar, valt till mitt nattkvarter, för att afbryta den långa resan mellan ofvannämnda båda städer.

Jag återvänder emellertid till Cartagena. Då jag klockan $\frac{1}{2}$ 8 i går afton begaf mig ner till hamnen, igenkände jag till mitt nöje uti det der liggande fransyska ångfartyget en gammal bekant, nemligen Valeryångaren »Ajaccio», som för knappt 2 år sedan förde mig och de mina öfver från afrikanska kusten

vid Philippeville till Marseille. Då jag trampade det ståtliga fartygets däck, erfor jag en känsla, som om jag nu för första gången sedan en månad åter befunde mig på civiliseradt område. Jag tog genast i besittning samma hytt, som jag förra gången bebodde och begaf mig derefter åter upp för att kasta en afskedsblick på Spanien.

Cartagena har, isynnerhet sedt från sjösidan, en egendomlig belägenhet, der det ligger vid en cirkelrund vik, omsluten af höga berg på alla sidor utom det smala inloppet. Uti goda händer synes denna den spanska flottans hufvudstation böra vara nästan ointaglig.

Vi intogo ej mindre än 200 spanska arbetare såsom passagerare, och erbjödo dessa en ganska egendomlig anblick på fördäcket, der de gravitetiskt spåserade af och an, alla draperade i sina grå eller ljusblå shawlar. Vår kapten beklagade sig öfver alla dessa spanska passagerare, hvilka han vid hvarje resa här får ombord uti hundradetal, emedan de vore ganska farliga sällar, som vid minsta anledning genast vore framme med knifven. Väl ankomna till Algeriet, blifva de dock der landets bästa arbetare. Jag har hört fransoser i Algier erkänna, att de skulle mycket illa reda sig utan spanjorerne, som äro nyktra och härdiga mot klimatet samt ganska arbetsamme.

Hafvet var under natten lugnt som en spegel, och då jag om morgonen besteg däcket, hade vi Afrikas bergiga kust alldeles inpå oss. *Oran* syntes sträcka sina hvita husmassor uppåt en brant höjd.

Ångfartyget lade till vid en bro — hvilket är något ytterst ovanligt i Medelhafvet — och däcked öfversvämmades snart af arabiska kommissionärer, som togo de resande om hand; allt dock med den största ordning.

Uppför branta gator spatserade jag till Hôtel de la Paix, der jag slog mig ned vid ett förträffligt frukostbord. Under intagandet af de ypperliga fransyska anrättningarne blef det först riktigt klart för mig, på hvilken underhaltig kost jag lefvat i Spanien; jag märkte att jag nästan bortglömt, huru väl lagad mat smakade.

Oran är den minst afrikanska af alla städer i Afrika, enär den i äldre tider varit spansk besittning; dess gator erbjuda således intet anmärkningsvärdt och man märker icke något talrikt arabiskt element uti befolkningen, bland hvilken spanjorerne intaga ett framstående rum.

Jag företog en promenad utåt landet och fann i stadens närmaste omgifningar en vacker vegetation och stor rikedom på blommor i trädgårdarne. De omgifvande bergen äro dock kala och sakna alldeles den lummiga grönska, som utmärker nejden omkring Algier.

Jag hade ämnat härifrån företaga en utflykt till *Tlemcen*, men då vagnarne, såväl dit som derifrån, endast gå om nätterna och jag redan rest två nätter å rad och i allmänhet under hela min vistelse i Spanien rest på ett särdeles forceradt sätt, längtade jag att några dagar få slå mig ner i ro och stillhet i mitt kära Algier. Jag afstod således, ehuru med

saknad, från resan till Tlemcen och begaf mig i stället med jernväg på väg till förstnämnda ställe.

Jernvägsresan från Oran erbjöd icke mycket af intresse i första början. Färden går öfver stora enformiga med dvergpalmer bevuxna hedar omvexlande med åkrar. Den stora slätten begränsas på afstånd af blånande bergskedjor.

Sedan det redan blifvit mörkt, anlände jag hit till Relizane och fann nattqvarter i ett litet tarfligt värdshus.

Algier den 16 februari.

Då jag ej kunde afresa från Relizane förr än vid middagstiden, hade jag god tid att undersöka denna ort. Relizane är en stor arabisk marknadsplats, men som det i dag icke var torgdag, var den stora heden utanför byn alldeles öde och jag såg endast enstaka araber framför några deromkring spridda tält. Mitt stora nöje var att sitta på byns torg och fägna mina ögon åt de egendomliga grupper som der voro samlade. Utmed väggarne af de små caféerna sutto långa rader af gravitetiska araber, andra stodo i grupper ifrigt konverserande, alla draperade uti sina långa spöklika plagg, som variera från en smutsig trasa hos de fattiga till den fina krithvita manteln, stundom fodrad med ljusblått, hvarmed de förmögnare drapera sig; det i många hvarf kring hufvudet virade tjocka kamelhårsrepet är dock lika för alla, liksom de svarta blixtrande ögonen, de örnnäbblika krokiga näsorna och de krithvita tänderna. Hvarthän jag vände mina ögon, hade jag taflor af den egendomligaste lokalfärg framför mig; mest roade mig dock att betrakta en grupp af

10—12 negrer, som slagit sig ner i en vrå af torget och höllo kaffekalas. Det var kostligt att se, med hvilken lycksalig min utpräglad i de svarta godmodiga ansigtene de smuttade på kaffekopparne med sina tjocka utstående läppar och dessemellan drogo drag ur sina pipor.

Under det på arabernes ansigten är utprägladt ett dystert allvar, är deremot öfver negrernes utbredt ett glädtigt solskensuttryck. De hafva också här i landet i allmänhet ett lyckligt lif. Vid tiden för landets eröfring af fransoserna voro de slafvar, men märkvärdigt nog behandlade araberne och mohrerne sina negerslafvar med lika mycken mildhet, som de med grymhet förforo mot de kristne slafvar, som i stora massor tillfördes dem af deras kryssare på hafvet. Numera äro de naturligtvis fria, och då de äro dugtiga och arbetsamma, förtjena de mycket, helst deras lefnadsbehof äro ytterst små.

Här i landet är godt tillfälle till arbetsförtjenst, enär landets hufvudsakliga befolkning, araberne, aldrig arbeta; det är negrer, kabyler och spanjorer som förrätta det egentliga arbetet.

Negrerne bo helst för sig sjelfva, och det är knappast någon by eller liten stad i Algeriet, som ej har strax utanför sig en liten serskild negerstad, merendels bestående af riskojor. Deras fruntimmer äro mycket värderade uti de europeiska kolonisternas hushåll såsom arbetsbiträden. Som de vanligen erhålla föda i de hus, der de arbeta, nedlägga de största delen af sin kontanta arbetsförtjenst på silfver- och guldnipper, hvarmed de tycka om att styra

ut sig; man ser dem oftast med stora silfverringar kring både armar och ben.

Till religion hetas negerne här visserligen vara muhammedaner, men de bibehålla i allmänhet inom sig derjemte sin gamla fetishdyrkan, och man får bland dem se religiösa ceremonier af den egendomligaste art.

Klockan 12 ankom tåget från Oran och jag fortsatte resan österut. Vid inträdet i provinsen Alger upphörde den enformiga slätten och landskapet blef vildare och pittoreskare. Bergskedjorna drogo sig närmare intill oss och öfver dem alla reste sig den för mig sedan min resa till *Teniet-el-Haads* cederskogar välbekanta *Ouarensenis'* snötäckta koloss, som liknar en götisk katedral med ett högt spetsigt torn.

I skymningen återsåg jag det täcka *Milianah* på slutningen af det ståtliga Zaccarberget samt de gamla välbekanta ställena Bou-Medfa, El Afroun, Mouzaia, Blidah m. fl., till dess slutligen Algiers ljushaf började glimra öfver det i det glänsande månskenet liksom insomnade Medelhafvet. Konduktörens rop *l'Agha!* och de från Mustaphas höjder glittrande ljusen väckte en mängd glada minnen, blandade med det slags vemod, som alltid är förenadt med erinringen om förflutna glada tider. Jag kunde knappast tro mina sinnen, att jag åter var i det gamla kära Alger.

Jag har fått ett otrefligt rum på Hôtel d'Orient, men i glad förhoppning att under morgondagen hitta på en trefligare bostad, skyndade jag mig ut för att återse gamla bekanta platser, ehuru klockan redan

var 11 på aftonen, och vandrade en god stund på den sköna Place du Gouvernement, njutande af det silfverklara månskenet, som glittrade genom palm- och bambulunden bredvid moskéen. Luften var varm, ja het och liksom kokt efter en under dagen blåsande sirocco, men detta fel förlåter man gerna en februarinatt!

Den 17 februari.

Sedan jag lyckats skaffa mig ett trefligare rum i Hôtel de la Régence, derifrån jag öfver kronorna af en palmlund har den gladaste utsigt öfver Place du Gouvernement och de kabylliska bergen, förlorade jag ingen tid, innan jag begaf mig utåt landet för att uppfriska gamla minnen. Utanför Constantineporten började jag stiga uppför den branta väg, som leder till Mustaphas höjder genom den lilla byn *Isly*, hvilken liknar en lysande blomsterbukett. Dess små i mohrisk stil byggda krithvita villor, som ligga terrassformigt den ena öfver den andra utmed den i skarpa zig-zag-svängar uppåt slingrande vägen, äro till en del öfvervuxna med blommor och slingerväxter, som lysa i regnbågens alla färger. Praktfullast lysa *Bougainvilleornas* rödgredelina blomstermassor, som på sina ställen liksom bilda tak öfver husen och i stora kaskader falla ner utför deras sidor; på andra ställen ser man stora träd så genomslingrade af dessa yppiga växter, att ofta deras egen sjelfständighet försvinner under en kompakt blomstermassa, som från deras kronor nerhänger till marken. Äfven en annan kraftfull slingerväxt, *Buddleia madagascarensis*, klättrar upp i träden och sprider sig sedan deröfver såsom en med gula blommor

täckt mantel; mellan allt detta smekes ögat af glycinrankornas stora ljusblå blomklasar. Det är ett riktigt färgfyrverkeri mellan de små hvita husen, öfver hvilka brant reser sig det af Fort l'Empereur krönta, skogklädda berget.

Ofvanför Isly börjar *Telemly*-vägen, som smyger sig utmed Sahelbergets sidor in i dess djupa, skuggiga raviner, till dess den nära guvernörens mohriska lustslott träffar stora Mustaphavägen.

Jag vill ej trötta med förnyade skildringar af hvad jag njöt under en hel förmiddags promenad på dessa ljufliga vägar; jag kan dock ej undertrycka följande omdöme.

Jag har haft lyckan att se många härliga utsigter, jag har från Camaldolis höjder njutit af Golfo di Napoli, jag har från Taorminas ruiner sett Etna dominera Siciliens kust, jag har sett Nildalen från Kairos citadell och från Siuts ökenberg, samt från Alhambras tinnar skådat öfver Granadas storartade omgifningar; — hvar och en af dessa utsigter är kanske egendomligare, märkvärdigare, mera storartad, men jag vet ingen, som ljufvare smeker ögat och lemnar ett behagligare minne, än panoramat af Algiers vik från Mustaphas höjder.

Jag försummade naturligtvis icke att besöka vår gamla kära villa Chauve, der jag med öppna armar blef mottagen af Mademoiselle Eugenie, som ej släppte mig, förr än jag lofvade att komma åter i morgon, för att äta frukost. Allting var sig här likt, utom att en liten matsal blifvit byggd på terrassen samt att i trädgården frodades en om möjligt ännu yppigare vegetation af ogräs än förut.

Under vår vistelse här för två år sedan, kom Mademoiselle en morgon och visade oss med stolt-
het, att hon uppsatt en liten »tonnelle» af trädpin-
nar i trädgården och dervid planterat ett par plan-
tor af en slingerväxt, som snart skulle bilda en
löfsal. Jag var i dag nyfiken att se om löfsalen nu
vore färdig, men jag fann att »tonnellen» ramlat ner
och att en af slingerväxterna i stället klättrat upp
för en oliv af en gammal eks storlek. Den ranka
som klättrade upp för olivens stam var redan arms-
tjock och växten hade så insnärjt trädet, att hvarje
liten gren ända högt uppe i kronan var fullständigt
kringväxt och långa festoner af slingerväxten bör-
jade redan synas från trädets topp hänga neråt. Man
kan häraf se att vegetationen är kraftig härstädes.

Uti Algier återfann jag doktor Lundbergs fa-
milj, som anländt hit från Spanien några dagar före
mig. Äfven skalden, grefve Snoilsky med hans »nya»
grefvinna, född Ruuth, är här sedan några dagar.

En annan notabilitet svajar på redde, midt
framför mina fönster, nemligen den beryktade plea-
sure-yachten *Sunbeam*, som gjort den resa kring
jorden, hvilken blifvit så lifligt skildrad af Mrs
Brassey. Mr och Mrs Brassey äro här och bo om-
bord på sitt fartyg.

Den 18 februari.

Luften är nu ljuflig, isynnerhet sedan sirocco
upphört. I går var den hetaste dag jag känt under
resan: 27 grader i skuggan.

Jag har i dag med doktor Lundberg gjort en
lång vandring. Vi började med Mustapha och in-
togo vår frukost enligt bjudning på villa Chauve.

Mademoiselle hade bullat upp ett extra kalas till dervarande ordinarie gästers stora förvåning och vägrade taga någon betalning af oss. Monsieur Aubanel ledde som vanligt konversationen vid bordet. Han hade, om möjligt, blifvit ännu stortaligare än förut och »mon beau-frère le Général d'Osmond, Gouverneur d'Oran» fick ännu oftare än vanligt komma fram och figurera. Han blef så lifvad, att han vid desserten erbjöd sig att sjunga för oss, försäkrande, att han hade »une voix très belle et très forte» och att Monsieur Vieuxtemps ofta hade ackompanjerat honom. Då vi emellertid ej visade oss angelägna att höra honom, uteblef konserten.

Hemfärden togo vi öfver det täcka *Birmandrais* genom »Vallon de la femme sauvage» och »Hamma».

Den 19 februari.

Jag rekommenderar åt alla dem, som besöka Algier, att om möjligt söka att få bo på landet och der helst på Mustapha supérieur. Vill man dock bo uti staden, råder jag att välja Hôtel de la Régence och just den våning der jag nu har mitt rum, ty vackrare och gladare utsigt får man ej i Algier. Det är något högt, 3:dje våningen, men besväret ersättes rikligen af det ståtliga panoramat, som jag vill som hastigast antyda:

En tät lund af palmer och bamburör vajar sina lummiga kronor tätt under mitt fönster och öfver dessa ser jag den vidsträckta glada platsen, hvars venstra sida endast till hälften upptages af den stora hvita moskéen. Mellanrummet mellan moskéen och husraden på andra sidan torget är öppet och lem-

nar utsigt öfver den blåa golfen och de höga bergen på andra sidan. Till höger ser jag, öfver torgets europeiskt moderna hus, den gamla mohriska staden resa sina krithvita husmassor, liknande stora marmorblock staplade på hvarandra. De resa sig så brant dessa underliga husmassor, att de se ut som ett nästan lodrätt berg, hvars bländande hvita färg sticker af mot den djupblå himmelen.

Och hvad sjelfva torget beträffar, känner jag ej dess make! Belagdt med slät asfalt och omgifvet af beqväma bänkar, gör det för mig tjänst såsom den angenämaste salong, der jag i den djupa skuggan af palm- och bambulunden sitter och gör mina betraktelser i allsköns ro. Inga vagnar få här köra fram, ej ens några större bördor bäras häröfver; också är det alltid fullt af promenerande — dock ej promenerande manliga och qvinliga modedockor såsom i Europa, utan gravitetiska araber, hvilka med förkärlek flanera på denna plats och med sina pittoreska drägter gifva den en så egendomlig karakter.

Jag satt i går afton der nere på en bänk och fördröjde mig, under njutandet af det sköna månskenet, ända till fram emot midnatt. Allt var tyst omkring mig, då jag helt oförmodadt fick höra fullstämmiga musiktoner uppstiga från underjorden; här och der på torget voro galler anbragta på sjelfva marken och från dessa hål uppströmmade tonerna starkast. Jag började finna denna underjordiska musik ganska mystisk, då ett tu tre äfven en rökpelare med brus och dån uppsteg från torgets innanmäten. Detta började stöta på Robert le Diable!

Jag har i dag fått upplysning derom, att under torget finnas rymliga hvalf, hvilka nyttjas bland annat till samlingsplats för ett sällskap, som roar sig med att öfva in instrumentalmusik, hvarjemte äfven der är placerad en stor vattendestilleringsanstalt, som endast är i gång under nätterna.

Den 20 februari.

Det är fredag i dag. Man försummar ej gerna, att på denna muhamedanernas högtidsdag besöka moskéerna, för att studera de ytterst pittoreska taflor dessa då hafva att erbjuda. Här ser man det infödda elementet samladt i all sin ursprunglighet, alla typer deraf äro här representerade och ingestädes framtråda de med starkare utpreglad nationel egendomlighet, än under utöfningen af de religiösa handlingar, som i muhamedanernes lif äro af så stor betydelse.

Man kan ogeneradt vandra omkring i moskéerna bland grupper af knäböjande mohrer, araber, beduiner, turkar och negrer, blott man afdrager stöflarne, ty dessa tålas alls icke. Som inga tofflor finnas att tillgå, måste man således spatsera uti strumporna, men man underkastar sig gerna detta lilla obehag; allt det intressanta man ser, gör att man ej ens märker att man fryser litet om fötterna.

Efter moské-besöket gjorde jag en påhelsning i den muhamedanska kyrkogården ute vid Hamma och betraktade en stund de på grafvarna kaffedrickande mohriska damerna. Bakom en förgrund af en af palmer beskuggad gammal »koubba», tager Algier sig härifrån förunderligt ut, der det bländande hvitt

reser sig ur det blå hafvet upp efter Bou-Zariahs grönskande berg.

Ett par timmars vandring i den präktiga Hammaparkens bambu- och palmalléer avslutade dagen. Bland anmärkningsvärda saker, som jag i dag såg i denna park var ett par lundar, den ena af ganska höga kokospalmer, de första jag sett, och en annan af *Cherimoja*-träd (*Anona cherimolia*).

Den 21 februari.

Den enda olägenhet, som behäftar mitt lilla trefliga rum, är att jag aldrig kan få ner temperaturen derstädes under 22 grader, ehuru jag har fönstren vidöppna till klockan 11 på aftonen. Jag skyndar mig därför alltid tidigt om morgonen ut, för att njuta af svalkan uti Marengo-parken, der jag tager mig ett uppfriskande luftbad uti hafsvindarne. Jag har ej förr än nu rätt kommit under fund med denna parks utomordentliga ljuflighet, der den ligger på sin höga klippa med de skummande hafsbränningarne rätt under sig och dominerad på ena sidan af Sidi Abderramans moské samt den sig deröfver upptornande krithvita mohriska staden, under det att på andra sidan, mellan palmernas och orangeträdens törnrosomslingrade kronor, det härligaste panorama utbreder sig öfver hafsstranden ända till S:t Eugènes udde och öfver Bou-Zariahs höga bergskägla. Luften är här tidigt om morgnarne berusande genom sin doft af orange- och andra blommor.

Vår mot alla landsmän serdeles välvillige och artige konsul, herr Sundelin, hade i dag inbjudit

mig jemte öfriga härvarande svenskar och normän till en ståtlig frukost à la Suédoise d. v. s. med bränvinsbord och efterföljande punsch.

Under eftermiddagen företog jag nya upptäcktsresor uppåt Mustapha på branta stigar, men besväret belönades rikligt genom nya utsigter. På toppen af en af Mustaphas tinnar kom jag till ett präktigt mohriskt landställe tillhörande *Ali Sheriff*. Öfverväldigad, så väl af värmen, som af utsigtens härlighet, satte jag mig ner i gräset under några träd nära invid huset. Snart fick jag höra ett tittrande och fnissande af fruntimmersröster rätt öfver mig. Då jag tittade uppåt, märkte jag flera mohriskas damer på husets tak, hvilka ordentligt lekte kurra gömma med mig, ty så snart jag tittade uppåt, kröpo de ner under balustraden, men voro genast åter framme så snart jag vände bort hufvudet.

Emellertid visade sig snart en brun turbanklädd figur i ett fönster och detta kom mig att tänka på, att den af mig valda platsen möjligen vore indiskret, hvarföre jag fortsatte min vandring utefter höjden på den mest förtjusande gångstig jag ännu träffat på Mustapha. Här mötte jag *Ali Sheriff* sjelf, som gick och njöt af sin eftermiddagspipa. Jag inledde bekantskap genom att fråga efter vägen och gick derefter länge af och an pratande med honom; han är en bildad arab, som talar ganska bra fransyska.

Det är i dag Muhameds födelsedag. Festerna uppe i arabstaden med anledning deraf vara flera dagar.

Jag har i afton roat mig med att länge och väl klättra i de branta och smala gångarne uppe i den mohriska staden och fägnat mina ögon åt det brokiga sceneri, som der erbjöds. Alla de små mohriska caféerna voro öfverfulla af sina hvitbemantlade gäster; brokiga kulörta papperslyktor hängde i långa rader derinne och utanför på gatorna. Den kuriösa arabiska musiken hördes surra från alla håll.

Den 22 februari.

Egendomliga scener har jag i dag bevittnat. Muhamedsfesten pågår alltjemt. Så väl araber som negrer hafva med anledning deraf hvar för sig sina serskilda tillställningar och hela dagen i dag, från morgonen till sent på aftonen, hör man från alla håll uppe i den mohriska staden den vilda musiken vid negrernas offerfester, som de ännu fira i all sin ursprungliga vederstygglighet. Jag har i dag under fyra fulla timmar öfvervarit en dylik af den beskaftet, att man har svårt göra sig en föreställning, att ett sådant barbari kan existera ännu i dag uti en under fransyskt välde lydande koloni.

Gamle Hammed, en för alla resande i Algier välbekant mohr, ledsagade mig och några andra under denna expedition. Då negerfester samtidigt pågingo i en mängd hus, försökte vi först att komma in i ett, derifrån vi hörde negermusik, men funno att der rådde en sådan trängsel och hörde ett så vildt larm, att vi snart afstodo från att tränga dit in.

Snart kommo vi dock till ett annat gammalt mohriskt hus, derifrån vi hörde negertrummornas

ljud. Vi inträdde der och funno god plats, enär der ännu endast voro 5 eller 6 musikanter, som med det förfärligaste larm sammankallade sin publik.

Det uppträdde jag nu fick bevittna, måste jag något utförligare beskrifva, ehuru det är omöjligt att ens gifva ett svagt begrepp derom, äfven derföre, att det i hastigheten ej var möjligt att fatta och i minnet qvarhålla alla de invecklade ceremonier, som här försiggingo.

Jag inträdde på en stor mohrisk gård, marmorbelagd och omgifven af gallerier i tvenne våningar, såsom vanligt. Dessa gallerier fylles så småningom med *hundredetals* tätt packade beslöjade mohrisk fruntimmer, för hvilka åskådandet af dylika fester är ett kärt afbrott i det enformiga haremslifvet. Under pelarne på gården sutto negermusikanter, som uppförde en döfvande musik på större och mindre trummor och andra negerinstrumenter, allt under det att de sjelfva åbåkade sig som galningar.

Musiken inlockade efterhand grannt utstyrda negrer, hvilka började under sång uppföra danser af varierande beskaffenhet. Allt flera negrer tillströmmade och allt lifligare blef dansen och musiken, som i ordets egentliga bemärkelse döfvade mina öron. Detta allt var likväl endast en begynnelse. Till min fasa inburos ytterligare fyra stora »tam-tam» (ett slags trummor) och hvarje slag på dessa kände jag nästan som en boxning i maggropen. Nu först började negerdamer tillströmma, af hvilka många buro det vanliga blårutiga skycket — dessa voro dock det simpla folket — men en hel mängd, up-

penbarligen hörande till negeraristokratien, voro utstyrda på det allra befängdaste sätt: ljusblå, endast till knäna räckande klädningar af tarlatan eller något dylikt lätt baltyg, med skärp och toffsar af de mest bjerta och i ögonen stickande färger, eldrödt, gult och grönt; hufvudet omviradt med brokiga dukar och silfvergrannlåt; lägg dertill nakna svarta ben och fötter, tjocka matronfigurer och de grymaste svarta apansigten, så kan man föreställa sig assembléens groteska utseende. Några unga fingoj vara med; alla damerna voro tjocka matronor, men hedersplatsen innehades af två gamla, såsom det syntes hundraåriga hexor med det förfärligaste utseende. Långa och magra, kunde de knappast gå för ålderdomssvaghets, ansigtsuttrycket vildt och elakt djuriskt; båda voro utstyrda i gula och rödrandiga dräfter. Då dessa begge infördes, emottogos de af de andra med de största vörnadsbetygelser och alla trängdes om hvarandra, för att få kyssa deras händer. Plötsligt styrde den värsta af dessa båda hexor sin kosa till mig och började rycka i mina kläder, utstötande ilska läten. Alla de andra damerna började nu en faslig konsert och vi fingo höra att de fordrade det vi åskådare skulle aflägsna oss. De fingo dock intet medhåll af karlarne, som voro fogligare, och vår Hammed, som njuter stort anseende bland infödingarne, sade dem, att om de ej uppförde sig beskedligt emot oss, skulle han ställa så till, att deras fester i framtiden blefve förbjudna. De båda hexorna lugnade sig knorrande och sedan den ena spottat på en europeisk dam, som stod bredvid mig, satte de sig båda bredvid hvarandra på en slags

thron, omkring hvilken alla de andra fruntimren stälde sig.

En duk utbreddes nu på golvet framför musiken. Besynnerliga figurer framsattes på duken och nu började ett fantastiskt skådespel. Först den ena och sedan den andra af de båda hundraåriga hexorna framleddes till duken, der de framför densamma började en vild dans; ehuru de sågo ut att knappast kunna gå, dansade de med vild emfas, slängde benen och i synnerhet armarne, under det de sågo ut som furier, men furier som visste med sig, att de utförde en religiös handling. Efter slutadt arbete, lededes de åter till deras thron, hvarefter alla de öfriga damerna, en och en i sender, gingo fram att likaledes dansa framför helgedomen. Hvar och en af dem höll på dermed omkring 5 minuter, utströende derunder små mynt på duken. Det var en vidunderlig och kostlig syn, att se de tjocka matronorna med deras svarta och skinande ansigten, utstyrda i de korta balklädningarne, med största andakt utpreglad i ansigtet, såsom galningar sprattla med sina bara svarta ben, allt under ackompagnement af den vildaste musik. Det drog ut omkring två timmar innan alla hunnit sluta. Ordningen, i hvilken hvar och en skulle gå fram att dansa, tycktes bero på på något rang- eller anciennitetsförhållande, ty så snart en af dem hade återvändt från dansen, uppstod alltid ett förfärligt krusande om hvilken som skulle gå dernäst. Löjligt var att se, huru de under detta krusande med största ifver gingo på med att kyssa hvarandras händer och det icke en hand, utan båda, den ena efter den andra. Slutligen hade

alla dansat framför duken. En paus uppstod nu och man väntade tydligen på någon. Den väntade kom slutligen; det var offerpresten, en kolsvart neger, som hela dagen haft sysselsättning att gå från den ena festen till den andra, för att utföra sina viktiga funktioner. Med högtidlighet ikläddes han en vit dräkt. Besynnerliga hufvudbonader af halm, prydda med strutsfjedrar, påsattes alla deltagarne i festen och en högtidlig tystnad uppstod, under det rökelsefat inbuross, som spridde en döfvande doft. Nu inbuross några tjog lefvande höns, hvilka först omsorgsfullt röktes öfver rökelsefaten och sedan åderlätos, hvarefter de kastades utåt golfvet, der de fingo förblöda under förskräckliga ryckningar, hvarunder de flögo fram och tillbaka från den ena ändan af rummet till det andra. Sedan inleddes en skara af svarta getter. Fruntimmerna gingo fram och hällde någonting i munnen på hvarje get, hvarefter äfven dessa slagrades, men det ohyggliga var, att äfven de endast åderlätos och sedan kastades på golfvet, der de förblödde under ryckningar, som varade minst en half timme. Under det att de i dödskampen sprattlade från den ena sidan af gården till den andra och hela marmorgolfvet var en sjö af blod, vadade de grannt utstyrda negresserna häruti och sysslade ifrigt med att inröka offren med vällukter. Det ohyggliga i hela skådespelet, den starka rökelselukten och de åskådande mohriskas fruntimmernas uppifrån gallerierna oupphörligt skallande kör af *you! you!* som ljuder med en egendomlig metallklang, hvarom man ej kan göra sig en föreställning, utan

att hafva hört det, allt detta gjorde uppträdet alldeles bedöfvande.

Nu inleddes slutligen en ung tjur och slagrades på samma sätt. Alla offeren kastades i en väldig hög midt på golfvet. Hvilken åsyn! En lefvande pyramid af 40 eller 50 höns, omkring 15 getter och en tjur, alla ännu lefvande och sprattlande i en hög, hvarur flöto strömmar af blod. Oväsendet blef nu gräsligt och scenen fullkomligt infernalisk. Musiken skrällde döfvande, rökelsen förmörkade luften, hundra delars arabqvinnor skreko sitt gälla *you! you!* negresserna kröpo i blodet och ströko med händerna tätt öfver golfvet, för att besvärja de underjordiska onda makterna och slutligen gick offerpresten omkring med sin breda blodiga knif, strök med fingret derpå och strök sedan blodet från fingret på deltagarnes utsträckta tungor.

Skådespelet var onekligen påkostande för nerverna, ehuru af spännande intresse genom sin afrikanska ursprunglighet. Några europeiska damer, som kommit såsom åskådare, måste hastigt begifva sig bort. En engelsk dam, som jag hade bredvid mig och som ej kunde komma ut för trängseln, låg hela tiden på knä på en bänk med ryggen vänd åt skådespelet och med händerna för ansigtet. Då vi slutligen lemnade platsen, kunde vi ej komma ut, utan att vada i blod öfver skosulorna.

Sednare på aftonen gingo vi åter upp i mohriska staden och öfvervoro en *Aissaoua*-fest, som denna gång firades i sin rena ursprunglighet och icke var en arrangerad tillställning, såsom den vi för två år sedan åsågo. Liksom vid negerfesten, voro äfven här

de öfre våningarnes gallerier till trängsel fyllda af mohriskas fruntimmer, hvilka vid alla mera uppskalkande tillfällen i ceremonierna utbröto i sina skallande *you! you!*-rop, som göra ett högst egendomligt intryck. Arabpubliken var talrik och pittoresk, musiken döfvande och hela församlingens i nasalton sjungna böner omvexlade med de inspirerade heliges ursinniga beteende, då de, ömsom i vild dans svängde kring golvet med fladdrande hår, ömsom under vilddjurslikt rytande och vrålände kröpo på händer och fötter omkring på golvet, åto eld, ormar och skorpioner, trampade uti högar af gödande kol m. m. Isynnerhet en af dessa vildar var hemsk att åse: sedan han afbitit och nedsväljt flera bitar af en lefvande orm, kom han uti en sådan paroxysm af raseri, att han, vrålände som ett odjur, ville kasta sig öfver oss och endast tillbaka hölls af ett par araber, som bakifrån drogo honom i det långa håret, så att han handlöst föll baklänges. Hans kropp kastades sedan länge af och an i de häftigaste konvulsioner och ryckningar.

Obegripligt huru människor kunna stå ut med dylikt! Klockan var 10 på aftonen då jag åsåg detta uppträde, men efter hvad det för mig uppgafs, lär det då hafva fortfarit på samma sätt sedan klockan 10 på förmiddagen och kommer att fortsätta till 12 på natten.

Aissaoua-sekten är mycket talrik och ansedd i Norra Afrika. Den utgör ett slags religiöst brödraskap, hvars kult går ut på att åstadkomma ett extatiskt tillstånd, under hvilket kroppen är fullkomligt känslolös för smärtan och för alla materiella obehag.

Huru ohyggliga dessa fester i sjelfva verket äro, hafva de dock en egendomlighet, som gör, att man ej utan spändt intresse åser dem. Algier lär vara hufvudsätet för de gamla religiösa sekterna, hvilka här fortfarande bibehålla sin organisation och sina gamla traditioner.

Skönt var det emellertid att efter dagens ansträngande uppträden nedstiga från arabstadens höjder och under den månskensklara, sommarvarma februarinatten svalka sig med en limonad utanför café de Bordeaux.

I morgon är det tisdag, dagen för ångbåtens afgang till Europa. Det är med en viss beklämning jag tänker derpå och vet ej ännu rätt om jag har mod att så snart slita mig härifrån.

Den 24 februari—2 mars.

Nej, jag kunde ej resa den ämnade dagen, och nu har sedan dess redan en vecka förflutit, under hvilken jag fört ett vegeterande lif, i djupa drag njutande af klimat och natur.

En stor förändring har inom Algiers styrelse inträffat, sedan jag sist var här. Då var general Chanzy generalguvernör och uppträdde såsom sådan med en viss militärisk ståt, som stötte de republikanskt sinnade Algierboerne. Nu ha de fått sin vilja fram i det de fått en civilguvernör, nemligen Albert Grévy, broder till presidenten. Som dock människor aldrig blifva nöjda, finna de nu denne alltför borgerlig och simpel och klaga isynnerhet deröfver, att han stoppar hela sitt stora apanage

(150000 francs) i fickan, utan att bjuda någon så mycket som en kopp kaffe.

Sedan en månad är Grévy nu i Paris och hela Algier har varit i den mest feberaktiga oro, emedan man trott sig veta, att hans resa gällt att åstadkomma en fullkomlig omsättning af nästan hela den civila embetsmannakorpsen härstädes, enär denna i allmänhet anses besmittad med Bonapartism. Åkslaget kom nu för ett par dagar sedan i form af en officiel underrättelse från Paris, att de fleste högre embetsmän i Algier äro afsatta. Här råder en stor bestörtning häröfver och alla lugna, rättsinnade människor äro indignerade. Bland andra exempel på detta hänsynslösa förfarande må nämnas, att presidenten för den högsta domstolen inom Algeriet, en gammal man, som beklädt denna post i många år och åtnjuter allmänt anseende och aktning, helt enkelt afskedas med ett penndrag utan någon slags pension, oaktadt han är alldeles utan enskild förmögenhet och har stor familj, och detta endast därför att han varit en trogen tjänare af kejsardömet och icke kunnat förmå sig att uttala tillräckligt lifliga sympatier för republiken.

Under mina dagliga morgonvandringar i Marengo-parken passerar jag alltid förbi en derstädes till Napoleon den stores ära upprest kolonn. På de tre sidorna af dess fot stå inristade namnen af alla kejsardörets stora bataljer, Austerlitz, Jena, Wagram m. fl., men på den 4:de sidan, der Napoleons namn stått, var detta nu utplånadt och hela ytan öfversmetad med groft murbruk. Fransoserna vilja behålla för sig hans storverk, men försöka att

utplåna hans eget namn ur historien, efter att under ett halft sekel hafva åt detsamma egnat en nästan afgudisk dyrkan.

Algier har i år varit ovanligt mycket besökt af resande. Det kan ej slå fel att ställets egenskaper förr eller sednare göra sig gällande, huru mycket än det s. k. Nizza-intresset arbetar deremot. Man får allt som oftast uti de europeiska tidningarne läsa förskräckliga berättelser, än om svåra farsoter, som härja i Algier, än om stark köld och snöfall som inträffat der; man kan då alltid vara säker om att dessa underrättelser äro fabricerade i Nizza, som med den yttersta farhåga ser möjligheten att Algier skall komma att draga till sig någon del af den ström af resande, som nu riktar Cornichens vinterplatser. Att det emellertid ännu icke hunnit blifva öfversvämmadt af engelsmän, är en ren vinst för oss andra vanliga menniskor. Engelsmännen kunna vara bra hemma i England, men på resor äro de vanligen odrägliga, och ej minst damerna. Dessa vilja se allting, men så snart de få se något, litet afvikande från den regelrätta konvensansen, finna de det genast *shocking* och rusa på dörren; såsom t. ex. vid en dans af mauresquer, som jag häromdagen öfvervar. Några engelska damer från hotellet hade varit mycket angelägna att få vara med derom, men dansöserna hade knappast hunnit börja sina rörelser, förr än de alla rusade på dörren med en sådan brådska och trängsel att dansen måste en stund afbrytas. Lika illa gick det vid en Aissaoua-fest, då de togo förfärlig anstöt deröfver, att en arab

drog af sig skjortan öfver bröstet, som han skulle bränna med ett glödgadt jern.

I afton embarkerar jag på vår gamla Moeris. Eget nog att jag denna gång skulle ankomma till Afrika på samma fartyg, med hvilket vi för två år sedan lemnade det, och afresa derifrån med det, som då förde oss dit.

Mentona den 4 mars.

Öfverresan till Marseille gynnades af ett präktigt väder och var en verklig lustresa, såsom alla färder på Medelhafvet äro, då väderleksförhållandena äro gynsamma. Redan tidigt på morgonen dagen efter afresan syntes Majorcas höga berg.

Under dagarne tröttnade jag icke att fägna mina ögon åt det djupblå vattnet och om aftnarne var det en högtid att betrakta, så väl stjernhimmelen, som det storartade fyrverkeriet i vårt kölvatten. Fosforskenet i detta var isynnerhet förvånande första aftonen, då vi ännu voro nära afrikanska kusten. Man var frestad tro att brinnande petroleum rann ur fartyget och flöt på vattnet hundradetals alnar efter detsamma.

Tidigt på morgonen tredje dagen sågo vi Provences kala, men pittoreska berg och helsades af en hvinande mistral, som likvisst hade försofvit sig, ty den började ej förr än en timme innan vi inlupo i Marseilles hamn.

Från Marseille fortsatte jag genast hit med snälltåg, naturligtvis i sällskap med engelska damer, denna gång likväl rätt trefliga, nemligen en gammal fru med tre präktiga flickor, som just höllo på

att skära upp Zolas »Nana» och gjorde stora ögon då jag helt simpelt konfiskerade boken och förklarade att de ej fingo läsa densamma. Sedan jag för deras mamma antydt bokens beskaffenhet, blef hon så förskräckt, att hon genast kastade ut den genom vagnsfönstret. Denna bok är den smutsigaste produkt af den moderna litteraturen, som jag känner och ett beklagligt bevis på huru blaserad och förskämd den litterära smaken är i Frankrike.

Jag ämnar tillbringa några dagar i Cornichens sköna nejder och har, med förbigående af det numera allt för moderna Nizza, slagit ner mina bopålar i det fredligare Mentona.

Den 12 mars.

En vecka har jag nu tillbragt midt uppe i det kosmopolitiska lif, som rör sig i denna i så många afseenden privilegierade trakt. Jag har delat min tid mellan landtliga promenader här i Mentona och utflykter till Nizza och Monte Carlo. Nizza har nu mera blifvit ett litet Paris och har i mina ögon förlorat en stor del af det behag, som det förr hade. Dess landtliga, idylliska omgifningar hafva blifvit förvandlade till stadsqvarter och de grönskande ängar, der jag som barn för 40 år sedan såg skördemännen volma sitt hö midt i vintern, äro nu raka, breda, dammiga boulevarder med 5 våningars höga palatser.

För att uppehålla Nizzas »vogue» sätta dess innevånare och husegare i scen en oafbruten följd af nöjen, så att knappast någon vecka förgår utan storartade tillställningar, der den förströelsesjuka stora verlden får tillfälle att utveckla sin lyx, visa

fabulösa toiletter och strö ut guld. Än är det karnevalens vexlande tillställningar, än kapplöpningar, än regattor, än mi-carêmens blomsterfester; med ett ord: publiken hålles i ständig, feberaktig spänning.

Ett och annat af mina barndomsminnen återfann jag dock temligen oförändradt, såsom t. ex. det gamla klostret på Cimiès med dess härliga utsigt.

Jag har naturligtvis icke försummat att under dessa dagar emellanåt besöka Monte Carlos beryktade Fortuna-tempel, mindre för att der någon gång göra små studier uti bemälda Fortunas hemligheter, än för att fägna mina ögon åt konstens och naturens der förenade härligheter och för att göra iakttagelser bland den kosmopolitiska folkström, som der i stora svallvågor brusar fram och tillbaka kring Monte Carlos klippa. Obeskrifligt tjusande är detta ställe, men här råder en feberoro, som gör att stillsamt folk känner sig underligt till mods. Nej, lefve Algier! Der lefver man ännu i ett idylliskt oskuldstillstånd och kan man å ena sidan hängifva sig åt en ostörd njutning af naturen, under det man dess emellan uppfriskar sitt af den europeiska enformigheten blaserade sinne med att betrakta folk och vanor, som äro så mycket som möjligt skilda från vår superraffinerade civilisation. Man kan göra sig ett begrepp om den rörelse här råder af det faktum att i medeltal 2,000 förstaklass-passagerare dagligen trafikera casinots jernvägsstation. Så kallade speltåg anlända och afgå nästan hvarje timme från och till Nizza, Mentona, S:t Remo, Cannes m. fl. ställen. Sedan detta spelhus nu mera är det enda tillåtna, som existerar i Europa, hafva dess

affärer tagit en så kolossal utveckling, att nettoinkomsten, d. v. s. den summa, som årligen går ur de besökandes fickor, uppgår till den lilla nätta summan af 15 millioner francs, hvaraf, sedan de många och stora skatterna och omkostnaderna blifvit afdragna, bolaget, som till allra största delen utgöres af enkefru Blanc, stoppar i sin ficka omkring 5 millioner. Denna fru är således, eller är på god väg att blifva en af nutidens rikaste personer. Hon lär vara en hygglig och välgörande dam, som sjelf har så litet begrepp om penningars värde, att hon till den förste hjälpsökande skulle, efter hvad jag hört, lika lätt gifva bort en million som ett par francs; hon har emellertid alldeles öfverlåtit sina affärer till en god vän, madame Dominique, som lär förvalta dem på ett förståndigt sätt.

Här i Mentona finnas åtskilliga svenskar, hvaribland unge Knut Wachtmeister från Ljungby och min gamle bekante från Algier, generalkonsul Cederlund.

Uti Hôtel du Parc, der jag har min bostad, dukas 2:ne table d'hôte, en för engelsmän och en för vanliga dödliga. Vid den senare, der jag har min plats, är samlingen temligen brokig. En del ungrare, vackert folk för resten, föra ett förskräckligt oväsen, bombardera hvarandra öfver bordet med diverse projektiler, lugga hvarandra i skägget m. m., och här om dagen gick en af dem så långt, att han oförmärkt kröp under bordet och drog en af kameraterne i benen, så att denne hufvudstupa ramlade från stolen. Jag uttömmar emellanåt min förtrytelse mot desse halfbarbarer genom att på svenska

säga dem diverse sanningar, men utan påföljd. En annan liten episod föranledde en afton ett bullersamt upptråde. Vid tågens ankomst från Monte Carlo stå alltid hotell-omnibusarne uppkörda i en lång rad invid stationen. En af de engelske gästerne i vårt hotell, som efter en troligen allt för mustig middag ankom i ett temligen upprymdt tillstånd, företog sig det orådet att kasta omnibuskusken från hans säte, intaga hans plats och i vildaste karrier köra den ganska långa vägen genom staden ner till hotellet, dit han ankom med ett såsom åskan rullande dån och fastkörde hela ekipaget i portgången. Vår mycket hetlefrade värdinna kom i raseri, hvaraf de högljudda yttringarna genljödo i hela hotellet, eftersände polis och lät utan krus vråka den motspänstige Albion-sonen från sina rum. Vårdinnans, engelsmannens och polisens högljudda diskussion utgjorde en intressant aftonunderhållning för de öf-rige gästerne.

Vintern lär i år varit ovanligt vacker här, ehuru i början af december en för denna trakt mindre vanlig köld var rådande under ett par dagar. Den 2 december läser termometern på morgonen hafva visat 5 grader och snö qvarlåg under ett par dygn. Sedan dess har dock ett oafbrutet vårväder varit rådande.

Min vistelse i söderns ljumma luft är emellertid nu slut; i afton styr jag med snälltåget till Paris kosan mot nordén, som ännu torde hafva hvassa vindar i behåll att välkomna mig.

Dagboksanteckningar under en utflykt till Sicilien

år 1866.

Den 29 april.

Aunis. Neapels golf. Delfiner. Campanella och Capri.

Efter att den 12:te i denna månad hafva lemnat Sverige för att resa sommaren till mötes, hade vi* knappast egnat en vecka åt Neapel och dess omgifningar förr än vi kände oss drifna af längtan att komma längre söder ut, att använda vår korta resetid till att se något mera ovanligt. Huru härligt och underbart Neapel än är, så resa ju alla människor dit, alla hafva varit der; det låg någonting frestande uti att besöka en trakt, som vore mindre känd och omtalad af alla resande; det skulle därför nu gälla Sicilien, denna sagornas och de hemliga naturkrafternas underbara ö.

Våra kappsäckar qvarlemnades på Hôtel de Russie och lätt utrustade med hvar sin nattsäck i handen rullade vi ner till Neapels lifliga Molo och rodde om bord på den ståtliga fransyska Messagerie-

---

* Mitt sällskap utgjordes på denna resa af min hustru och mina båda äldsta barn, Hans och Sigrid.

Imperiale-ångaren Aunis, som lyfte ankar klockan 2 e. m. och lätt och behagligt förde oss utåt den lugna, blåa golfen, af hvars förtrollande anblick vi med fulla drag njöto, sedan det efter någon parlamentering lyckats oss att få undanröjda de segelväggar, hvarmed man hermetiskt tillspärrat hvarje möjlighet till utsigt — kanske af försigtighet, för att hindra någon allt för entusiastisk resande att praktiskt tillämpa det utnötta: »Vedi Napoli e poi muori».

Ögonen kunde icke tröttna att flytta sig från den terrassformigt uppstigande, varmt kolorerade staden med sina flata tak, sina i grönt och gult skimrande kupoler till det gamla, mystiska Vesuvius, från hvilket lätta rökmoln uppstego och som inom sina gedigna och kraftiga konturer dock ser så lätt och luftigt ut, tack vare den förunderliga dager, som utbreder en trolslöja öfver denna underbara nejd. Lika litet kunde vi tröttna att betrakta det sköna, underblå Medelhafvet, som vid detta tillfälle lifvades af en skara tumlare eller delfiner, som förnöjde oss med sina evolutioner kring fartyget. Dessa rullade omkring som stora vattenhjul, hvarvid isynnerhet den stora, klufna stjerten spelade en framstående roll då den vältrade sig upp ur vattnet.

Torre del Greco, Castellamare och Sorrento upprullade successivt för oss sina hvita husrader och gröna orangelundar, hvarefter vi mellan Campanellas udde och Tiberii börgklippa på Capri styrde ut i öppna sjön, med kurs på Messina.

En fullkomlig kulissförändring inträder nu plötsligt. Akter öfver fartyget, norr ut, utskjuta midt emot hvarandra, liksom bildande en port, å ena sidan Capri

med sina egendomliga och djerfva klippformationer och på den andra sidan Campanellas udde, mellan hvilka man i fonden ser Vesuvius, som dock allt mer försvinner bakom sin rosenskimrande slöja. Öster ut sträcka sig bergen, dominerade af San Angelo, uti en amfiteatralisk bukt, bildande Salernoviken, vid hvars branta stränder Amalfi, Vietri och Salerno urskildes. Bortom Salerno sänka sig bergen hastigt och horisonten visar sig ett stycke obegränsad, men längre fram i sydost resa sig å nyo höga berg. Det låga mellanrummet är slätten, på hvilken Pestums ruiner ligga; bergen i söder bilda den udde, som utgör början af Policastro-viken. Detta panorama är lika vidsträckt som storartadt.

Vädret hade hittills varit skönt, men solens nedgång bådade ej godt. Från nordvest uppstigande molnväggar tycktes antyda oväder från detta håll, hvilket äfven bestyrktes af månens olycksbådande fysionomi. Vår fransyske kapten kullkastade dock alla mina mistralspådomar och sade, att i den trakt der vi nu inkommo, hade vi ingen annan vind att befara än sirocco, som här är den allena herskande despoten, men att, som månen vore »venteuse», vore nog möjligt att vi komme att undfägnas med en sådan. Med detta besked gingo vi till kojs, noga föresättande oss att vakna klockan 2 på natten, då Stromboli skulle passeras, en enligt beskrifningarna ständigt eldsprutande vulkan-ö. Uti den trefliga salongen konverserades dock först en stund med vårt resesällskap, som endast bestod af 3:ne personer. Den ene var en framstående läkare från Paris, som var stad på resa till Konstantinopel, der han

skulle deltaga uti kolerakonferensen; han var road af att låta höra sin kännedom om svenska förhållanden och hade mycket att förtälja om »Magnys Hyss». De andra båda voro tvenne unga preussiska klädesfabriksagenter, som hvarje år gjorde en resa till Sicilien för att uppgöra handelsaffärer; den ene var från Rhen-Preussen, den andre från polska sidan, båda hyggliga och ej särdeles probenreuter-mässiga; uti sina röda turkiska mössor sågo de dock ingalunda ut såsom preussare.

Den 30 april.

**Sirocco. Stromboli. Messina. Svensk Lazzaroni.
Gatupromenad.**

Klockan 2 på natten voro vi på däck. Kaptenen hade spått sant: en full siroccostorm hade utbrutit. Sedan vi väl hade fått oss en skyddad plats bredvid skorstenen, började vi gnugga våra sömndruckna ögon och stirra utåt hafvet. Hvitskummiga gingo de mörka, långdragna vågorna på det nyss blanka hafvet och midt uti detta upprörda svall stod vulkanen nära inpå oss, liknande en kolossal, 2,000 fot hög höstack, men mörk och dyster, utan att gifva tecken till lif. Sedan vi förgäfvos väntat en halftimme på att få se eldsprutningen, kröpo vi åter in i våra kojor och önskade att något förtretligt måtte hända alla resebeskrifvare, hvilka komma med uppgifter, som narra folk att stiga upp i otid. Förhållandet lär dock vara, enligt hvad vår kapten sade oss, att Stromboli nästan alltid sprutar, d. v. s. hvar femte minut uppkastar glödande lava och stannar med ett åsklikt buller, men att det var vi, som

denna gång hade otur att råka på en stund då vulkanen hvilade sig.

Klockan 7 på morgonen gick jag åter på däck. Till venster sträckte sig på helt nära håll kala, gulaktiga berg — calabriska landet —, andra ännu högre berg af samma färgton syntes midt emot; detta var peloriska bergskedjan på Sicilien. Någon öppning dem emellan syntes icke ännu, men man kunde sluta sig till att den borde finnas utaf de väldiga vågor, som af siroccon framdrefvos emot oss och som ej kunde komma från ett så närbeläget land. Vi gjorde därför icke som Hannibal, hvilken, då han flydde undan romarne och af sin lots Pelorus fördes in i denna bugt, icke seende någon utgång derifrån och troende att denne bedragit honom, kastade honom i sjön. En halftimme derefter låg Messina-sundet öppet för honom äfvensom Pelori oskuld; nu var det dock för sent att godtgöra förhastandet på annat sätt än att gifva udden det oskyldiga offrets namn — deraf cap Peloro.

Hela landskapet var dock inhöljdt i ett tjockt flor, en slags dimma, som alltid åtföljer siroccon och består af fint sandstoft, som från Libyska öknen föres öfver hafvet. Snart öppnade sig sundet och Faro di Messina passerades, den utskjutande udde, hvarifrån Garibaldi öfverförde sina frivillige till fastlandet år 1860. Carybdis lemnades till venster och Scylla till höger utan att vi — uppriktigt sagdt — märkte dessa beryktade storheter, och Aunis kastade slutligen ankar i den rymliga hamnen. Allt hvad vi kunde se af staden och dess läge, var att

den föreföll oss mycket långsträckt och något slutande uppåt en hög bergskedja.

Nu började den i alla italienska hamnar vanliga förbistringsscenen med landstigningen i småbåtar, denna gång förvärrad genom den äfven inuti hamnen rådande sjögången. Trappan stormades ögonblickligen af en svärm svartmuskiga, mindre treffligt utseende roddare, hvilka täflade om att hvar och en i sin båt nedföra de resande; men då man väl kommit ned till båten och af den från trappan bakifrån påträngande massan hindrades att återvända — då började vilkoren att komma fram: taxans fyr- och femdubbla belopp fordrades och skulle utlofvas innan man fick beträda båten. Såsom förvändning togs det svåra vädret. Under allt detta virrvarr vexlades den mest högljudda konsert af oqvädinsord mellan roddarne å ena sidan och fartygets besättning å den andra. Man hörde icke annat än utrop sådana som: »razza de cani!» »razza de maledetti!» »razza de briganti!» — allt med de eftertryckligaste gestikulationer. Slutligen komma vi å stad, prejade men välbehållna, och börja rodden å land, då till vår stora förvåning vi tilltalas af en af våra bruna roddare på ett språk, som kunde nach beliebten anses för svenska eller danska. Karlen var dock infödd sicilianare, men fenomenet förklaras deraf att i Messina, der fartyg af alla nationer vimla, slå sig hamnbusarne ofta på att studera hvar sitt språk, för att så mycket bättre kunna på modersmålet preja de anländande sjömännen. Vår vän hade slagit sig på det skandinaviska språkstu-

diet och hemtade deraf en anledning att begära extra drickspengar.

Våra rum i hôtél Victoria äro inbjudande och utrustade med all komfort. Fortepiano, fullastadt med noter, inbjuder till musicering och hvarje rum har sin tub för betraktandet af sundet med dess seglare och de midt emot liggande calabriskiska bergen och städerna, men som ej kommer oss till mycken nytta, enär siroccostoffet öfverdrager allt, både inom- och utomhus, med en ogenomtränglig slöja. Hvarje föremål i våra rum är öfverhöljdt af ett tjockt damtäck, hvilket dock är mindre underligt hvad våra rum beträffar, ty som vi icke hafva sicilianarnes paniska förskräckelse för siroccon, hvilken verkligen är löjlig, så ha vi våra fönster öppna; men samma förhållande eger rum i de strängast tillslutna rummen. Vår tyske värd visade mig, att uti hans noga tillbommade kontor, som dessutom låg åt den trångt inbyggda gården, voro alla hans böcker m. m. höljda af dam, ehuru allt blifvit väl afdammat för endast en timme sedan. Hvad som dock för oss är värst, är att den förstör möjligheten att göra sig reda för omgifningarnas utseende och framför allt att den skulle hindra oss att se Etna, om vi redan i dag fortsatte resan till Catania. Vi måste därför taga vårt parti och vänta på bättre tider; man lofvar att siroccon ej kan vara länge, då den redan här blåst 2:ne dagar förut, hvarunder vi hade haft alldeles lugnt i Neapel.

För att fördrifva tiden företogo vi oss en vandring genom staden, som dock hvarken såg intressant eller inbjudande ut. Förnämsta gatan är den

hamnen åtföljande kajen, som här kallas Palazzata eller palatsrad. Denna skeppsbro är mycket liflig och man ser att stor handelsrörelse är rådande. Fartygen sågo dock ut här som hemma i Sverige. Egendomligare var att betrakta den stora rörelsen af landtfolk, som inkommo i sina med oxar förspända kärror. Dessa äro alla hvarandra lika och rätt egendomliga; de bestå af en på höga, rödmålade hjul stående fyrkantig, ljusgul låda, på hvars sidor scener ur alla möjliga helgons lif äro målade i granna färger. Ännu mera togo dock oxarne vår uppmärksamhet i anspråk genom sina horn, hvilka hade de kolossalaste proportioner — jag skulle tro, somliga 3 alnar mellan spetsarne. Det synes som om naturen egnade sig till hornproduktion i högre grad ju längre man kommer söder ut. Redan i hela Italien hade vi anmärkt ej endast ofantliga horn på flere slags kreatur, men dessutom i Neapel en besynnerlig mani bland alla herrar att bära på sig konstgjorda horn af korall m. m. såsom prydnader. Ingenstädes hade dock hornvegetationen visat sig så rik som på Sicilien. Hvad denna naturens lek och människornas dermed öfverensstämmande symbolik innebär, lemnar jag åt en djupsinnigare filosof att begrunda.

Sjelfva landtfolket öfverraskade oss här, liksom nästan öfver allt uti Italien, genom frånvaron af all egendomlighet i klädedrägt. Isynnerhet gäller detta fruntimren, som här äro klädda i slankiga klädnigar och prosaiska hucklen och skulle hvad dräkten beträffar lika väl kunna passera för madamer från Karlskrona eller Trosa.

På andra sidan om hotellet sträcker sig stadens dernäst förnämsta gata — Garibaldi — förstrada Fernando. Husen äro alla reguliera och låga samt se nybyggda ut, lätt förklarligt då man ihågkommer att hela staden år 1783 kullstörtades af en exempellös jordbäfning, som på några sekunder krossade 13,000 människor. Farhågan för dessa ofta nog återkommande jordskalf gör, att här, liksom i hela Sicilien, husen byggas låga.

Emellertid hade staden en prosaisk och enformig prägel. Vi sökte förgäfvnes någon park eller trädgård för att finna skydd mot solhettan; slutligen funno vi en liten plantering, som, ehuru den hedrades med namn af *Flora*, dock var högst mager och icke lemnade någon skugga. Den intresserade oss dock genom trädens ovanliga beskaffenhet; dessa voro höga och greniga samt fullsatta med stora, grant röda blommor, liknande stora, dubbla vallmor. Trädet kallas »*Erythraea corallodendron*» eller korallträdet och är lika praktfullt som ovanligt; men då det är mera fullsatt med blommor än med blad, så ger det icke mycken skugga.

Domkyrkan ser gammal och förfallen ut, full af sprickor, hvilket icke är underligt då den är den enda byggnad som stått qvar öfver jordbäfningen. Taket hade dock instörtat.

Skaror af tiggande pojkar förföljde oss öfver allt, och kraftiga ord och åtbörder behöfdes emellanåt för att hålla dem på afstånd.

I Messina hände oss något, som jag, för att göra staden rättvisa, måste anteckna, helst det var den enda händelse af detta slag, jag uti Italien er-

farit och aldrig trodde mig komma att der erfara. En af våra klockor hade kommit i olag och efter åtskilligt sökande funno vi en temligen tarfligt utseende urmakareverkstad, der klockan inlemnades och vi fingo tillsägelse att afhemta den om en stund. Då jag med börsen i hand infann mig för att betala, fick jag på min gamla vanliga fråga: »quanto costa»? det ännu ovanligare svaret: »niente». Jag förstummades af häpnad öfver ett sådant fenomen uti Italien, men ihågkom att jag nu var på Sicilien och började ana, att möjligen något bättre gry kunde finnas i detta folk än uti den snikna och prejande neapolitanaren.

Efter intagen middag infann sig en eftersänd vetturin, med hvilken nu den viktiga rådplägningen om morgondagens resa började. Mannen såg pålitlig och handfast ut, tjock och fet som en bayrare, samt ingaf förtroende vid första påseendet, hvilket väl behöfdes — såsom vi trodde åtminstone — för en landresa uti Sicilien. Han lugnade oss för våra öfvarerhågor med den försäkran, att denna trakt af Sicilien, nemligen mellan Messina och Syracuse, vore »la buona parte della Sicilia» och att befolkningen vore »tutta buona gente». Annat vore förhållandet i Palermo-trakten äfvensom vid vägen som ifrån Catania går till Palermo, hvilken han alldeles afrådde oss att resa. Mot en betalning af 75 francs plus »la buona mano» åtog han sig att på 2 dagar föra oss till Catania med nattqvarter i Taormina. Mindre tröstande var han på kapitlet om ssirocon; då man frågade om hans tanke derom,

ryckte han på axlarna och gjorde grimaser, med förklaring att det vore en »cattivo vento».

Nattens sömn stördes oupphörligt af det besynnerligaste klockoväsen jag någonsin hört. Jag trodde mig hafva hört alla slags klockkonserter i de katolska städer jag besökt, men detta var något alldeles nytt. Alla stadens oräkneliga klockor, från 100 kyrkor, började nemligen i förnyade repriser under hela natten att ringa på en gång — liksom på en gifven signal — med så utmärkt precision att det var omöjligt höra något börjande klockslag. Med ens, utan ringaste förberedelse, utbröt detta förfärliga surrande uti en enda, uthållande ton, och sedan det varat några minuter upphörde det lika tvärt, utan att man kunde höra ett enda på efterkälken blifvet klockslag. Detta obegripliga oväsen förnyades många gånger under den mörka natten och väckte mig hvarje gång med stor förskräckelse.

Den 1 maj.

**Afresa från Messina. Vegetationen. Middag i Ali.
Nespoli. Taormina.**

Morgonen kom och med den bättre väder, ehuru siroccolufden ännu fortfor. Klockan 10 stod vår vagn framför dörren, en bred och duktig kalesch med 3 hästar, hvaruti vi rullade ut ur Messina med en viss häpen känsla, ty en landresa på Sicilien hade alltid förefallit oss omöjlig att våga efter de många förfärliga berättelser vi läst hemma i tidningarna. Småningom försvann dock denna häpenhet och lemnade rum åt en trygghet, som allt mera tillväxte, ju längre vi reste.

Messinas förstäder ville aldrig taga slut och med stor otålighet väntade vi att komma på landet, hvaraf vi ej ännu sett en skymt. Slutligen började detta gifva sig tillkänna genom allt mera sammanhängande orangelundar, ehuru den närmaste trakten bestod af oupphörliga långsträckta byar, endast afbrutna af dessa lundar. Apelsin- och citronträden, som vid Neapel förekomma mera spridda, betäcka här hvarje slät fläck af jordytan, och uppnå stor styrka och utveckling. Citronträden äro ännu fullsatta med sina gula frukter, men apelsinerna på de flesta ställen redan skördade. Alla träd äro dock fullsatta med blommor, som sprida sin doft med vinden.

Vägen följer ständigt hafvet, som i dag rullade sina efter siroccon upprörda vågor med ett åsklikt brus emot den långsträckta stranden; höga och hvitkummiga kommo de nedstörtande, såsom verkliga vattenfall.

Å andra sidan om vägen höja sig berg af 3 till 4000 fots höjd, på hvilkas spetsiga toppar man här och der ser städer ligga uti svindlande höjd liksom örnnästen. Bergen äro ända till spetsen klädda med den yppigaste vegetation af cactéer. Dessa växter af opuntia-släktet utgöra det mest karakteristiska draget i Siciliens vegetation; med sina tjocka saftiga blad sammanväxa de med hvarandra och uppnå en höjd af 4 à 5 alnar; de omgifva, jemte höga aloër, alla vägar och bekläda alla höjder med ett ogenomträngligt snår. Till och med på slätt och till utseendet odelbart land ha de tagit öfverhand såsom ogräs, hvilket sannerligen

icke tyckes vara lätt att utrota. De blomma nu som bäst med gula, ej serdeles vackra blommor.

Egendomligt är det sätt hvarpå cactusen här planteras till stängsel. Sedan en rad af lösa stenar — föreställande en mur — blifvit uppstapplade, afbrytas cactusblad och läggas jemte hvarandra ofvanpå stenarne med en liten sten på hvarje blad för att fasthålla det; intet vidare. Bladen, dessa tjocka, endast af saft bestående blad, slå rot på den torra stenen utan tillhjälp af ett enda jordkorn, växa och frodas der till stor höjd och med stammar så tjocka som ett måttligt fruktträd. Det säger sig sjelf att de äfven växa nedåt och med sina tallriksformade tumstjocka blad omkläda hela muren, som sedan ej blir synlig. Växtens frukt liknar till utseendet stora plommon och är ganska god att äta.

Här och der mellan bergen sågo vi djupa dalar intränga, i hvilkas botten alltid befann sig en förtorkad flodbädd. Kring kanterna deraf frodades buskar af för mig obekanta arter; men här och der lyste de från våra drifhus bekanta nerierna eller lauriers roses med sina röda blommor. Alla exemplar jag såg voro dock lågväxta.

Byar med låga stenhuss genomforos ofta; deras befolkning lefde på gatan eller ock i de från gatan synliga mörka rummen, hvilka alltid stodo öppna. Karlarne voro ej så vackra som på fastlandet, de hade ett mera mulattartadt utseende; fruntimmerna lika fula som i Neapel; dock erkänner jag att jag knapt såg andra än käringar och barn. Jag hoppas att de unga skönhheterna höllo sig inne.

Fastän vi ofta på vägarne mötte bönder till

häst med karabinen tvärs öfver sadeln och pistoler i hölstren, ingaf dock hela landskapet förtroende, så att vi ej det minsta tänkte på någon fara.

Vid middagstiden kommo vi till byn *Ali*, der hästarne skulle rasta och middag intagas. Vårds-
huset var bättre än jag väntat i en bondby på Si-
cilien. Stengolf och hvitrappade väggar, ett par
trästolar och några bräder, lagda på stolar för att
tjenstgöra som sängar, var hvad rummen hade att
bjuda. Någon anstötlig osnygghet märktes dock
icke. Angenämast var likväl att skåda genom fönst-
ren utåt det vida hafvet, som rullade sina berghöga
vågor tätt under fönstren. Den sandiga stranden
var nästan ned till vattnet beväxt med ofantliga
cactus- och aloëhäckar, mellan hvilken egendomliga
växtlighet det var vackert att se böljornas skum
brusa mot stranden. Väntande på vår middagsan-
rättning, gjorde vi en promenad utmed denna och
hade vår förnöjelse af vågornas döfvande brus och
den friska hafsluften. För att njuta deraf måste
man dock gå vattnet så nära som möjligt — ja till
och med bli våt om fötterna, ty så snart man kom-
mer inom de ner mot vattnet sträfvande cactus- och
aloësnårens gebit, ha dessa att bjuda på en helt
annan parfym. De göra också tjenst såsom gårds-
tomter för byn, ty i mellanrummen mellan häckarne
skötas alla till hushållet hörande göromål.

Middagen blef till min förvåning draglig — både
fisk, kött och omelette, men uselt vin. Menniskorna
här ha en stor talang att i grund förstöra de för-
träffliga drufvorna, hvarmed naturen öfverhopat dem.
Undantag finnas naturligtvis, men det vin som bön-

denna bereda åt sig sjelfva är i mitt tycke afskyvärdt.

Vägen fortsätter från Ali utmed höga berg och alltjemt nära hafsstranden. Någon gång utskjuta branta klipphöjder rätt i hafvet och vägen måste då i zigzag slingra sig öfver dem. Stundom ligga stora, från fastlandet lösbrutna klippmassor uti hafvet, bildande små öar, utan annan vegetation än de vanliga cactéerna. På denna del af vägen finnas inga åkrar, hvarje jordfläck upptages af orangeträden, mellan hvilka ett angenämt afbrott göres af ett annat frukträd kalladt *nespoli*. Dessa träd hafva en utmärkt vacker bladmassa och äro nu rikt fullsatta med klasar af en gul frukt liknande plommon. Denna frukt utgjorde vår favoritföda under vårt vistande på Sicilien; den har en angenäm och aromatisk syrlighet. Körsbär finnes äfven ymnigt, men just ej goda; äfvenså börja redan aprikoser att förekomma mogna.

Mot aftonen fingo vi *Taormina* i sigte på en hög bergspets, dit en nyligen anlagd farbar väg slingrar sig i branta svängningar mellan den vackraste mandelskog. Träden voro stora och kraftfulla, med graciösa former; från de nedhängande grenarne plockade vi, sittande i vagnen, mandlar, som, ehuru ännu ej mogna, dock voro ätbara. Med melankoliska blickar sågo vi åt vester, der, efter kuskens utsago, Etna skulle visa sig på nära håll i hela sitt majestät, men der nu endast grå siroccorök syntes, oaktadt de närmast belägna bergen något så när voro klara.

Å båda sidor om vägen märktes lemningar efter

antika byggnader och slutligen rullade eller rättare knagglade vi in i den gamla staden Tauromenium, som ömsom varit grekisk, romersk, saracenisck och italiensk. Husen se ruskiga ut, alla låga och ursprungligen hvita, men nu mera smutsiga och illa medfarna. Så mycket vackrare äro de präktiga apelsinträd, som, här ännu fulla af sina guldgula frukter, stå i spridda grupper mellan de grå husen.

Vår vetturin hade lofvat oss ett drägligt värds-hus här, tvärtemot resebokens utsago, och han höll temligen ord. Albergo di Timeo är namnet på detta visserligen primitiva men hyggliga hotel. Det är ett litet fyrkantigt hus, hvars öfre våning utgöres af ett enda rum med 4 sängar, hvilket vi togo i besittning. Från detta rum leder en liten trappa upp på taket, hvarifrån vi öfverse hela den lilla staden med sina gråa hus och gröna orangelundar. Nästan lodrätt under oss ha vi det omätliga hafvet, der ett till ankar liggande fartyg från denna höjd ser ut som den minsta båt; öfver oss se vi skyhöga klippor med ruiner och en stad, som ser ut att hänga i luften. *La Mola* är namnet på detta näste, som ligger på en sylformad klippspets, till utseendet alldeles obestiglig. — Men alltjemt intet Etna! Gubben Timeo tröstar oss med att mycket noga utvisa den punkt af den gråa himmelen, der dess spets skall ligga, men i stället för att trösta, endast retar oss detta ännu mera.

Som det ännu var för tidigt att lägga sig, vandrade vi af till den berömda amfiteatern. Under vägen visade man oss bland de ruskiga husen ett och annat, som hade tydliga lemningar af saracenisck

arkitektur uti hästskobågar och vridna kolonner. Då vi passerade den trånga gatan utströmmade folket från sina hus och alla mötande stannade för att beskåda oss såsom underliga djur, men ingen tiggare, ingen besvärande ciceron eller dylikt, utan vi fingo i all sköns ro sköta oss sjelfva, hvilket var något för oss ovanligt.

En temligen brant gångstig leder upp till amfiteatern, som är en af de vackraste ruiner jag sett uti Italien, men vi kunde nu ej njuta af dess förnämsta prakt, nemligen utsigten, hvarföre jag uppskjuter till morgondagen att tala om den. Vi gjorde emellertid en vandring mellan de onekligen ståtliga ruinerna och afhörde pligtskyldigast vår ciceron — en af staten anställd väktare öfver ruinerna — en man med verklig antiqvarisk lärdom och utseende af en skolpedant, som höll utförliga och lärda föreläsningar för oss öfver alla föremål vi mötte. Det hände likväl alltför ofta att vi afbröto honom midt i hans lärda dissertationer, för att fråga, om han trodde siroceon skulle sluta i morgon; om vi skulle få se Etna i morgon m. m., frågor, som han tydligen ansåg mycket underordnade och så knapphändigt som möjligt besvarade för att återtaga tråden af sin kära antiqvariska föreläsning. Vi frapperades af hans märkvärdiga likhet i utseende och tal med en gammal svensk bekant, greve S. (författaren till Fribrytaren m. m.). Hemkomna, bådo vi vår värd att väcka oss tidigt, om man kunde se Etna på morgonen.

Den 2 Maj.

Etna. Panorama från Taorminas amfiteater. Giardini.
Aci Reale. Cyklopernas klippor. Catania.
Krigsbuller.

»Si vede l'Etna» voro de ord, som jemte en knackning på dörren väckte oss, medan det ännu var mörkt. Vi kommo snart i rörelse, luckorna öppnades och det kolossala berget låg midt framför oss, mörkt och dystert, med en hufva af snö. Isynnerhet åt norra sidan sträckte sig snöfälten temligen långt ner.

Innan vi förnyade vårt besök vid amfiteatern, satte jag mig ned en stund på vårt tak, för att göra närmare bekantskap med Etnas former och utseende. Oaktadt dess ofantliga höjd, hvilken är ungefär lika med den synliga höjden af Mont-Blanc (som ej ligger mer än cirka 11,000 fot öfver Chamounix) ser det dock på långt när ej så högt ut som detta, ej ens som de mindre jettarne af Schweizeralperne såsom Jungfrau m. fl. Orsaken dertill är, att det ej, liksom schweitzerbergen, reser sig nästan lodrätt öfver slätten, utan långsamt och likformigt från alla håll höjer sig i en jemn sluttning och nära nog bildar en jemnt uppstigande högslätt. Man kan föreställa sig dess storlek, då man tänker, att det fullkomligt enstaka stående bergets dimensioner hafva ett omfång af 15 svenska mil vid dess fot, och att spetsen, som nedifrån ser ut som om endast några få människor skulle hafva plats derpå, innehåller en krater, en öppen bottenlös brunn, af 3 svenska fjerdingsvägs omfång. Från denna spets syntes nu

en hvit rökpelare uppstiga, först rätt upp i luften till en ansenlig höjd, men sedermera fördes den, fattad af vinden, nedåt bergets norra sida och vältrade sig der fram i tjocka moln.

Nu bar det af till amfiteatern; den branta gångstigen bestogs med lätt sinne under förväntan på hvad vi skulle få se. Snart uppnådde vi custodens lilla boning, belägen mellan höga aloër och cactéer, men funno till vår obeskrifliga förtjusning, att den lärde mannen var ute på en morgonvandring och att vi således finge frihet att alldeles för oss sjelfva njuta af det härliga skådespelet. Vi skyndade oss också genast att klättra mellan de med präktiga acanthusblommor beväxta ruinerna, ända till dess vi uppnådde den öfversta våningen, der ett skådespel erbjöd sig för våra ögon, sådant man ej får se många gånger i sitt lif, men som också alltid kvarstår med outplånliga drag. Att beskrifva det, duger dock icke, hvarken med ord eller pensel. Jag har sett flera taflor öfver denna utsigt, men de ha ej kunnat gifva den aflägsnaste föreställning om dess storhet och prakt. En liten topografisk målning vill jag dock försöka, icke för att beskrifva utsigtens karakter och storartade majestät, men för att ytterligare i mitt eget minne fästa några af dess mest framstående drag:

Rätt åt söder sträcker sig det oändliga hafvet — det Joniska hafvet — hvari man tycker sig från denna branta höjd nästan kunna hoppa ned. Fjerran vesterut, från Syracusas spetsiga udde synes landet långsamt höja sig på en sträcka af flera mil till dess Etna står der färdigbildadt med sitt snöiga och

af en svajande rökpanasch prydda hufvud. Längs dess fot skimra hvita byar och städer, grönska fruktbara slätter och vinberg, mellan hvilka man här och der ser breda svarta strömmar, der de sednare eruptionerna framvältrat sin lava. Under oss, på en klippa, ligger Taormina, öfver oss örnästet *la Mola'* på en till molnen sig höjande bergspets. Norrut, en hög pittoresk bergskedja, som, sträckande sig åt nordost, tyckes nästan lodrätt falla ner i hafvet, hvars klippiga strand med sina hvita bränningar man med ögonen kan följa flera mil, ända till Messinas sund, der en ny bergskedja — den calabriskä — möter med Reggio vid sin fot och sträcker sig långt österut till Cap Spartivento, Italiens sydligaste udde.

Denna storartade tafla, deruti intet fattas för att vara fullkomligt skön, får en ytterligare lyftning derigenom, att hvilken del af densamma man vill betrakta, isynnerhet åt Etnas sida, presenterar den sig infattad uti en ram af de mest pittoreska ruiner, hvalfbågar och kolonner, lifvade af minnen från generationer, förgångna sedan tusentals år.

Med svårighet lösryckande oss från detta storartade skådespel, stego vi åter ner till Taormina, der vid ett gathörn vår vetturin väntade med den förspända vagnen. Arbetare, som just nu höllo på att upprifva den gamla gatan för att planera och stensätta den, hade på morgonen hittat en stor marmortafel med en lång grekisk inskription. Som jag saknade tid att ordentligt dechiffrera den, hvilket ej hade varit svårt, ty stilen var mycket läslig, hann jag endast läsa så mycket deraf, att jag kunde finna det stenen tillhört ett Apollotempel, ty inskriptionen

rörde sig uteslutande om Apollo och hans familjeförhållanden.

Lika långsam vår uppresa varit, lika hastigt rullade vi ner utför och kommo snart till den lilla byn *Giardini*, som ligger vid foten af Taormina och förr, innan vägen ditupp anlades för ett par år sedan, var nattqvarter för de resande, som ville besöka det sednare stället.

Vår väg förde oss i dag genom ett landskap, som skiljde sig från det, vi under gårdagen passerat, derigenom att det var mera bördigt och slätt och att bergen höllo sig på större afstånd. Etnas svarta koloss hade vi alltjemt framför oss och till höger en hög bergskedja, men vägen gick öfver bördiga fält, der landtmännen redan voro sysselsatta dels att afmeja, dels att inberga sin säd. Detta lär äfven här i orten vara ovanligt tidigt, emedan säden, som eljest ej mognar förr än längre fram i Maj, i år hade genom en ovanlig torra brådmognat. Man berättade att intet regn hade fallit på två år — förunderligt således att något kunde växa. Hettan var stark och vi måste skydda våra hufvud genom att lägga näsdukarne inuti hattarne. Strax innan vi kommo till *Mascali*, foro vi öfver ett par temligen strida bäckar, kommande från Etna och matade af dess smältande snö; de kallades också »Fiume freddo.» Uti *Mascali* försökte jag att dricka af flera vattenkällor, men vattnet befans alldeles varmt.

Vi hade nu kommit i jernbredd med Etna och kunde se verkningarne af sista årets eruption; denna hade ej egt rum från bergets topp, utan från dess slutning åt *Mascali*, men något nordligare. Det var

eget att se huru den rika trakten vid bergets fot, full af orange- och vinplanteringar och öfversållad af landthus, tvärt genomskares af en svart öken, som tycktes vara $\frac{1}{4}$ mil bred; ej ett tecken till lif visade sig — eget att tänka, att blott för 8 månader sedan hade denna öken varit lika fruktbar och lika tätt befolkad som nejden rundtomkring. Århundraden komma kanske nu att åtgå innan ny växtlighet der uppspirar; dock är förhållandet mycket olika efter olika eruptioner. Somliga eruptioner lemna en lava, som är lös och mild och hvarpå, efter några få år cactusplantan slår rot och småningom bereder den till nya vinskördar, som efter en jämförelsevis kort tid kunna erhållas. Andra eruptioner deremot lemna en lava, som i evärdeliga tider blir stenhård och ofruktbar, såsom större delen af den lavaström, som betäcker nejden mellan Nicolosi och Catania.

Snart passerade vi staden *Giarre* och ankommo till *Aci Reale*, vår middagsrast. I Locanda della Rosa, ett ruskigt ställe som ej gör skäl för sitt namn, fingo vi en högst dålig middag, hvilken vi förgäfves sökte upphjelpa genom att besöka ett konditori, der dock endast oätliga saker funnos.

Stadens torg hvimlade af folk utanför rådhuset, hvars trappa var fullsatt af trasigt landtfolk, alla unga karlar, men med ett vildt och obehagligt utseende. Vi fingo veta, att det var konskriptionen som pågick, en innovation, som är en ibland de förhatligaste den nya regimen utfört i Sicilien. Under Bourbonernas tid uttogos aldrig soldater från Sicilien, ty regeringen ansåg sig ej kunna lita på dem,

utan landet hölls i tygeln med fremmande, mest schweitziska legotrupper. Nu tillämpades den nya lagen om soldatutskrifningen för första gången på allvar och här var det också första gången, som vi började höra talas om att krig verkligen var i fråga, hvarpå vi hittills icke trott.

Aci Reale ligger ej vid hafvet, såsom vi trodde, emedan vi sågo detta vid slutet af hvarje gata, men på en brant bergskam med nästan lodrätt sluttande sidor. Nära Aci Reale ligger en by — hvars namn jag nu ej mins — som sistlidne vinter nästan fullständigt uppslukades af jorden under en jordbäfning, hvaraf äfven Aci Reale och alla städer vid stranden ledo mer eller mindre.

Ju närmare vi kommo Catania, ju mera började lavaflodernas förstörande verkan att blifva synlig. Hela trakter sågo ut som ett kolsvart haf, som skulle hafva stelnat midt uti en storm. Vid hafsstranden kunde man se att kampen mellan vattnet och den glödheta lavan varit häftig, ty der hade den hopat sig i massor och antagit de bizarraste former.

Man kan föreställa sig hvilket oväsen som skall uppstå, då en tusentals alnar bred, glödheta lavaström vältrar sig ned i hafvet. Produkter af en sådan kamp äro sannolikt de kolsvarta, spetsiga klippor, som här stå ett stycke från stranden ute i hafvet och som kallas cyklopernas klippor. Polyphem skulle nemligen hafva slungat dem efter Ulysses, då denne hånade honom för hans enögdhet. Så till vida är nog sagan sann, att de blifvit slungade af en jette, men jetten har nog varit Etna i stället för Polyphem.

Genom en i högsta grad hemskt ödslig lava-öken ankommer man till Catania, som i början förefaller så svart, att man har svårt att veta hvar lavablocken sluta och husen börja. Småningom kommer man dock in på redigare, till och med vackra gator, der lavan, hvaraf alla hus äro byggda, åtminstone är gömd under rappning och målning.

Vi inqvarterade oss på Albergo della Corona, der värdfolket sjelfva i hast utrymde sina rum åt oss, dock qvarlemnande en mängd saker, hvaraf vi kunde sluta, att frun i huset måtte egna en synnerlig uppmärksamhet åt sin toilett.

Vid middagsbordet återfunno vi våra preussiske reskamrater, som nyss före oss anländt med diligensen. De hade färdats på ett högtidligare sätt än vi, ty de hade haft en eskort af ridande carabinierer, som det sades därför att diligensen medförde penningar. Under middagen politiserades väldigt. Kriget ansågs nu oundvikligt och italienska regeringen hade utgifvit 250 millioner i pappersmynt, något som de goda italienarne ännu aldrig sett, men hvarmed de nu till sin förtviffan måste göra bekantskap.

Efter middagen företogo vi en upptäcktsresa kring staden. Katedralen är ståtlig och ligger vid ett torg, midt på hvilket står en elefant af brons och hvilket korsas af ej mindre än fyra gator. I slutet af den ena gatan ser man hafvet genom en hög port och i fonden af en annan reser sig Etna i hela sin dystra storhet. Gatan kallas också »Via Etnea». Midt på torget är en upphöjd plåtå, hvilken synes vara en mötesplats för Catantias prome-

nerande befolkning. Här gick i afton särdeles lifligt till. Den ena musikkorpsen efter den andra tågade omkring torget åtföljda af hurrande folkhopar, som stannade, än framför ett, än framför ett annat hus, der det musicerades, hölls tal och åter hurrades. Då jag frågade om betydelsen af detta väsen, svarades mig: »e per la guerra». Förhållandet var att trupper skulle under morgondagen aftåga till krigsteatern och ovationerna gälde dem och deras befälhafvare. På alla husväggar lästes kungörelser att, af dertill sammanskjutna medel, belöningar komme att utdelas åt dem, som under kriget synnerligen utmärkte sig; så lofvades 2000 francs åt den som eröfrade den första österrikiska fanan m. m.

På några hus anmärkte vi de vackraste slingerväxter med röda blommor, hvilkas prakt är omöjlig att beskrifva. Skada att jag bortglömt deras namn; jag mins endast, att en engelsman berättade mig att man i England försökt odla dem i växthus, men utan framgång.

Den 3 maj.

Färd uppåt Etna. Nicolosi. Monte Rosso.

Hvem kan se Etna utan att tänka på möjligheten att komma upp på dess spets och se de under som der erbjudas! Men tanken är ett och verkställigheten är ett annat. Svårigheterna lära dock vara mindre än vid bestigandet af något annat berg af denna stora höjd, ty man kan rida nästan ända upp; det är dock sant, att det sista stycket, som är det viktigaste, nemligen sjelfva kraterkäglan, måste bestigas till fots, och detta lär likna mera ett klättrande uppför en stege än en vanlig bergsbestig-

ning. Som mitt ben ännu är något svagt efter en nyss öfverstånden knäåkomma och vi dessutom ej i klädesväg äro utrustade att trotsa den starka källden på snöfälten deruppe, måste vi till vår saknad afstå från denna färd och nöja oss med en mindre del deraf. Det blef sedermera en tröst för oss, att af andra resande höra, att företaget icke skulle hafva lyckats oss, om vi äfven försökt det.

Vi togo på morgonen en vagn för att begifva oss till *Nicolosi*, det sista bebodda stället på Etnas sluttning och beläget vid gränsen till öknen. Vägen går under tre timmar oupphörligt brant uppför, någon gång genom oliv- och orangelundar, men alltemellanåt öfver ödsliga svarta lavafält, på hvilka endast jettelika cactusväxter stå, liknande spöken. Nedåt har man en vacker utsigt öfver Catania. Ju längre man stiger, ju glesare blir vegetationen och slutligen synes intet annat än lava och svart aska, beväxt med cactus och en slags genista, som blommade rikt med gula blommor, hvilka spridde en stark och högst angenäm lukt. Midt i denna svarta ödsliga nejd kommer man in i *Nicolosi* utan att märka det, ty dess hus äro alldeles svarta liksom den omgifvande nejden.

Uti byns lilla värdshus samspråkade vi med åtskilliga Etna-guider. Ett par af dem voro samma morgon nedkomna från berget efter ett misslyckadt försök att bestiga dess spets. Röken hade nemligen varit så stark och till följd af vindens riktning så rullat utför bergets sidor, att det hade varit omöjligt att framtränga vidare utan att qväfvas.

Åsnor bestäldes nu för att bestiga Monte Rosso; fyra sådana anlände, en för oss hvar, och hvarje åsna åtföljd af en förare. Jag protesterade högeligen mot denna skara af följeslagare, troende att det var en vanlig utväg att utpressa penningar, men vår guide, en gammal Etnaförare, försäkrade, att de alla voro behöfliga och jag fann sedan att han hade rätt.

Det bar nu af på våra bråkande och skriande djur, som uppstämde en konsert i alla tonarter, genom Nicolosis svarta gator, der fruntimren (liksom i Catania) gå inhöljda från hufvud till fot uti svarta sidenkåpor, hvilket ger dem ett spöklikt utseende. Utanföör byn började det genast att bära brant uppåt och snart sågo vi Monte Rosso framför oss. Detta är ej annat än en utväxt på Etnas sluttning, en sidovulkan som bildat sig under 1680 års eruption. Under hvarje eruption af Etna bildar sig nemligen på dess sluttningar en sådan vulkanunge, emedan eruptionen sällan sker genom sjelfva hufvudkratern. Bergets sidor lära beklädas med öfver 300 dylika smärre vulkaner. Denna kallas Monte Rosso af färgen på den lava, hvaraf den består, som är rödaktig. Snart började sluttningen blifva så brant, att det var med möda och endast med förarnes tillhjälp som åsnorna kunde stå på benen; de nedsjönko djupt i den lösa askan och stundom kändes det ej rätt behagligt att rida uppåt denna branta höjd, med ett nästan lodrätt bråddjup på ömse sidor om den smala och branta kant, på hvilken åsnorna sträfvade upp. På ena sidan hade vi nemligen dalen under oss, på den andra den nästan lika djupa kratern. Uppkomna på

bergets spets stego vi af och satte oss i skydd för vinden under ett der upprest stenblock; jag säger med flit satte oss, ty vi vågade knappast stå på våra fötter, enär utrymmet var så knapt, att man med möda kunde vända sig mellan de å båda sidor hotande bråddjupen. Framför oss låg hafvet och under oss på ett djup af 3500 fot låg Catania och dess vidsträckta slätt. Man kunde härifrån följa den svarta lavaström, som från denna krater för 200 år sedan nedströmmade och förvandlade Catanias bördiga omgifning till en öken samt, utgjutande sig i hafvet, för alla tider igenfyllde dess ypperliga hamn sedan den begravt en stor del af sjelfva staden. Denna lavaström är minst 3 svenska mil lång, hvarunder den ingalunda haft att rinna utför en jemn sluttning, ty en mängd dalar och höjder ligga i dess väg, hvilka den måst passera.

Då man vänder sig åt andra hållet, har man Etnaöknen framför sig, en utsigt, som i gräslig, men imponerande dysterhet förvisso ej har sin make i Europa. Denna kolsvarta, afgrundslika nejd krönes af jettens hvita hufvud, från hvilket nu en tjock svart rök i mäktiga hvirflar bolmade fram. Våra förare utvisade härifrån noga den väg man skulle följa för att nå toppen och vi kunde med kikaren följa alla dess böjningar och äfven se de båda af lavablock uppförda skyddsskjulen, hvaraf det sista kallas Casa Inglese och ligger vid foten af sjelfva kratern midt på ett stort snöfält. Denna väg, som härifrån ej ser så särdeles lång ut, är dock rätt dryg, ty för att från Nicolosi uppnå Casa Inglese behöfves 8 timmars ridt.

Sedan vi en stund betraktat jetten, som i dag bolmade ut större och tjockare rökmoln än vanligt, återvände vi till det lilla värdshuset i Nicolosi, der vi undfagnades med en efter omständigheterna ståtlig frukost, hvarefter det i fullt galopp bar af till Catania. Man skall resa uti Italien för att lära känna hvad det är att åka fort. Då kusken kommer i en utförsbacke, om än aldrig så lång och brant, sätter han genast hästarne i fullt galopp och låter dem springa allt hvad de förmå, hvarunder den vid sådan öfverdådighet ovande åkande tror att både vagnen och han sjelf skola falla i många bitar.

Den 4 maj.

Catantias slätt. Bomullsodling. Sjöresa från Catania. Bergsaglieri. Röfvarehistorier. Messina.

På vestrå sidan om Catania sträcker sig en stor och fruktbar slätt, kallad Piano di Catania, vattnad af floden Simetes — de gamles Kymettos. Större delen af denna slätt, isynnerhet midten deraf, är ouppodlad, emedan den der rådande malarian ej tillåter menniskor att der hafva sin bostad. De närmare bergen belägna delarne äro deremot i kultur och bearbetas af folk, som nedkommer från sina bostäder i bergstrakten och hvarje afton efter slutadt arbete dit återvända. Den odling, som här med största fördel bedrifves, är bomullskulturen och för att se denna på nära håll gjorde vi en utflykt till denna slätt. Snart sågo vi ett stycke från vägen en stor arbetsstyrka, sysselsatt med att plantera bomull. En slags rättare med ett pittoreskt röfvarehöfdingslikt utseende förklarade med mycken bered-

villighet för oss proceduren härvid. På den såsom en vanlig träda beredda jorden, som här bestod af styf och kokig lera, upptogos små fördjupningar med en alns mellanrum; uti dessa nedhackades en nypa af de förut till groning bragta bomullsfröen, hvarefter fördjupningarne fylldes med vatten. Någon sednare vattning lär icke behöfvas under hela sommaren om torkan blir aldrig så sträng. Bomullsfröet har storleken af en stor ärt, men formen af en päronkärna. Då dessa stora bomullsfält fram i juli stå i blomma, lära de förete en praktfull anblick. På ett annat fält ett stycke derifrån befunnos bomullsplantorna uppkomna i små buskar, liknande bruna bönor, då de först komma upp ur jorden. Sockerröret läser äfven odlas på denna slätt, men vi lyckades ej få se något sådant.

Under återvägen till Catania visar sig Etna mera imponerande än från något annat håll. Det reser sig här alldeles fristående från slätten, under det att de norr och österut sig sträckande bergen undanskymmas af dess egen kolossala massa, der det, en skyhög svart och hotande pyramid, bjärt skär af emot den blå himmelen.

Hemkommen roade jag mig med att från vår balkong afteckna bergets form och isynnerhet formen på den stundeligen nya skepnader antagande rökmassan: stundom reste sig denna såsom en smal pelare rätt upp i luften och utbredde sig vid en så anseelig höjd, att den tycktes minst svara emot halfva bergets, till en krona, liknande en pinies, stundom bolmade tjocka rökmassor upp ur kratern och fördes af vinden längs bergets sidor och sedan utåt

rymden, der de hade fullkomligt utseende af vanliga moln.

Klockan 2 middagstiden gingo vi i sällskap med våra tyskar ombord på ett af Florios ångfartyg, som skulle afgå till Messina. Däck, hjulhus och vanter voro fulla af bersaglieri, hvilka skulle upp till kriget i Lombardiet för att mäta sig med österrikarne. Deras musikkorps hade tagit plats på akterdäcket och trakterade oss med musik hela vägen. Manskapet såg solbrändt, raskt och hurtigt ut och hade onekligen ett mera krigiskt utseende än alla andra italienska trupper jag hittills sett. Bersaglieri äro också en elitkorps, svarande mot fransmännens zuaver, som användes vid alla tillfällen, då raskhet och uthållighet behövas. Bataljonens befäl bestod af hyggligt och bildadt folk, isynnerhet var detta fallet med chefen, en ung man med hela bröstet fullt af ordnar, förvärfvade i Krim- och Solferinofälttågen. Han var synnerligen glad och upprymd att nu blifva befriad från sin hittillsvarande tjänstgöring och få komma med i öppet och ärligt krig; hans bataljon hade nemligen under ej mindre än 3 år i rad varit beordrad att jaga banditer på Calabriens södra udde, hvarifrån de i dag med denna ångbåt anländt till Catania. Med hufvudquarter i *Squillace* och *Cotrone*, hade de under dessa 3 år stridt med banditerna på en sträcka af några få kvadratmil och derunder förlorat omkring 300 man, så att bataljonen nu var reducerad från 700 till de 400 vi hade ombord. Han beskref deras tjänstgöring såsom i hög grad ansträngande och krigssättet barbariskt — bestående uti försåt och öfverrumplingar. Oupphörligt hade

folk förlorats genom lömska skott från buskar och snår, utan att gerningsmännen kunde upptäckas. Han sade sig alldeles misströsta om banditväsendets utrotande i denna trakt; det kan nedqvävas för tillfället, men är alltför mycket rotadt i folklynnets för att ej åter uppblomma vid första tillfälle. Då bataljonen för några dagar sedan fick ordres att lemna distriktet, hade chefen ännu icke, oaktadt många ansträngningar, lyckats få fatt uti 7 eller 8 speciellt af honom kända banditer. Han tillgrep då en egendomlig utväg: arresterade ett hundratal af de förnämsta bönderna i trakten, satte dem i mörkt fängelse med förklaring, att de der skulle qvarsitta till dess banditerne blifvit tagne, hvilket nu äfven lyckades inom få dagar, med undantag af en, som icke kunde ertappas; slutligen anmälde sig en af fångarne att visa vägen till hans gömställe. Majoren sjelf med några soldater begaf sig till en stuga i en aflägsen bergstrakt, der endast ett gammalt fruntimmer fans spinnande midt på golfvet. Vägvisaren bad honom leda undan gumman, då under hennes stol en lucka befans i golfvet; denna öppnades och tvenne skott smälde genast derifrån. Då befälhafvaren ej ansåg nödigt att våga något af sitt folks lif på att skicka dem ned i hålan, anskaffades en säck full af svafvel, påtändes och nedkastades, hvar efter det ej dröjde många minuter förr än gynnaren måste ropa på hjälp. Sedan han upplemnat sina vapen, han blef befriad från sitt rökiga fängelse — dock endast för att skjutas några timmar efteråt.

Beklagligt lärer godsegarnes tillstånd vara i dessa trakter. Ständigt äro de utsatta för lömska anfall;

än blifva de sjelfva, än deras barn bortröfvade och lösepenning till stort belopp måste erläggas. Någon gång fordra banditerne en uppgifven större summa utan föregående enlevering och då den ej erlägges, dödas godsegarens kreatur, ofta till hundradetal på en gång. Eget är att både utom och inom Italien höra omtalas alla dessa röfvarehistorier och dock kunna i fullkomlig trygghet resa i landet. Härvid måste tvenne omständigheter tagas i betraktande: Först och främst att man ingalunda kan resa säkert hvar man vill, ty gränsskillnaden mellan de säkra och de af röfvare infesterade trakterna är temligen bestämd. En känd sak lärer vara att i alla de trakter, der jorden är styckad och i bönders besittning, är säkerheten temligen stor, då deremot öfverallt der jorden är i större godsegares händer och således äfven mindre befolkad finnas röfvarehorder i öfverflöd. Hvad Sicilien beträffar, står östra delen af landet uti den förra kategorien, men vestra och norra uti den sednare. Uti södra Italien är det sydligaste Calabrien — Reggio och trakten deromkring — ganska säkert, då man deremot 3 à 4 mil norr om Reggio inkommer i ett land, som är sjelfva tillhållet för det värsta banditväsen. Vidare säges allmänt att utländska resande hafva ganska litet att frukta af banditerne emot hvad förhållandet är med infödda, i granskapet boende och kända personer. Det är visst sant att en och annan enlevering af utländska resande egt rum på sednare tider, men det har inträffat ytterst sällan och göres då ett ofantligt väsen deraf. Inländska köpmän och possessionater äro deremot ständigt utsatta för dylika våldsgerningar

och våga sig ofta icke utan beväpning eller eskort på vägar, der utländningen reser i all trygghet utan att oroas. Orsaken härtill har jag svårt att förstå, men förhållandet lär verkligen vara sådant, efter hvad flera pålitliga personer sammanstämmande för mig uppgifvit.

Vårt fartyg ångade tätt utmed Siciliens östra kust, som för oss upprullade sitt storartade panorama. Etna ser betydligt högre ut från sjön än från land och tilltager i imponerande storhet ju mera man aflägsnar sig, hvilket är lätt förklarligt, emedan man från ett större afstånd ej märker den långsträckta sluttningen, utan berget synes för ögat resa sig omedelbart ur hafvet. Våra sedan bortresan bekanta ställen defilerade nu förbi: Aci Reale på sin branta klippa, betydligt vackrare på afstånd än på stället, Taormina på sin bergsspets och det skyhöga la Mola; allt kunde nästan på en gång öfverskådas. Det var redan mörkt, då vi kommo till Reggio, der ett par timmars uppehåll gjordes, hvarunder ett fasligt oväsen med ut- och inlastning af soldater uppstod.

Under öfverfarten härifrån och till Messina njöto vi af ett bland de vackraste och egendomligaste skådespel, hvarpå Medelhafvet har att bjuda, nemligen den fosforescerande glansen af dess vatten. Under den kolsvarta natten visar sig detta synnerligen briljant. Fartygets kölvatten visade sig som en bred ljusflod, uti hvilken milliontals gnistor sprakade om hvarandra. Ehuru hela vattenmassan lyste af ett fosforsken, framkommo dock emellanåt ännu starkare ljusfloder, liksom om något hvitglödande

ämne i flytande tillstånd hade blifvit uthäldt på vattnets yta. Jag har ej hört någon tillfredsställande förklaring af fenomenet; det har en alltför mycket i ögonen fallande likhet med fosfors förhållande vid friktion för att man icke skulle tro att det härrör från detta ämne, som sannolikt förekommer uti vattnets infusionsdjur.

Efter en något mindre bråkig landstigningsoperation än vanligt i Messina, begåfvo vi oss denna gång till Hôtel Trinacria, emedan vi blifvit brouillerade med vårt förra hotell, som lät oss öfver höfvan betala den komfort hvarpå det bjudit oss.

Den 5 maj.

Båtfärd öfver Messinasundet. Reggio. Aspromonte.

Ångbåten till Palermo skulle ej afgå förr än i morgon och Calabriens kust låg der så inbjudande midt emot våra fönster. Skulle vi icke göra ett besök der? Sagdt och gjordt: en segelbåt beställdes och sedan vi kryssat oss ur hamnen, bar det af med en frisk sidobris, som fyllde vårt latinska segel.

Högst bland bergen på den calabriska kusten reser sig *Aspromonte* med sin kala rundade hjessa. Det är omöjligt att betrakta detta berg utan att intagas af en melankolisk känsla, ty det står der såsom en minnesvård öfver förvillelsen hos en af de ädlaste karakterer den nyare historien har att uppvisa.* Jag vet ingen bättre lefvande definition på

* Detta skrefs år 1866 och således innan Garibaldi's politiska galenskap var så notorisk som nu är förhållandet. Det var som bekant på Aspromonte som Garibaldi sårades i strid

det tragiska än katastrofen på Aspromonte; den åskådliggör bättre än någon af Sofokles' tragedier idéns strid med och krossande af den jernhårda verkligheten.

Det första som efter landstigningen på Calabriens strand frapperar ögat är den härliga utsigten öfver Sicilien. Det är en utsigt som — för att begagna ett Geijerskt uttryck — ser ut som en tafla. Ytterst till venster reser sig Etna med sin höga rökpelare, derefter upprullar den sicilianska kusten ett vidsträckt panorama af djerfva bergsformationer, till dess att längst till höger, mellan cap Peloro och Scilla, öppna hafvet utbreder sig med de Lipariska öarne aftecknande sig såsom lätta molnbilder vid horisonten. Begifver man sig något längre uppåt land, får man se denna tafla infattad i en ram af den yppigaste sydländska vegetation. Öfverallt mellan husen ser man här dadelpalmer af stor höjd och styrka svaja sina kronor för vinden och växtligheten tyckes till och med hafva en sydligare prägel än på Sicilien.

Sjelfva staden företer intet anmärkningsvärdt. Den utgöres egentligen af en enda lång hufvudgata med låga envåningshus, ty äfven den har blifvit i grund förstörd af jordbäfningar. Denna gata, som liksom hufvudgatan i alla södra Italiens städer, heter Strada Garibaldi, skäres af små gränder, som brant föra upp från hafvet till den höjd, hvarpå stadens citadell är beläget. Vi sträfvade uppåt de omgif-

emot det unga italienska konungarikets trupper under hans försök att tåga till Rom för att eröfra denna stad åt ofvannämnda konungarike.

vande höjderna för att se den härifrån friare utsigten öfver sundet. Utanför citadellet var stor samling af landtfolk, som inkommit för att taga afsked af sina söner och anförvandter, hvilka dagen derpå skulle med vår ångbåt afgå till Palermo och der exerceras några dagar för att sedermera skickas till kriget. Med nöje sågo vi här landtfolkets rätt pittoreska drägter. Karlarne — fruntimmer sågo vi icke — hade den bruna lazzaronimössan, hvita skjortärmar samt väst och byxor af ljusblått kläde eller bomullssammet. De vida benkläderna voro vid ena sidan uppskurna nära till höften och visade hvita underkläder. Karlarne sjelfva voro mycket bruna och hade ett i hög grad dystert utseende.

För att göra bekantskap med vegetationen härstädes gingo vi in uti en trädgård, hörande till en för öfrigt temligen anspråklös villa. Praktfullare växtlighet har jag aldrig sett: orangeträd funnos här af omkring 60 olika arter, alla fullastade med till utseende och smak varierande frukter; mellan dem reste sig höga och smärta palmer redan försedda med klasar af dadlar, och här och der lyste högväxta korallträd med sina praktfulla blommor. »Ficus elastica» växte uti höga träd och klädde äfven som slingerväxt husets väggar. En ung man, brorson till ställets egare, följde oss med mycken artighet och trugade på oss ett ofantligt förråd af frukter. Här växte äfven nespoli af utsöktare smak och arom än vi annorstädes känt. Den unge mannen tycktes emellertid icke mycket förstå vår beundran för denna växtrikets prakt, men var så mycket mera angelägen att låta oss beundra åtskilliga

foglar, fasaner m. m., som han hade instängda i burar.

Som på resor aptiten alltid tager ut sin rätt, aflade vi äfven ett besök på stadens restauration. För att komma till matsalen måste först det ruskiga köket passeras; förplägningen var dock bra nog, isynnerhet som vanligt de aldrig felande apelsinerna och nespoli.

Vinden hade nu blifvit motig för hemresan, hvarför vi beslöto att öfvergifva vår båt och i stället begagna den lilla skraltiga ångbåten »Reggio». På första platsen sutto om hvarandra gement utseende prester och trasiga bondpojkar. Däck och bänkar sågo ut att icke hafva varit skurade sedan ångbåten byggdes. Man behöfde icke vänta länge för att komma i erfarenhet af den sydliga smutsens lifgifvande beskaffenhet. Det omgifvande sceneriets intresse gjorde dock att man måste glömma bort sådana smärre obehag. Vi gingo nu en lång stund längs calabriska landet ända upp till villa San Giovanni, derifrån kursen sattes på Messina. Med kikaren följde jag noga den intressanta stranden, fullsådd af byar och landthus, mellan hvilka man här och der såg palmer höja sina kronor. På flera ställen sågos torkade bäddar efter branta bergsströmmar, som nedkomma från Aspromontes höjder. Åt venster syntes ännu Etna, men började nu alltmera försvinna bakom de framskjutande bergsuddarne, till dess det, när halfva sundet är passeradt, är alldeles undandoldt.

Messina mottog oss nu åter i sin hamn.

Den 6 maj.

Liparisiska öarne. Calabresiska rekryter. Milazzo.

På Florio-ångaren Napoli lemnade vi klockan 8 på morgonen Messina. Hamnen var uppfylld af soldater, som skulle på andra fartyg embarkera norrut, och båtar, glittrande af bajonetter, hvimlade öfverallt; sjelfve hade vi en militärisk laddning af annan art, hvarom mera längre fram. »Faron» passerades snart jemte den lilla sicilianska fiskarebyn *Pace* och framför oss låg hafvet blankt som en spegel så långt ögat kunde nå. Hade äfven omgifningarne under hela denna dags segling icke erbjudit så mycket intresse, som de verkligen gjorde, hade man dock ej behöft känna någon enformighet, ty vår medföljande laddning af calabresiska rekryter gjorde allt för att hålla oss muntra. Vi hade några hundra dylika, hvilka, ehuru de stodo packade som sill, dock lyckades att ständigt hafva ett par alnars öppet rum på däck, der de turvis dansade två och två emot hvarandra. Pojkarne voro bedröfligt trasiga — klädespaltorna hängde knapt på dem, men det oaktadt sågo de muntra och hurtiga ut. Anmärkningsvärd var den hållning och grace, hvarmed de rörde sig under den till ett så ringa utrymme inskränkta dansen efter en nyckelpipa eller dylikt instrument. Vid ombyte af dansörer framdrogs en gång en utaf de mest trasiga — till hufvudbonad hade han en om hufvudet virad trasig gul näsduk och hans plagg voro så bristfälliga, att de knappast gjorde skäl för namn af kläder. Han var synbarligen generad och ville icke fram, men då han slutligen tvangs dertill med våld, började han

att dansa med större skicklighet och eftertryck än någon af de andra och dessutom med ett sådant uttryck af sjelfmedveten stolthet uti uppsyn och hållning, som skulle hafva anstått en furstlig dansör på ett bonadt salongsgolf. Ju längre dansen fortgick, ju mera urartade den till burleska upptåg, hvilka alltid framkallade omåttlig munterhet. Ett påhitt, som isynnerhet gjorde lycka, var då en af dansörerne omärkligt hade fyllt sin mössa med sot och midt under en figuré påsatte sin vis à vis densamma. Under en oändlig mångfald af dylika påhitt fortgick dansen nästan hela dagen till vår stora förlustelse. Sjelfve voro dansörerne synbarligen smickrade af den uppmärksamhet vi egnade dem och fördubblade alltid sina qvickheter hvarje gång vi infunno oss som åskådare. Man kunde sannerligen icke se på deras ansigten någon skymt af sorgsenhet öfver att de så hastigt blifvit ryckta från föräldrar, hus och hem och hade framför sig ett krigs alla mödor och faror.

Under all denna munterhet hade vi emellertid nalkats de Lipariska öarne och ankrade midt ibland dem, framför den väsentligaste — *Lipari* — der några passagerare intogos. Ön utgöres af hvita tuffberg med gröna vingårdar. Staden ligger pittoreskt på en klippa vid stranden, dominerad af en gammal tempelruin. Intressantare syntes mig dock de andra öarne. Till venster om oss hade vi på nära håll ön *Volcano*, ur hvars låga krater röken långsamt bolmade upp; hela ön lærer endast bestå af vulkaniska produkter, kokande svafvelsjöar m. m. Längre till höger syntes Stromboli, ur hvars krater äfven

lätta rökmoln uppstego. Vidare lågo de andra öarne *Alicudi* och *Filicudi* m. fl. i en vidsträckt halfcirkel omkring oss, alla nästan af samma form, nemligen den vanliga af en vulkaniskt uppskjuten kraterkägla.

Från Liparo styrde vi till *Milazzo*. Färden dit var utomordentligt praktfull, ju mera i den mån man kom närmare sicilianska kusten. Så långt man kunde se låg hafvet blankt som en spegel; bakom oss uppsköto ur denna glänsande yta alla Lipariska öarne med sina graciösa former och med lätta rökpelare sväfvande öfver ett par af dem; framför oss låg den Peloriska bergskedjan med sina djerfva taggiga bergspetsar, ofvanför hvilka Etna högt upp i skyn uppstack sitt krithvita, rökande hufvud. Från den bergiga kusten utskjuter en smal, half mil lång landtunga, på hvars spets *Milazzo* är beläget, krönt af en gammal fästning. Yttersta spetsen af udden utgöres af ett högt berg, klädt med ståtliga olivskogar, mellan hvilka hvita landthus framskymta. Tätt utmed denna udde gled vi in på *Milazzos* redd. I skuggan af det lummiga berget på udden var hafvet om möjligt ändock blåare än vanligt. Det är omöjligt, då man ser rätt ner i detta sköna *Medelhafsvatten*, att icke föreställa sig att det utgör en lösning af blå färg och att icke tro att de föremål, som deruti nedsänkas, skola åter uppkomma blåfärgade.

Som ångfartyget skulle stanna här 8 timmar, gingo vi i land och besågo *Milazzos* märkvärdigheter. Stadens inre företedde intet anmärkningsvärdt: låga hus med jerngallrade balkonger, tem-

ligen smutsiga gator etc.; men då vi bestigit fästningshöjden, hade vi framför oss den vackraste och mest storartade utsigt. Den smala landtunga, på hvars ända Milazzo ligger, är den bördigaste och yppigaste trädgård man kan se och företer en jemn omvexling af rika åkrar och täta mörka orangelundar. Uppåt bergens sluttningar ser man här och der på höjderna temligen stora städer eller byar, till venster i det blånande fjerran draga sig ännu Calabriens berg; men ögat återkommer alltjemt till Etna, som, ehuru beläget på många mils afstånd på andra sidan af Sicilien, ändock dominerar allt annat. Från denna sida sedt företer det större snöfält än från Catania, hvilket ock är naturligt, då vi nu sågo det från norra sidan, som ej är utsatt för de afrikanska vindarne.

Middagsklockan hördes nu ringa från ångfartyget, der det låg ute på den blåa bugten; vi skynadade oss ned och skaffade oss en båt, som snart förde oss dit. Vi sågo från båten den bro, som blifvit ryktbar för den heta och blodiga strid, som 1860 utkämpades der mellan Garibaldi och neapolitanerne. Vår roddare hade mycket att berätta om den dagens tilldragelser deruti han deltagit. Ett ungt vackert par, en herre och dam, kom här om bord; de hade ett förnämt utseende, men voro så tysta och tillbakadragna att vi ej hörde dem yttra ett ord, ej ens sinsemellan; de tillhörde synbarligen de högre klasserna i landet. Utom dessa och våra båda trogna tyskar hade vi på första platsen inga flera reskamrater än en gammal hygglig engelsman.

Den 7 maj.

St Stefano. Cefalú. Palermo. Monreale. Katakomberne. Ziza. Villa Serra di Falco.

Vid uppkomsten på däck denna morgon låg fartyget stilla utanför *San Stefano*, en liten stad vid foten af vackra berg, klädda med gröna skogar. Landskapet såg här grönare ut och nästan schweitziskt; skada blott att de vackra ek- och kastanjskogarne omkring denna stad lära vara tillhåll för för talrika banditer, som infestera hela denna del af norra Sicilien. Efter ett par timmars ytterligare färd på det äfven i dag spegellugna hafvet, hvarunder kusten upprullade för oss ett panorama af pittoreska berg och städer, liggande på topparne af branta klippor, komma vi till *Cefalú*, beläget under en hög utskjutande udde, som är synlig ända från Palermos redd. Ju närmare man kommer Palermo, desto vackrare former antaga bergens spetsar. Vid stranden visar sig *Termini*, en ansenlig stad i herrligt läge, öfver hvilken reser sig det höga *Monte Calogero*, det högsta berg på Sicilien näst Etna. Då fartyget svängde omkring en utskjutande udde, *Cap Zafferano*, upprullade sig slutligen Palermos glänsande panorama. Staden ligger i fonden af en amfiteatralisk vik, hvars ändpunkter äro i öster *cap Zafferano* och i vester *Monte Pellegrino*. Bakom staden ser man den beryktade »concha d'Oro» (den gyllene snäckan), en paradisisk fruktbar slätt, höja sig upp emot bergen i halfcirkelform och begränsas af en bergskedja med fantastiskt formade konturer. Bland de mera framstående och uppmärksamheten tilldra-

gande formationerna äro Monte Calogero ofvanför Bagheria och *Monte Cuccio* ofvanför Monreale.

Vid landningen i Palermo och de första stegen vi togo på dess gator öfverraskades vi af den här rådande bländande solglansen, som gjorde det svårt att hålla ögonen öppna. Längs stranden åkte vi en temligen lång väg till hotel Trinacria, ett af de bästa i Italien och synnerligen anmärkningsvärdt genom sin utmärkt förekommande och tjenstaktige värd, Signor Ragusa, som är alla sicilianska resandes försyn. Hvarje sin gäst tager han genast om hand och leder alla hans steg i Palermo och ingen har skäl att beklaga sig öfver de råd han gifver. Han sträcker sin omtanka för sina gäster ända derhän, att han lär hafva ingått aftal med banditerna i det inre af ön att lemna *de* resande oantastade, hvilka förete bevis att de varit hans gäster.

Sedan vi hvilat oss en stund, satte vi oss i den vagn gubben Ragusa anskaffat och hvars kusk han gifvit de mest noggranna ordres i afseende på vår färd. Vi rullade nu åstad uppför Toledogatan, som i sin midt — uti ett litet fyrkantigt torg kalladt »Quattro Cantoni» — skäres af via Maqueda, den andra af Palermos förnämsta gator. Dessa båda äro de enda reputerliga i staden, men äro också ganska ansenliga.

Hvad som genast frapperar ögat vid färden uppåt Toledo är att nästan hvartannat hus har en våning längs hvilken sträcker sig en lång jernbur, d. v. s. en af fint jerngaller omsluten och täckt balkong. Dessa balkongburar tillhöra fruntimmerskloster; hvarje sådant, om det är aldrig så aflägsset,

skall nödvändigt hafva sin griljerade loge vid Toledo, hvarifrån nunnorna, sjelfva osedda, kunna beskåda den fåfängliga världen. Om klostret är af lägset, byggas täckta gångar genom andra hus, ofta genom hela stadsdelar, som leda till den af klostret hyrda eller köpta gallervåningen vid Toledo. Ingenstädes i Italien finnes ett så oerhördt antal munk- och nunnekloster som här; det säges att antalet andliga uppgår till 30,000.

Vår färd ställdes nu genom stadsporten till det 1 mil från Palermo belägna *Monreale*. Hettan var tryckande, men ju mera vägen höjde sig, ju mera förtjusande blef utsigten öfver den oändliga orange-skogen i Concha d'Oro, öfver hvilken hafvet i norr sträcker sin azurblå horisont. I zig zag förer vägen uppför ett brant berg, på hvars sluttning staden Monreale är belägen. Dess förnämsta märkvärdighet är dess domkyrka af normanno-saracenisnisk karakter. Erkebiskopens palats besöktes äfven för att från eminensens balkong njuta af den härliga utsigten. Man öfverser härifrån »la Concha d'Oro» i hela dess längd med dess lummiga lundar, hvilkas mörka grönska i fonden afsticker mot Palermos hvita glänsande byggnader.

I erkebiskopens audiensrum sågo vi under en tronhimmel påfvens och Victor Emanuls porträtter, helt förtroligt hänga bredvid hvarandra på hvar sin sida om den biskopliga stolen. Prelaten tycktes vilja försöka tjena tvenne herrar på en gång: den bannlyste och den bannlysande. Det har alltid varit Italiens olycka att det haft för många herrar på en gång.

Inom den lägre klassen på Sicilien och i Neapel kunde jag icke finna någon sympati för den nya regimen, åtminstone så till vida som dessa länders lägre klasser kunna anses representerade genom vägväisare, åsnedrivvare, ciceroner, hyrkuskar m. fl., med hvilka en resande kommer i beröring. De beklagade sig alla öfver de allt mer och mer tryckande skatterna, och då jag föreställde dem att de dock hade i ersättning den frihet, hvaraf de nu voro i åtnjutande, svarades mig med den oeffterhärmliga sydlandska pantomimen: »Eh signore, non si mangia la libertá», d. v. s. friheten kan nog vara bra, men den duger icke att äta. Förhållandet lärer vara olika bland de bildade klasserna, hvilka äro lifligt patriotiska — det är också endast de, som lidit af frånvaron af politisk frihet — de lägre äro ej mogna därför, saknade den icke och trufdes bättre under det gamla sjelfsvåldets tid, ty nu måste de betala penningar för att upprätthålla just den ordning, hvars värsta fiender de sjelfva äro. Det kan ej nekas att beskattningen synes sträng och framför allt tillämpad i en form, som är förhatlig, ty den angriper direkt de arbetande klassernas närmaste intressen: kusken skattar för sin vagn, åsnedrivvaren för sin åsna, roddaren för sin båt, och det grämer dem att styrelsen icke kan låta dem hafva något i fred. Jag tror att en direkt inkomstskatt skulle kännas mindre förhatlig. Jag träffade dem som med förtjusning talade om kung Bomba; det var en kung som dugde, menade de, och tillade med stolthet: »Fece tremar il mundo» — hela världen darrade för honom, n. b. med undantag af lazzaronerne, som ej

hade några frihetsfunderingar och derföre fingo i allsköns ro vara så sjelfsvådiga och snuskiga de ville. Skatterna voro ej så stora, ty som ingen ordning i något hänseende upprätthölls, kostade administrationen obetydligt.

För att svalka oss i den utomordentligt starka hettan, letade vi upp ett illa luktande café, der dock de skönaste glacer serverades oss. Svårt var att få äta dem i fred för tiggande pojkar.

På hemvägen besökte vi de utanför Palermo liggande märkvärdiga katakomberna, der stadens innevånare, d. v. s. de förmögnare, begravva sina döda på ett högst egendomligt sätt. Ingången är från ett kapuciner-kloster, beläget i skuggan af jette stora cypresser. En af de skäggiga munkarne är alltid tillreds att öppna dörren och agerar ciceron i dessa hemska gångar, hvilka erbjuda en egendomligt vidrig anblick. Tätt packade stå längs de oändliga korridorernas väggar tusentals lik, insvepta i mörka kåpor, hemskt grinande och försedda med hvar sin etikett, på hvilken står dödsdagen och ett nummer, med tillhjälp af hvilket namnet kan i klostrets register återfinnas. Liken undergå en slags torkningsprocess uti katakombernas inmurade nischer, der luften lär vara af en egendomlig och härtill lämpad beskaffenhet. Sedan de stått inmurade ett år, uttagas de och iklädas en svart kåpa för att sedan i alla tider stå och figurera i detta hiskliga museum. Här och der stå små barn uti deras granna högtidsdräfter. Jag såg bredvid hvarandra tvenne lik, till utseendet lika väl bibehållna; med fingret kunde jag röra tungan af och an i munnen på båda. Etiketterna utvisade dock

att den ena aflidit på 11:te århundradet och den andre först sistlidet år. Bara 600 års skillnad! Endast liken efter karlar voro på detta sätt uppställda; fruntimren lågo uti koffertar, ofta uppstaplade i stora högar längs korridorerna och under de stående likens fötter.

Från detta de dödas rike kändes det ljufligt att komma upp i den friska doftande luften. Vi gingo nu till det närbelägna gamla arabiska palatset »la Ziza» och bestego dess högsta tinnar, hvarest upp-rullar sig en af dessa utsigter, som med ord icke kunna beskrivas. Vill man hafva en riktig föreställning om Palermos härlighet, får man ej försumma att besöka detta ställe. Den bördiga slätt, som härifrån synes utgöra en enda sammanhängande lummig orangeskog, hvarur här och der resliga palmer höja sina kronor, begränsas pittoreskt på ena sidan af den höga bergskedjan, bland hvilkas spetsar ögonen mest dragas till det egendomliga Monte Calogero ofvanför Bagheria och det ståtliga Monte Cuccio, som har en viss likhet med Vesuvius, ehuru högre. I söder har man staden med sin i solskenet lysande granna kolorit, sina oändliga dömer och kyrktorn och bortom den det azurblå hafvet, omfattadt på ena sidan af det kuriöst formade Monte Pellegrino och på andra sidan af det höga Cap Zafferano. Det var endast den obevekliga visaren på klockan, som kunde slita oss från detta storartade skådespel, som man ej kan lemna utan en vemodig känsla vid tanken på att så kort få njuta deraf.

Palermo har en stor mängd praktfulla villor med ännu praktfullare trädgårdar och parker. Vi

hunno ej att besöka mer än en af dem, som låg i närheten af Ziza, nemligen hertigens af Serro di Falco villa. Denna hade jemte den angränsande villa Butera för ett par år sedan varit uthyrd till kejsarinnan af Ryssland, och jag klandrar ej hennes smak. Utsigt hade man visserligen ingen, åtminstone från trädgården, men denna erbjöd inom sig en utomordentlig prakt af sydländsk vegetation. Synnerligen vackra voro de praktfulla blommande slingerväxterna och de mörka glänsande magnoliaträden, fulla af hvita, ännu ej utslagna knoppar.

Nu var tiden inne att begifva sig hem till midagen i vårt goda hotell; efter expedierandet deraf företogo vi en gatupromenad i månsken och sågo de från corson hemvändande ekipagera, hvilka ungefär sågo lika ut här som på Djurgården.

Den 8 maj.

Palermos kyrkor. Kuriös helgdag. Villa Belmonte.
La Favorita. Återresa till Neapel.

Huru lifligt vi än protesterade emot att nödgas bese de märkvärdigaste kyrkorna i Palermo, alldenstund vi tyckte oss hafva sett tillräckligt många sådana förut i Italien, så hjälpte inga invändningar mot Ragusas bestämda ordres, hvilka voro att *fem* kyrkor *måste* besökas — kan och får icke underlåtas. Allt hvad jag deraf nu egentligen minnes sväfvat för mig som ett kaos af oerhörd marmor och mosaikprakt. Med en mera utpräglad fysiologi kvarstår dock i mitt minne sjelfva katedralen. Dess yttre är högst egendomligt, ej likt någon annan kyrka jag sett. Stilen är blandad saracenisk och normannisk.

Den var ursprungligen en saracenisk moské, som efter normanniska eröfringen på 1200-talet förvandlades till kyrka. I dess inre visade sig intet annat anmärkningsvärdt än en otalig skara skrålande prester, hvilka nu som bäst voro sysselsatta att utföra sina för oss obegripliga manövrer. Vi stannade och betraktade dem en stund, icke utan vedervilja, aktgifvande på flertalets obehagliga fysionomier, der de sutto i sina beqäma länstolar, bölande och gapande, den ene värre än den andre. Redan af det stora prestoväsendet kunde vi se, att något ovanligt var på färde; utkomne på gatorna funno vi äfven till vår förtrytelse alla bodar hermetiskt tillslutna, mycket noggrannare än någon söndag, och det just när vi som bäst behöft köpa några förnödenhetsartiklar. Förklaringen gafs oss af vår vän Ragusa, som upplyste oss, att det var en stor helgdag, hvars anledning är värd att anteckna såsom ganska karakteristisk i många hänseenden: För några år sedan, då ännu kung Bomba regerade, gick han och promenerade i sin trädgård samt fann en skyldtvakt sofvande på sin post. Majestätet, som var vid skämtsam samt lynne för tillfället, befalde sin adjutant att kratsa ut det skarpa skottet ur soldatens gevär, hvarefter det åter sattes bredvid honom och kungen fortsatte sin promenad. Soldaten vaknar dock genast derefter och har en oredig föreställning om att någon vidrört hans gevär, undersöker det, finner laddningen borttagen och laddar genast om det. En stund efteråt återkommer Bomba, stannar framför soldaten och frågar om hans gevär är laddadt. »Ja, ers majestät!» »Nå väl, jag befäller dig att af-

lossa det midt i bröstet på mig.» Soldaten blef förskräckt och bad Gud bevara sig för dylikt m. m.; kungen förnyade befallningen med tillägg, att om han ej lydte skulle han blifva ställd inför krigsrätt och skjuten. Soldaten lyfter då geväret hastigt och aflossar det öfver konungens hufvud. Den oförmödade explosionen måtte ha skakat dennes nerver otroligt, ty sedan han väl återvunnit sansningen skrek han högljudt på »mirakel», och anbefalldes, att hans trogna undersåter skulle i evärdeliga tider fira årsdagen af detta underverk såsom en helgdag. Hans trogna undersåter ha nu emellertid kört bort honom och hans familj, utplånat alla om dem erinrande namn från torg och gator, de ha nedrifvit alla statyer och byster, som erinrade om Bourbonerne, men fortfara med största andakt och noggranhet att med en helgdag fira minnet af hans förskräckelse för smällen och hans inbillade underbara räddning.

Vid gathörnen såg man i dag folkskockningar, sysselsatta med att läsa der uppslagna proklamationer med uppmaning att såsom frivillige deltaga i kriget under Garibaldi's ledning. Dessa voro på vanligt italienskt vis hållna i högst svassande och högratfvande ordalag.

Som vi saknade tid att bestiga Monte Pellegrino, hvarifrån man har den vidsträcktaste utsigten öfver Palermo, nöjde vi oss med att göra en utfärd till villa Belmonte och att från dess cactusbeväxta höjder njuta af en utsigt, som är liknande den från det ofvanom liggande bergets topp. Scenen är här olika med de andra utsigterna vi sett,

ty man har hafvet i förgrunden samt Palermo och dess concha med sin bergkrans i bakgrunden.

Lustslottet la Favorita med sin park belönade ej den tid vi använde på dess besökande. Vägen dit leder öfver släta ängar, temligen förbrända, här och der bevuxna med oliver, och går hela tiden längs foten af det brant uppstigande Monte Pellegrino. Man kommer slutligen in i parken, der allt är hållet i stel gammaldags stil och slottet sjelft en serdeles ful paviljong i en slags kinesisk smak. Det vackraste vi här sågo var en stor öppen rund plats i parken, omgifven af höga mörka cypresser, omkring hvilka ända till deras toppar slingrade sig i full blomstring varande törnrosor.

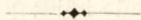
Intressantare var besöket i botaniska trädgården. Här var tillfälle att se hvilket rikt fält Siciliens klimat erbjuder att odla de flesta länders alster. På kall jord buro här bananasbuskarne frukter, som redan voro nära mogna, och bamburören växte till en förvånande höjd; palmer af många olika slag omvexlade med hvarandra. Ett växthus fans, men deri odlades ingenting annat än praktfulla hibiseusarter — en blomma som endast trifves under sjelfva vändkretsens lodräta solstrålar.

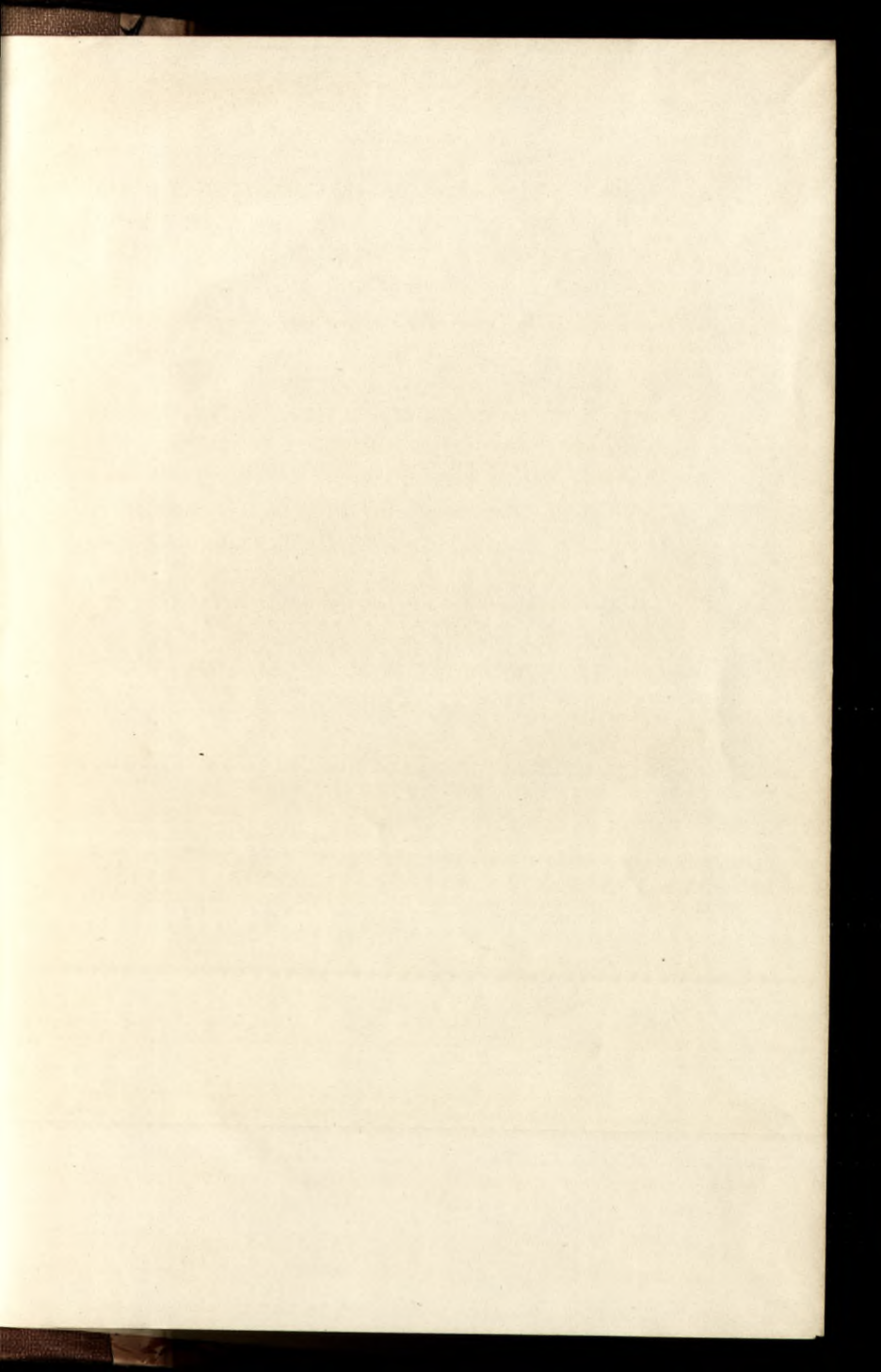
När vi återvände till staden, visade oss vår kusk den gata, genom hvilken Garibaldi år 1860 intågade i spetsen för sina frivilliga. Tusendetals märken efter kulor i husens murar vittna ännu om den heta striden och en inskription på en vägg omtalar, att här är stället der »Garibaldis genius och martyrernas blod lade grunden till södra Italiens frihet».

Tiden var nu kommen att lemna Palermo och Sicilien efter ett alltför kort besök. Uti en liten båt rodde vi direkt från hotellet, tvärs öfver Palermos vik till samme ångare, Napoli, som fört oss hit. Hela stranden var fullsatt af regementen, som väntade på att gå ombord för att afgå norrut till krigsteatern, och en mångfald af båtar, glittrande af bajonetter, förde soldaterna ut till de fartyg, som lågo ute på redden och väntade på dem.

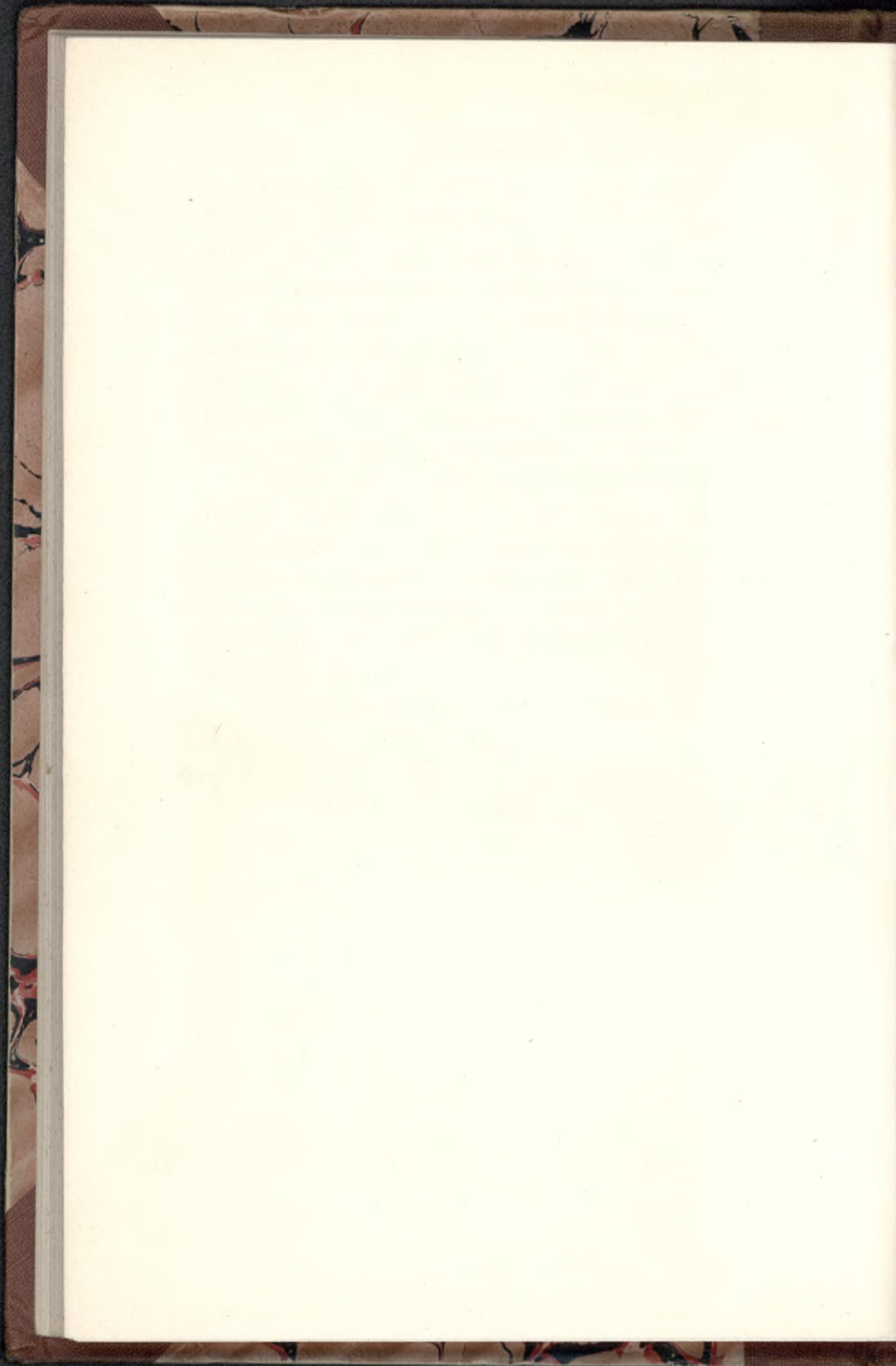
Öfver den alltjemt lugna vattenytan förde oss Napoli lugnt och stilla norrut. Längre stod jag i skymningen och såg Siciliens kust med sina vilda taggiga bergsspetsar sjunka ner under horisonten, och ännu längre derefter qvarstod jag vid fartygets roder, fångslad af det vackra ljusfyrværkeriet uti det upprörda kölvattnet.

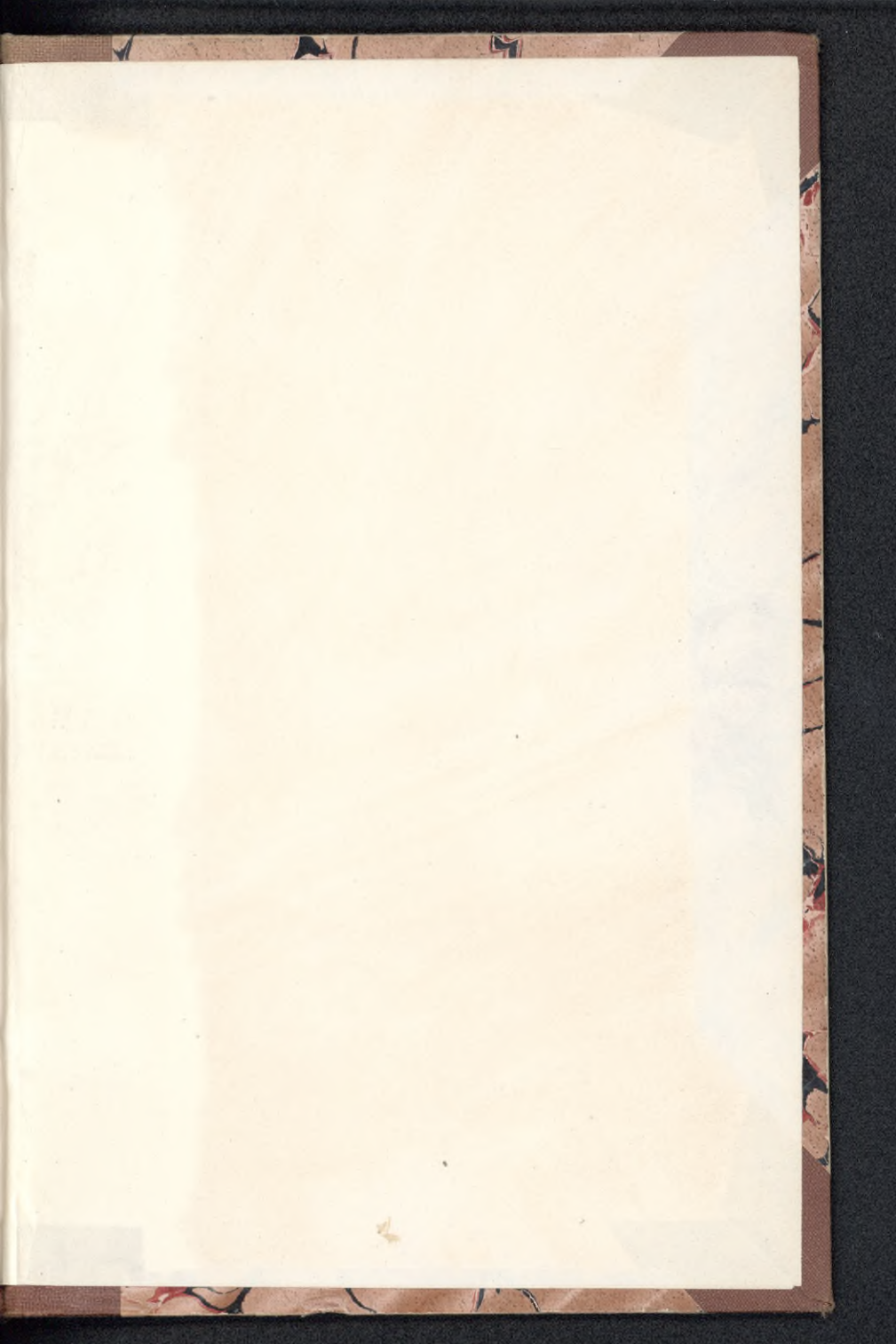
Dagen derpå voro vi åter i Neapel.

UPPSALA UNIVERSITETSBIBLIOTEK

16000

002916637